

T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

MALİYE ANABİLİM DALI

YÜKSEKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN VERGİYE GÖNÜLLÜ UYUMU
ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME: GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS

Muhammed Enes ARSLAN

HAZİRAN-2023
GÜMÜŞHANE

**T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

MALİYE ANABİLİM DALI

**YÜKSEKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN VERGİYE GÖNÜLLÜ UYUMU
ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME: GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ**

**AN ASSESSMENT ON TAX VOLUNTARY COMPLIANCE OF HIGHER
EDUCATION STUDENTS: THE CASE OF GÜMÜŞHANE UNIVERSITY**

YÜKSEK LİSANS

Muhammed Enes ARSLAN

**HAZİRAN-2023
GÜMÜŞHANE**

**T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

MALİYE ANABİLİM DALI

**YÜKSEKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN VERGİYE GÖNÜLLÜ UYUMU
ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME: GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ**

**AN ASSESSMENT ON TAX VOLUNTARY COMPLIANCE OF HIGHER
EDUCATION STUDENTS: THE CASE OF GÜMÜŞHANE UNIVERSITY**

YÜKSEK LİSANS

Muhammed Enes ARSLAN

Danışman: Doç. Dr. Muhammet ŞAHİN

**HAZİRAN-2023
GÜMÜŞHANE**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlamış olduğum **“Yükseköğretim Öğrencilerinin Vergiye Gönüllü Uyumu Üzerine Bir Değerlendirme: Gümüşhane Üniversitesi Örneği”** isimli tezimin, tamamen kendi çalışmam olduğunu, her alıntıya kaynak gösterdiğimi, alıntı yaptığım tüm çalışmaları kaynakçada belirttiğimi ve Gümüşhane Üniversitesi’nin lisanslı kullanıcısı olduğu intihal yazılım programı ile Lisansüstü Eğitim Enstitüsü’nün belirlediği kıstaslara uygun olarak raporladığımı taahhüt ederim. Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Gümüşhane Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü arşivinde saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği’nin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

15/06/2023

.....
Muhammed Enes ARSLAN

TEŞEKKÜR

Maliye Anabilim Dalı Başkanı Sayın Doç. Dr. Barış YILDIZ' a ve yüksek lisans tez çalışmamda bilgisi, tecrübesi ve sabrıyla bana yardımcı olan değerli danışman hocam Sayın Doç. Dr. Muhammet ŞAHİN' e ve Sosyoloji Anabilim Dalından Sayın Doç. Dr. Sefa ERBAŞ'a ve Karadeniz Teknik Üniversitesi Maliye Bölümü öğretim üyelerinden Dr. Öğr. Üyesi Tayyip YAVUZ' a teşekkürlerimi sunarım.

Hayatımın her aşamasında koşulsuz desteklerini hissettiğim eşim Gülden ARSLAN' a, biricik oğlum Muhammed Asaf ARSLAN' a, annem Saniye ARSLAN' a, babam Mahmut ARSLAN 'a, ablam Sevda ARSLAN' a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Gümüşhane Üniversitesi emrinde görev yapan tüm değerli iş arkadaşlarıma desteklerinden dolayı teşekkürlerimi sunarım.

Muhammed Enes ARSLAN
GÜMÜŞHANE – 2023

ÖZET

Bu çalışmada, vergiye gönüllü uyumu etkileyen faktörlerin neler olduğu değerlendirilerek çalışma sonuçlarının ortaya konması için, Gümüşhane Üniversitesindeki vergi mükellefi olmasalar bile vergi yüklenicisi konumundaki üniversite öğrencilerine anket uygulanmıştır. Genel amaç, vergiye gönüllü uyuma etkileyen faktörler incelenerek elde edilen veriler ışığında vergi uyumunu arttırmak için gerekli koşulları analiz etmektir. Günümüzde verginin sosyo-psikolojik etkilerinin analiziyle birlikte klasik yöntemlerin vergi uyumunun sağlanmasında yetersiz kaldığı anlaşılmıştır. Vergi yüklenicisi olan bireylerin vergileme karşısındaki tutumları, vergi algıları, olumlu veya olumsuz psikolojik etkiler, vergi mükellefi davranışlarını etkileyerek vergiye uyma veya uymama durumlarını belirlemektedir. Vergi uyumsuzlukları sonucu oluşan vergi kayıp ve kaçakları Türkiye’de ve Dünyada ciddi sorunlar oluşturmaktadır. Mükelleflerin vergiye uyumunu etkileyen nedenleri analiz etmek, uygun vergi politikaları oluşturmak, oluşabilecek sorunlara karşı müdahalelerde bulunabilmek, vergiye uyumu etkileyen faktörleri belirlemek ve bu faktörlere yönelik iyileştirici yöntemler oluşturmak sorunların çözümünde etkili olabilecektir.

Çalışmanın ilk bölümünde verginin tarihsel gelişiminden bahsedilmiştir. Vergiye ilişkin temel kavramlar, vergi sınıflandırmaları, vergilendirmenin amaçları ve son olarak vergilemenin (kapasitesinin) sınırları açıklanmıştır. İkinci bölümünde vergi uyumu kavramı ve vergi uyumunun önemi açıklanmış, vergiler karşısındaki tutum ve davranışlar ve vergi uyumuna etki eden faktörler analiz edilmiştir. Son bölümünde, uygulanan anket çalışması ile ilgili bilgiler verilerek çalışma sonucunda elde edilen sonuçlar değerlendirilmiş ve önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Vergi, Vergi mükellefi, Vergi uyumu, Vergi psikolojisi

SUMMARY

In this study, a questionnaire was applied to university students who are tax contractors at Gümüşhane University, even if they are not taxpayers, in order to evaluate the factors affecting voluntary compliance with tax and to reveal the results of the study. The general aim is to analyze the necessary conditions to increase tax compliance in the light of the data obtained by examining the effects of voluntary compliance with tax. Today, with the analysis of the socio-psychological effects of tax, it has been understood that classical methods are insufficient in ensuring tax compliance. Psychological attitudes of individuals who are tax contractors towards taxation, tax perceptions, positive or negative psychological effects will determine tax compliance or non-compliance by affecting taxpayer behaviors. Tax losses and evasion resulting from tax incompatibility pose serious problems in Turkey and in the world. Analyzing the reasons affecting tax compliance of taxpayers, creating appropriate tax policies, being able to intervene against the problems that may occur, determining the factors affecting tax compliance and creating remedial methods for these factors will be effective in solving the problems.

In the first part of the study, the historical development of tax is mentioned. The basic concepts of tax, tax classifications, purposes of taxation and finally the limits of taxation (capacity) are explained. In the second part, the concept of tax compliance and the importance of tax compliance are explained, attitudes and behaviors towards taxes and the factors affecting tax compliance are analyzed. In the last part, the results obtained as a result of the study were evaluated and suggestions were made by giving information about the applied survey study.

Keywords: Tax, Tax compliance, Taxpayer, Tax psychology

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	III
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI.....	IV
TEŞEKKÜR.....	V
ÖZET.....	VI
SUMMARY	VII
İÇİNDEKİLER	VIII
TABLolar DİZİNİ	XII
EKLER DİZİNİ.....	XIII
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	XIV
1. GİRİŞ	1
2. VERGİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ VE VERGİYE İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR.....	3
2.1. Vergilendirmenin Tarihsel Gelişim Süreci	3
2.1.1. İlkçağ'da Vergilendirme	3
2.1.2. Ortaçağ'da Vergilendirme.....	4
2.1.3. Yakınçağ'da Vergilendirme	4
2.1.4. Türkiye'de Vergilendirmenin Tarihsel Gelişimi.....	5
2.1.4.1. Türk Vergi Sisteminin Tarihçesi	5
2.1.4.2. Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Vergilendirme	5
2.1.4.3. Cumhuriyet Dönemi Vergilendirme	5
2.2. Vergiye İlişkin Temel Kavramlar	6
2.2.1. Vergi	6
2.2.2. Vergi Mükellefi- Vergi Sorumlusu	6
2.2.3. Verginin Konusu	7
2.2.4. Vergiyi Doğuran Olay.....	7
2.2.5. Vergi Tarifesi	8
2.2.6. Vergi Matrahı.....	8
2.2.7. Vergi Yüğü.....	9
2.2.8. Vergi Gayreti.....	9
2.2.9. Vergi Kapasitesi	10
2.2.10. Vergi Yansıması.....	10
2.2.11. Vergi Harcamaları.....	11

2.2.12. Vergi Rekabeti	11
2.3. Vergilerin Sınıflandırılması	12
2.3.1. Gelir Üzerinden Alınan Vergiler.....	12
2.3.1.1. Gelir Vergisi.....	13
2.3.1.2. Kurumlar Vergisi	13
2.3.2. Servet Üzerinden Alınan Vergiler.....	13
2.3.3. Harcamalar Üzerinden Alınan Vergiler	14
2.3.3.1. Katma Değer Vergisi	14
2.3.3.2. Gümrük Vergileri.....	14
2.4. Vergilendirmenin Amaçları	15
2.4.1. Mali Amaçlı Vergilendirme	15
2.4.2. Mali Amaçlı Olmayan Vergilendirme	16
2.4.3. Ekonomik Sınırı	17
2.4.4. Mali Sınırı	18
2.4.5. Siyasal Sınırı	19
2.4.6. Hukuki Sınırı.....	19
2.4.7. Sosyal ve Psikolojik Sınırı	21
3. VERGİ UYUMUNUN TEORİK YAPISI VE VERGİ UYUMUNA ETKİ EDEN FAKTÖRLER	23
3.1. Vergi Uyum Kavramı ve Vergi Uyumunun Önemi.....	23
3.2. Vergiler Karşısındaki Tutum ve Davranışlar	24
3.2.1. Vergi Psikolojisi (Mükellef Psikolojisi).....	24
3.2.2. Verginin Gelir ve İkame Etkisi	25
3.2.3. Vergiden Kaçınma	25
3.2.4. Vergi Kaçırma.....	26
3.2.5. Vergi Cennetleri - Vergi Sığınakları	26
3.2.6. Vergi Arbitrajı.....	27
3.2.7. Vergi Grevi-Vergi İsyanı	28
3.2.8. Vergi Tazyiki	28
3.3. Vergi Uyumuna Etki Eden Faktörler	29
3.3.1. Ekonomik ve Mali Faktörler	29
3.3.1.1. Yolsuzluk Düzeyi.....	29
3.3.1.2. Ekonomik Konjonktür.....	29
3.3.1.2.1 Milli Gelir Düzeyi	30
3.3.1.2.2. Enflasyon	30

3.3.1.3. Ülkedeki Kayıt Dışı Ekonominin Boyutu	30
3.3.1.4. Bölgesel Gelirin Yeniden Dağılımı.....	31
3.3.1.5. Vergi Adaleti.....	31
3.3.1.6. Vergi Yüğü.....	32
3.3.1.7. Vergi Kapasitesi	32
3.3.1.8. Kamu Harcamalarına veya Hizmetlerine Yönelik Algılar.....	33
3.3.1.9. Mükellefe Ait Gelir Düzeyi	34
3.3.1.10. Bütçenin Kullanımı ve Kontrolü.....	34
3.3.1.11. Vergi Oranı ve Vergi Tarifesi	35
3.3.2. Hukuki Faktörler	36
3.3.2.1. Vergi Denetimi ve Cezaları.....	36
3.3.2.2. Vergi Afları	37
3.3.2.3. Vergi Sistemi ve Vergi İdaresinin Rolü	38
3.3.2.4. Vergi Düzenlemeleri (Vergi Mevzuatının Değıştirilme Sıklığı)	40
3.3.3. Sosyo-Kültürel Faktörler.....	41
3.3.3.1. Demokrasi Düzeyi.....	41
3.3.3.2. Siyasi İktidarın Kabulü	41
3.3.3.3. İrk Özellikler	42
3.3.3.4. Hükümete ve Yasal Sisteme (Kamu Otoritesine) Duyulan Güven	43
3.3.3.5. Kültürel Yapı.....	43
3.3.3.6. Vergi Bilinci.....	43
3.3.4. Demografik Faktörler.....	44
3.3.4.1. Eğitim Düzeyi	44
3.3.4.2. Mesleki Durum	45
3.3.4.3. Mükellefin Cinsiyeti ve Medeni Hali.....	45
3.3.4.4. Yaş	45
3.3.4.5. Kişilerin Gelir Düzeyi	46
3.3.5. Çevresel Faktörler	46
3.3.5.1. Muhasebe Meslek Mensuplarının Etkisi (Mali Müşavirlik Müessesesi ve Vergi Danışmanlığı)	46
3.3.5.2. Diğer Mükellefler (Akran Mükellef Etkisi) ve Yakın Çevrenin Etkisi.....	47
3.3.5.3. Vergi Ahlakı.....	47
3.3.5.4. Vergi Bilinci.....	48
3.3.5.5. Vergi Kültürü (Mantalitesi-Zihniyeti).....	48
3.3.5.6. Devlet Yönetimine Olan Güven ve Bağlılık (Devlete Bakış Açısı)	48

3.3.5.7.Dini İnanç	49
4. YÜKSEKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN VERGİYE GÖNÜLLÜ UYUMU ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME: GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ	50
4.1. Araştırmanın Metodolojisi	50
4.1.1. Araştırmanın Nedeni	50
4.1.2. Araştırmanın Amacı	50
4.1.3. Araştırmanın Önemi	51
4.1.4. Araştırmanın Hipotezleri	51
4.1.5. Araştırmanın Kısıtı	53
4.2. Yöntem	53
4.2.1. Araştırmanın Örneklem Alanı	54
4.3. Literatürde Bulunan Konu İle İlgili Araştırmalar	54
4.4. Analiz ve Bulgular	80
4.4.1. Örneklem İlişkin Temel Demografik Özellikler	82
4.4.2. Likert Tipi Sorulara Verilen Yanıtların Analizi	84
4.4.3. Hipotez Testi Sonuçları	98
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	100
KAYNAKÇA	103
EKLER	117
ETİK KURUL KARARI	122
ÖZGEÇMİŞ	123

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Vergi uyumu ve vergi uyumuna etki eden faktörler ile ilgili yurt içinde yapılmış çalışmalar	55
Tablo 2. Ön test güvenirlik analizi sonuçları	80
Tablo 3. Güvenirlik analizi ve normallik testi sonuçları	81
Tablo 4. Korelasyon analizi sonuçları	82
Tablo 5. Örneklemeye ilişkin temel demografik özellikler	83
Tablo 6. Ekonomik-mali faktörlere ilişkin likert tipi sorulara verilen yanıtlar	84
Tablo 7. Hukuki faktörlere ilişkin likert tipi sorulara verilen yanıtlar	89
Tablo 8. Sosyo-kültürel faktörlere ilişkin likert tipi sorulara verilen yanıtlar	91
Tablo 9. Çevresel faktörlere ilişkin likert tipi sorulara verilen yanıtlar	93
Tablo 10. Eğitim durumuna ilişkin frekans değerleri ve liker tipi sorulara ilişkin yanıt ortalamaları	95
Tablo 11. Okunan bölüme ilişkin frekans değerleri ve liker tipi sorulara ilişkin yanıt ortalamaları	96
Tablo 12. Cinsiyete ilişkin frekans değerleri ve liker tipi sorulara ilişkin yanıt ortalamaları	96
Tablo 13. Sınıfa ilişkin frekans değerleri ve liker tipi sorulara ilişkin yanıt ortalamaları	97
Tablo 14. Hipotez testi sonuçları	98

EKLER DİZİNİ

Ek 1. Anket Örneği	117
Ek 2. Anket Ölçek Kullanım Onay Belgeleri.....	121

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

bs.	: Baskı, basım
C	: Cilt
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
Ed. / ed.	: Editor
GİB	: Gelir İdaresi Başkanlığı
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
Haz. / haz.	: Hazırlayan
KDV	: Katma Değer Vergisi
MTV	: Motorlu Taşıtlar Vergisi
OECD	:Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
ÖTV	: Özel Tüketim Vergisi
p	: Korelasyon katsayısı
S	: Sayı
SMMM	:Serbest Muhasebeci Mali Müşavir
SPSS	:Statistical Package for The Social Sciences (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı)
vb.	: Ve benzeri
VUK	: Vergi Usul Kanunu
vd.	: Ve diğerleri, ve devamı
yy.	: Yüzüncü Yıl

1. GİRİŞ

Devletlerin en büyük gelir kaynağı olan vergiler toplum hayatında ve devlet düzeninde hayati öneme sahiptir. Söz konusu vergi gelirlerinin sağlanması konusunda bireysel vergi uyumu birçok kolaylık sağlamaktadır. Vergi uyumu ne kadar fazla olursa vergi gelirleri belirli bir düzen içerisinde elde edilir ve kamu hizmetlerinin sunumu da bir o kadar düzenli olur. Bu nedenle vergi uyumunun yüksek olması, vergi ödevlerinin zamanında ve eksiksiz yerine getirilmesi, vergi kayıp ve kaçaklarına sebep olunmaması istenir.

Vergi uyumunun ölçülmesinde vergi denetim ve cezaları tek başına yeterli olmayıp, vergilemenin psikolojik sınırlarının da dikkate alınması gerekmektedir. Vergi sistemlerinin mükellef davranışlarına ve bu davranışları etkileyen etmenlere de uyumlu olması, suçluları cezalandırmaktan öte suç işlenmesini önleyecek yapı ve psikolojisinin yerleşmesini sağlayacaktır.

Vergi psikolojisi konusunda yapılan çalışmalar son dönemlerde giderek artmaktadır. Bireylerin vergiye gönüllü uyumunun sağlanması için öncelikle vergi uyumunu etkileyen faktörlerin belirlenmesi, vergi yükümlülerinin vergi sistemi karşısındaki davranışlarının nedenleri analiz edilmesi önemlidir.

Vergi uyumuna etki eden faktörlerin, verginin gelecek nesiller tarafından daha iyi kavranabilmesi ve vergi sisteminin gelişimine etkisinin araştırılması çalışmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır. Bu doğrultuda; literatür taraması sonucunda vergi uyumuna etkili olan faktörler tespit edilmiştir. Uygulanan anket çalışmasıyla, vergiye gönüllü uyuma etki eden faktörler ve bu faktörlerin yarattığı etkilere ilişkin bulgulara ulaşılmaya odaklanılmıştır.

Vergiye gönüllü uyumu etkileyen faktörlerin etkilerinin araştırıldığı bu çalışmanın üç bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümünde tarihsel süreç içerisinde vergilendirmenin gelişimi, vergiyle ilişkin temel kavramlar, vergilerin sınıflandırılması, vergilendirmenin amaçları ve vergilemenin (kapasitesinin) sınırları hakkında bilgiler yer almaktadır.

İkinci bölümde, vergi uyumu teorik çerçevesi ele alınmış ve literatürde yer alan vergi uyumu kavramı tanımlarına yer verilerek daha iyi anlaşılması sağlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca devletler için vazgeçilmez bir kavram olan verginin öneminden bahsedilmiş, uygulanan vergilendirme yöntemleri karşısında vergi mükellefleri veya vergi yüklenicilerinin vergiye karşı tutum ve davranışlarının neler olduğu anlatılmaya

gayret edilmiştir. Bu bölümde son olarak da vergi uyumuna etki eden faktörler hakkında bilgiler yer almaktadır.

Üçüncü bölümde uygulanan anket çalışması ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Gümüşhane Üniversitesinde eğitimine devam eden 982 öğrenciye anket uygulanmıştır. Ankete katılan öğrencilere 15 demografik, 42 likert tipi olmak üzere toplam 57 soru sorulmuştur. Uygulanan anket çalışmasının, SPSS (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı) veri tabanına yüklenerek ulaşılan veriler tablolara dönüştürülerek yorumlanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın sonuç kısmında ise vergi uyumuna etki eden faktörlere karşı yapılması gerekenler belirtilmiş, etkili bir vergi uyumunun sağlanması için önerilerde bulunulmuştur.

2. VERGİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ VE VERGİYE İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR

Devletlerin en büyük gelir kaynağı, toplum hayatında ve devlet düzeninde hayati öneme sahip olan vergi gelirlerinin sağlanmasında bireysel vergi uyumu birçok kolaylık sağlamaktadır. Bireysel vergi uyumunun yanında devletlerin vergi gelirlerinin bir düzen içerisinde elde edilmesi kamu hizmetlerinde aksamanın önüne geçmektedir. Bu doğrultuda vergi uyumunun yüksek olması istenir ve konunun daha iyi anlaşılabilmesi için verginin tarihsel süreç içerisinde ortaya çıkışı ve gelişiminin de iyi bilinmesi gerekmektedir.

2.1. Vergilendirmenin Tarihsel Gelişim Süreci

Vergi ilk zamanlardan beri bireylerin, dini veya ahlaki ölçüde, daha üstün bir insan olmak, günahlarını affettirmek ya da arınmak için tanrılara veya devlet liderlerine (tanrı-kral) verilen hediyelerden oluşmaktaydı. Ekonomik ve sosyal hayattaki gelişmelerle birlikte, devletçi bakıştan ziyade bireyselliği göz önüne alan anlayışların etkisiyle menfaatleri veya gelirlerini kendileri için saklamaya başlamışlardır. Bu doğrultuda bireyselliği göz önüne alan anlayışların gelişim dönemlerinde devletler, kamu harcamalarını finanse etmek için zorunlu vergilendirme yoluna gitmişlerdir. Tarihsel süreçte vergideki bu gelişmelerin yanı sıra tekniğinde ve şeklinde de bazı değişiklikler yaşanmıştır. Niteliğini uzun bir süre koruyabilen, belirli gayelere tahsis edilen ve olağanüstü zamanlarda başvurulanan vergi; kamu harcamaları için finans kaynağı olarak giderlerin karşılanması yanında, mali nitelikte olmayan amaçların gerçekleştirilmesinde de kullanılan mali yükümlülük halini almıştır. Tarihin belirli dönemlerindeki ayrıma göre vergilendirme ile alakalı meydana gelen gelişmeler alt başlıklarda açıklanmaya çalışılacaktır (Asıl, 2014: 169).

2.1.1. İlkçağ'da Vergilendirme

Kamusal ihtiyaçlar ilk dönemlerde takas yöntemi koşulları mevcut olduğu için oldukça düşüktü; giderler daha çok toplum için yapılan hizmetler ve saray idaresi için yapılan harcamalardan oluşmaktaydı. Kamu gelirlerini özellikle krala ait mülk gelirleri ve dost veya müttefikler tarafından verilen ve hükümlerlik simgesi olarak kabul edilebilen hediyeler ve bedensel hizmet şeklinde ödeyen yükümlülüklerden oluşmaktaydı (Asıl, 2014: 170).

2.1.2. Ortaçağ'da Vergilendirme

Bu çağda vergilendirme üç dönem olarak incelenmiştir. İlk dönem, feodalite devrinde aynı ekonomi esasına dayanan, ikinci dönem devletin durumu ve giderek daha çok büyüyen para ekonomisi dönemi, üçüncü dönemse mali sistemin modernleşmeye başladığı ve şehirlerin yoğunlukta olduğu dönemdir. Feodalite döneminde genellikle vergiler aynı olarak verilirken; devletlerin masrafları karşılayamaması ve gelişen para sistemiyle zorunlu ve nakdi şekilde toplanmaya başlanmıştır. Son dönemdeyse vergiler süreklilik kazanmaya başlamıştır. Ortaçağ başında kral saray masrafları devlet giderlerini oluşturduğundan kendi mülk gelirleriyle giderleri karşılamaktaydı. Genellikle bu dönemdeki gelirler kraliyet arazilerinin gelirlerinden, mülk gelirleri, fetihler sonunda elde edilen ganimetler ve alınan haraçlardan oluşmuştur. Dolaysız vergiler XV. yüzyıldan itibaren bina, arazi ve servetler üzerinden alınıyordu. Dolaylı vergiler de XVI. Yüzyıl itibarıyla şarap ya da bira üzerinden alınarak vergi gelirleri artırılmaya başlanmıştır (Yolal, 2017: 13).

Bu çağda yasal dayanağı olmayan ve adil olmayan vergilendirmelere karşı, kralın vergilendirme yetkisinin sınırlandırılmasını ve keyfi davranışlarının önüne geçilmesi için öngören en önemli gelişme 1215 yılında Magna Carta'dır. Magna Carta ile konseyin rızasını almadan kralın vergi koyamayacağı belirtilmiş ve böylelikle ilk defa parlamento kurularak kralın yetkisi sınırlandırılarak vergilerin kanuniliği ilkesi gündeme gelmiştir. 1215 Magna Carta'ya ek olarak, vergilendirme konusunda kralı sınırlandıran 1628 Haklar Dilekçesi ve 1689 İngiliz Haklar Bildirgesi (en önemli etkisi, kralın parlamentonun onayı olmaksızın vergi koymasını kesin olarak yasaklaması) yaşanan önemli gelişmelerdir (Yolal, 2017: 14).

2.1.3. Yakınçağ'da Vergilendirme

Bu çağda 1789 Fransız Devrimi sonunda kabul edilen İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisinde vergilendirme konusunda kanunilik ve eşitlik benzeri temel ilkeler açık bir şekilde düzenlenmiştir. Bildiri ile kabul gören ilkeler, yazılı anayasaların kabulü ile birlikte günümüz dünya devletlerinin hukuk düzenlerine hakim olmuşlardır. Ortaçağdan vergilendirme konusunda üç noktada farklılık gösterir. İlki, aynı ekonomi yerine, para ekonomisine ilişkin unsurların kabul edildiği görülmektedir. İkincisi, para ekonomisiyle birlikte ideolojik gelişmelerin etkileriyle de, iktisadiliğin ve rasyonalizm devletlerin ekonomik yapısı açısından gösterdiği önem daha fazla artmaya başlamıştır. Üçüncüsü ise, ortaçağ ekonomisini ayıran halk temsilcileri ile feodal senyörler arasındaki, diğer taraftan feodal senyörler ile imparatorluk arasındaki ikili durum anayasalarda yapılan

etkili değişikliklerle azaltılmış, hatta kısmen ortadan kaldırılmıştır. Sonuç olarak ortaçağda olduğu gibi, yeniçağda da olağan üstü bir gelir kaynağı olmayıp, kamu maliyesinin git gide önemi artan temel dayanağı haline gelmiştir (Asıl, 2014: 173).

2.1.4. Türkiye’de Vergilendirmenin Tarihsel Gelişimi

2.1.4.1. Türk Vergi Sisteminin Tarihçesi

Türk Vergi Sisteminin Tarihçesi incelenirken Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet sonrası olmak üzere ikiye ayırmak gerekir. Cumhuriyet dönemi öncesinde uygulanan Osmanlı dönemi vergilerinin büyük bir kısmını şer’i vergiler oluşturmaktaydı. Cumhuriyet ile birlikte batılı ülkelerin vergi hukuku kanunları dikkate alınarak daha modern bir vergi sistemi oluşturulmaya çalışılmıştır.

2.1.4.2. Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Vergilendirme

Tanzimat dönemi öncesinde vergiler örfi ve şer’i olarak ikiye ayrılmıştı. ‘‘Tekalif-i Örfiye’’ örfi hükümler ile ‘‘Tekalif-i Şer’iye’’ ise şer’i hükümler ile tespit edilen vergilere denilmekteydi. Gayri Müslim ve Müslümanlar için şer’i vergiler için ayrı ayrı hesaplanmaktaydı. Örfi vergilerin bir kısmı belirli yerlerden, bir kısmı ise miktarı değiştirilerek her yerden alınırdı. Fetihlerden sonra ilk olarak bölgenin kanunları ve eski adetleri araştırılır; daha sonra şeriata ve Osmanlı devletinin hukuk ilkelerine aykırı uygulamalara son verilerek, vergilendirmenin uygulandığı bilinmektedir. Örfi vergilerin tümünün miktarları, nitelikleri ve adları vilayetlere göre ayrı vergi kanunnamelerinde özenli bir şekilde gösterilirdi. Halka uygulanan vergilerden birçoğundan askeri sınıftakiler muaf tutulmuşlardı. Tanzimat döneminden sonra diğer alanlarda olduğu gibi vergisel alanda da değişiklikler yapılmıştır. Müslim-gayrimüslim halk arasındaki vergilendirmelerde eşıtlığı öngören birçok hukuki belgede bu konuda hükümler yer almaktaydı. Bu yönde daha önce gayrimüslimlerden alınan cizye vergisi kaldırılarak, askerlik hizmeti yapmamaları sebebiyle askerlik bedeli alınmaya başlanmıştır (Asıl, 2014: 174).

2.1.4.3. Cumhuriyet Dönemi Vergilendirme

Cumhuriyetin kabulüyle birlikte müsakkafat (bina), öşür, ağnam (hayvanlar) ve temettü (gelir) gibi vergilerin oluşturduğu adaletsiz ve basit bir vergilendirme sistemi yürürlükteydi. Batılı devletlerin uyguladıkları çağdaş sisteme geçme süreci başladı. İlk olarak Cumhuriyet döneminin ilk vergi reformu olarak kabul edilen, 1925 yılında aşar

vergisi (zirai ürünlerden) yürürlükten kaldırıldı. Savaş yıllarında (1942 ve 1943) toprak mahsulleri vergisi ve varlık vergisi gibi olağanüstü vergiler uygulamaya başlanmıştır. 1949'da ciddi bir vergi reformu gerçekleştirilmiş ve batı hukuku göz önüne alınarak, özellikle de Alman vergi kanunlarından yararlanılarak, Kurumlar Vergisi Kanunu (KVK) ve Gelir Vergisi Kanunu (GVK) kabul edilmiştir (Bilici, 2016: 3).

2.2. Vergiye İlişkin Temel Kavramlar

2.2.1. Vergi

Vergi, vermek kökünden gelmektedir ve Türkçe bir terimdir. Hediye edilen, karşılıksız verilen anlamlarına gelmektedir. Sözlükteki anlamına bakacak olursak, devletin yürütmek için hükümetlerin halktan topladığı para diye ifade edilir. Geçmişte vergi tekalif, iane, imdadiye ve atıye gibi farklı kelimelerle ifade edilmiştir. Modern tanıma göre; devletlerin, mahalli idarelerin ve kamu gücüne haiz kurumların gerçekleştirdikleri kamusal hizmetlerin sonucunda oluşan giderlerin karşılanması için, özel hukuk tüzel kişilerinden, gerçek kişilerden ve bazı kamu hukuku tüzel kişiliklerinden devlet zoruyla, mali güçlerine göre ve karşılıksız olarak topladığı paralara vergi denir (Saruç, 2015: 15).

2.2.2. Vergi Mükellefi- Vergi Sorumlusu

Vergi mükellefi kavramının geliştirilmesindeki asıl amaç, devletlerin finansman ihtiyaçlarını karşılayabilmek için vergi toplanmasıdır. Vergi mükellefiyeti ve vergi mükellefi kavramları, vergi hukuku bağımsızlığı ve varlığını belirten temel kavramlardandır. Vergi Usul Kanununun (VUK)' un 8/1. Maddesinde, “Vergi kanunlarına göre kendisine vergi borcu terettüp eden gerçek veya tüzel kişi” vergi mükellefi diye tanımlanmıştır. Bu maddede mükellef, maddi yükümlülük açısından sadece vergi borcunu ödemeyi ifade eder. Ayrıca, VUK' un 157. ve 257. maddelerinde belirtilen mükellefin ödevleriyle alakalı hükümler yapılan tanımlamayı tamamlamanın yanında, bildirimde bulunma, beyanname verme, defter tutma gibi şekli ödevlerin de yer aldığı belirtilmektedir. Geniş anlamda mükelleflerin sorumlulukları, hem şekli hem de maddi ödevleri gerçekleştirmeye zorunlu olduğunu ifade eder. (Gerçek, 2005: 158)

VUK' da, “sorumluluk”, mükellef olunmazsa da ilişkisi sebebiyle de vergilendirmeye alakalı şekli veya maddi ödevlerin yerine getirilmesi konusunda üçüncü kişilerin de sorumlu tutulabilmesini ifade etmekte kullanılır. Nihayetinde VUK 8/2.maddesinde “Vergi sorumlusu, verginin ödenmesi bakımından, alacaklı vergi

daairesine karşı muhatap olan kişidir” şeklinde tanımlanmıştır. Kanun maddesinde vergi sorumlusu tanımı genel anlamda yapılmış olup, bazı hallerde asıl vergi borçlusu ile birlikte veya onun yerine geçerek vergiyi kendi malvarlığından ödemek durumundan olan kişiyi, bazı hallerde vergileme ile ilgili ödevlerin doğru bir şekilde yerine getirilmesinden sorumlu tutulan kişiyi, bazı hallerde ise mükellef adına kesilen verginin vergi dairesine yatırılmasından sorumlu tutulan kişiyi ifade etmektedir. Bu doğrultuda vergi sorumlusu kavramını aşağıda belirtilen üç başlık altında incelemekte yarar vardır;

- 1).başkasının vergisini kendi malvarlığından ödemekten sorumlu olanları ifade eden fer’i vergi borçlusu durumundaki vergi sorumlusu,
- 2).başkasının şekli vergi ödevlerini doğru yapmaktan sorumlu olanları ifade eden vergi ödevlisi durumundaki vergi sorumlusu ve
- 3).başkasının vergisini keserek ödemekten sorumlu olanları ifade eden vergi kesen durumundaki vergi sorumlusu (Gerçek, 2005: 160).

2.2.3. Verginin Konusu

Üzerinden vergi alınan, doğrudan ya da dolaylı olarak vergilendirmeye konu olan iktisadi unsurlardır. Kanunla gösterilmeyen hiçbir konuda vergilendirme yapılamayacağı gibi kıyas yolu ile de vergilendirme de gerçekleştirilemez. Günümüzde bireylerin mali güçleri göz önüne alınarak ve adaletli bir şekilde vergileme yapılmaktadır. Gelir, servet ve tüketim mali gücü temsil eden unsurlardır. Tarihte birçok farklı konuda vergi alındığı görülmüştür. Türkiye’de uygulanmakta olan vergi konularını şu şekilde sıralayabiliriz; Gelir Vergisine “gerçek kişilerin gelirleri”, Kurumlar Vergisine “kurum kazançları”, Katma Değer Vergisine “İlgili kanunda belirtilen işlemlerin Türkiye’de yapılması”, Özel Tüketim Vergisine “İlgili kanuna ekli listelerin kapsamına giren malların belirli bir iktisadi süreç içinde bulunması”, Emlak Vergisine “Türkiye içinde bulunan bina ve araziler” oluşturmaktadır (Tak, 2023: 7).

2.2.4. Vergiyi Doğuran Olay

Vergi borcunu doğuran olay, vergiyi doğuran olay olarak da ifade edilir. Türk Maliye literatüründe rastlanılan ilk kavram “mükellefiyet doğurucu vâkıâ” (vergiyi doğuran hâdise)” olduğu tespit edilmiştir.

Vergilendirme sürecinin ilk aşamasını, vergiyi doğuran olay oluşturur. Bu açıdan vergi borcunun doğumuna sebep olan olay, vergi borcunu doğuran olay yani vergiyi doğuran olay diye ifade edildiği de görülür. Dolayısıyla vergilendirmenin sebebini vergi borcunu doğuran olay oluşturur. Bu ifade ile bir taraftan mükellefin vergi borcunun

doğmasına neden olması bir taraftan da devletin vergi alacağı anlaşılmaktadır (Yılmaz, 2009: 5).

2.2.5. Vergi Tarifesi

Vergi ödenebilmesi için matraha uygulanan ölçülere vergi tarifesi denir. Ölçü birimi, spesifik(türe özgü) esaslı olabileceği gibi değer esaslı da olabilir. Eski dönemlerde spesifik(türe özgü) esaslı vergiler daha yaygınken, nakdi ekonominin yaygınlaşması ile spesifik (türe özgü) esaslı vergilerin yerini, advalorem (kıymet/değer) esaslı vergilere bıraktığı görülmüştür. Son dönemlere bakıldığında modern devletler gelir vergilerinde özellikle advalorem başka bir ifade ile kıymet/değer esaslı oransal tarifeleri kullandığı görülür (Demir, 2018: 12).

Advalorem (kıymet/değer) esaslı vergi tarifleri kendi içinde üç temel gruba ayrılmaktadır. Bu tarifeler; azalan oranlı, artan oranlı ve düz oranlı tarifler şeklindedir. Vergi adaletini sağlamak yönünden, vergileme tarifelerinin yapılarının olması gereken uygun hali maliyecilerce sürekli tartışma konusu olmuştur ve inancımız odur ki sonraki süreçlerde de tartışılacaktır. Kuramsal tartışmalar devam ederken, vergi mükellefleri konunun temel paydaşı olmalarına rağmen konu hakkındaki görüşleri, hep göz ardı edilmiştir (Demir, 2018: 12).

2.2.6. Vergi Matrahı

Matrah, vergi borcu hesaplanmalarında esas olan teknik ya da ekonomik değer olarak tanımlanır. Bu değer, ekonomik olduğu zaman advalorem (kıymet/değer) teknik olduğu zamanlarda spesifik(türe özgü) matrahlardan bahsedilir. Advalorem matrahlı vergilere göre spesifik matrahlı vergi yükümlülerinin psikolojisine daha uygundur. Çünkü, spesifik içerikli matrahlar, fiziksel ölçümler ile kolay bir şekilde belirlenebilir ve bu konuda belirsizliğe yer vermezler. Bunun yanı sıra advalorem matrahlı vergilerin hesaplanabilmesi için bir dizi değerlendirme ve işlem gerektirir. Bu sebeple vergi yönetimi ile vergi yükümlüleri arasında farklı uyumsuzlukların çıkma nedenidir (Şenyüz, 1995: 125).

Beyan esaslı olan advalorem vergilerin matrahları belirlenirken, vergi konusu ürünün bir kısmı gizlenmek suretiyle beyan dışı bırakılabilmesinin kolay olması, vergi yapısında adaletsizliğin oluşmasına sebep olan önemli bir faktördür. Bu sebeple, maliye terminolojisinde “erozyon” diye adlandırılan matrah aşırımlarının giderilmesi, vergi yükümlülerinin vergi psikolojileri açısından gerekli görülmektedir. Ancak arzulanabilir erozyonlar (örneğin, istisnalar), söylenenlerin dışında kalabilmektedir. Türü ne olursa

olsun vergi matrahlarının, kesin ve açık bir şekilde tanımlanması vergi yükümlülerinin matrah belirleme süreçlerinde zorluklarla karşılaşmayacağından, vergiyi daha kolay kabul edilebilir hale getirebilir (Şenyüz, 1995: 125).

2.2.7. Vergi Yüğü

Vergi yüğü, uygulamada değişik anlamlarda kullanılan, yazarların yargılarına göre, tartışma konusu olan bir kavram olmakla birlikte genel ifadeyle vergi miktarının vergi matrahına oranını ifade eder. Farklı bir ifadeyle vergiyle matrahı arasındaki göreceli bir ölçüdür. Vergilerin, yükümlüleri üzerinde gelirlerinde veya mal varlıklarında eksilmeye neden olduğu için olumsuz etkileri vardır (Öztürk ve Ozansoy, 2011: 198).

Devletlerin cebren (egemenlik gücüne dayanarak) elde ettiği gelirlerden en önemlisi olan vergilerin esas özelliği karşılıksız olarak, kamu hizmetlerine bağlı olmadan bazı mali değerlerin, kesin biçimde, geri verilmemek koşuluyla kamuya aktarılmasıdır. Bu doğrultuda bir vergi, onu ödeyenlerin buna zorunlu tutuldukları için ve devlete kanunen borçlu oldukları için bir yük olarak karşıladıkları fedakârlıktır. Vergilerin mükellefler üzerinde, geliri ile ödediği vergi tutarı arasındaki ilişkiyi ifade eden objektif (ekonomik) ve bıraktığı vergi baskısı sonucu ortaya çıkan sübjektif (psikolojik) etkileri vardır. Sübjektif etkilerin ölçülmesi mümkün değilken, objektif etki ise mali değer olarak ölçülebilir (Öztürk ve Ozansoy, 2011: 199).

2.2.8. Vergi Gayreti

Bir ülkede vergileme kapasitesinin kullanım seviyesini gösteren unsur vergi gayreti olarak tanımlanmaktadır. Fiili vergi hasılatı ile tahmini vergi kapasitesi arasındaki oransal ilişkiye vergi gayreti denir. Farklı bir ifadeyle elde edebilecek vergi gelirlerinin ne kadarı gerçekten tahakkuk/tahsil edebildiğiyle ilgilidir. Vergi kanunları, mükelleflerin vergiye uyum düzeyleri, vergi yargısının etkinliği ve vergi idaresinin yapısı vergi gayretini etkilemektedir. Gerçekleştirilen vergi hasılatı, potansiyel vergi kapasitesine ne kadar yakınsa vergi gayreti o kadar yüksektir. Bu sebeple, mali yönetimin etkinliği ile vergi gayretinin yüksekliğiyle yakından ilgilidir, çünkü vergi idarelerinin potansiyel vergi kapasitesinden, ne kadarını verimli olarak toparlayabildiğini gösterir. Vergi gayreti oranı birden büyük ise kapasitesinin üstünde, birden küçük ise vergi kapasitesinin bütünüyle kullanamadığı vergi gayreti olduğunun göstergesidir (Topkan, 2016: 26).

2.2.9. Vergi Kapasitesi

İlk yazılı anayasal hareketlerin başlangıç noktasını oluşturan devletlerin vergilendirme konusunda yetki sınırları olması gerekliliği tartışması, verginin ortaya çıkışı kadar eskidir. Gelişmiş ülkelerin çoğunda, bu konu hakkında yasal ve anayasal sınırların geliştirilmeye çalışıldığını görmek mümkün. Ancak vergileme sınırları ne olursa olsun, birey açısından bakıldığında ise her mükellefin, genel ekonomik açıdan bakıldığı zamansa her ülkenin belli bir vergi kapasitesi mevcuttur. Vergi kapasitesi, verginin alınabilecek son noktası olarak ifade etmek mümkündür ve vergi oranları ne kadar artırılırsa da, belirli olan kapasitenin üzerinde vergi toplamak hiç de mümkün değildir. Bu sebeple belli bir dönemde bir ülkedeki vergilenebilir ekonomik potansiyeli, vergi sınırı ya da vergi kapasitesi olarak ifade etmek mümkündür (Demir, 2013: 33).

Vergi potansiyeli, vergilenebilir kapasite ya da vergi kapasitesi her biri diğerini ifade ederken kullanılabilirken, genel tanımı ile “asgari geçim seviyesinin üzerinde kalan gayri safi milli hâsıladır”. Ancak bu tanımla beraber, devletlerin vatandaşlarının bahse konu asgari geçim seviyesinde yaşatacağı, bunun üzerindeki üretken kaynaklara el koyacağı anlamına gelmemelidir. Ülkeler asgari geçim seviyesini belirlerken, gelir grupları veya toplumlar arasındaki beklenti farklılıkları ve seviyenin objektif bir ölçütünün olmaması, vergi kapasitesini bahse konu verilerle tanımlanabilmesi konusunda ortak kanaat oluşmasına engel olmaktadır (Demir, 2013: 33).

2.2.10. Vergi Yansıması

Ödenen vergilerin tamamen veya kısmen fiyat mekanizmasıyla, bir ya da birçok aşamasında tamamen veya kısmen başka kişilere aktarılmasına vergi yansıması denir. Vergi mükellefi kişilerin oluşan vergi yükünü taşımak istemeyişi bu duruma neden olur. Vergi yansıması farklı aşamalardan meydana gelir; verginin vurgusu, verginin ödenmesi aşaması: vergi ödemenin, mükellefte yarattığı psikolojik baskıyı belirtir. Bireyler oluşan bu baskıdan kurtulmak için vergiyi başkalarına yüklemek isterler. Vergi yansıması, vergi vurgunun etkisinin bir sonucudur. Verginin yayılması vergiyi devretme: Vergiyi ödeyen birey fiyat mekanizması ve benzer araçlar ile oluşan vergi yükünü başka kişilere devretmesi aşamasıdır. Verginin yansıması doğrudan son yükleniciye olabileceği gibi, zincirleme bir şekilde de devam edebilir. Ancak yansıma olayı belirli bir noktadan sonra durur. Vergiyi yansıtma imkânı olmayan veya yansıtmayı başaramayacak bir mükellef bulunan aşamaya kadar vergi yayılır. Sonunda vergiyi yansıtamayan mükellef üzerinde kalır. Son aşama olan, verginin yerleşmesi aşaması; oluşan vergi yükü artık devredilemeyecek biçimde son mükelleflerin üzerinde kalmasını belirtir. “Vergi

yansımasının adil gelir dağılımına etkisinin ölçütü, verginin tahsilat aşamasında, verginin kim tarafından ödendiğine ve finanse ettiği kamu harcamalarından kimlerin yararlandığına bağlıdır”. Kamu hizmetlerinin finansmanı vergiler ile karşılanırken piyasa ekonomisinde, reel gelir dağılımında farklılıklar oluşturur. Tüketicilerin vergiler sebebi ile harcanabilir gelir düzeyleri azalacağı için, satın alma gücünün azalacağı ifade edilebilir. Mükelleflerin ödemiş olduğu vergiler sebebiyle gelirlerinde oluşan kayıp kamusal hizmetlerden sağladıkları faydadan çoksa mali sömürü, tam tersindeyse mali kazanç oluşur. Vergilerin hangi ekonomik birimde geliri azalttığı yansıma ile belirlemektedir (Egeli ve Özcan, 2018: 275).

2.2.11.Vergi Harcamaları

Bu kavramla herhangi bir kamu harcaması kastedilmemektedir. Kavram bazı mükellef muafiyetlerini, vergi muafiyetlerini ve özel durumlardaki indirimleri ve dolayısıyla vergi geliri kaybını ifade eder. Etkileri bakımından vergi harcamaları vergi sistemi aracılığıyla yapılan kamu harcamalarına benzediği için literatürde vergi harcaması adıyla anılmaktadır (Saruç, 2015: 15).

2.2.12.Vergi Rekabeti

Farklı vergilendirme yetkilerine sahip ülkeler arasındaki vergi rekabeti, ekonomik faaliyetler üzerindeki vergi egemenliklerinin bir kısmından veya tamamından vazgeçerek gelir getirici faaliyetleri sınırlandırma ve böylece bu faaliyetler üzerindeki vergi yükünü azaltma girişimidir. Başka bir tanıma göre vergi rekabeti, bir ülkenin ekonomik refah düzeyini artırmak, ulusal sermayeyi yurt içinde daha rekabetçi hale getirmek ve yabancıları çekmek için bir ülkenin vergi sisteminin toplam vergi yükünü hesaplamasıdır. Vergi kesintileri yoluyla doğrudan sermaye bu sektördeki rekabet ortamı dikkate alındığında kolaylaştırma olarak tanımlanmaktadır (Kargı ve Yayğır, 2016: 4).

Vergi rekabeti, kurumsal ve ulusal düzeyde rekabet güçlerini artırmak isteyen idari birimlerin, vergi mükelleflerinin rakip idari birimlere karşı vergi yükünü azaltmak ve böylece üretim faktörlerinin hareketliliğini potansiyel olarak artırmak için bir fırsattır (Kargı ve Yayğır, 2016:4).

Vergi rekabetine ilişkin tanımlardan da anlaşılacağı üzere ülkelerin olumlu niyetleri, hem vergi oranlarını düşürerek muafiyet ve vergi indirimi gibi vergi teşvikleri sunarak ülkelerini uluslararası hale getirmek, yatırım için cazip hale getirmek ve

ekonomik refahı artırmaktır. Vergi rekabeti tanımlarına bakılarak, vergi rekabetinin üç unsuru olduğu söylenebilir;

1. Bireylerin ve şirketlerin uluslararası vergi rekabet gücünü artırarak yabancı sermayeyi bir ülkeye çekmeyi amaçlayan bir uygulamadır.
2. Uluslararası rekabeti içerir. Uluslararası vergi rekabetinde mükellefler vergi sistemleri daha uygun olan ülkeleri tercih etmektedirler.
3. Çeşitli vergi teşvikleri ile vergi rekabeti yoluyla sunulan vergi teşviklerinin gerçekleştirilmesi (Kargı ve Yaygır, 2016: 5).

2.3. Vergilerin Sınıflandırılması

Verginin daha iyi anlaşılabilmesi için, vergilendirilen ekonomik kaynağa göre; gelir üzerinden, servet üzerinden ve harcama üzerinden alınan vergilerin konuları bakımından ayrımını iyi bilmek gerekir.

Vergiyi doğuran olayın, harcamalardan mı, servet hareketlerinden mi, gelir elde etmeden mi olduğu konusunu anlayabilmek için yapılan ayırmadır. Bu amaç ile vergiler konuları itibariyle; gelir, servet, mal ve hizmetlerden alınan vergiler ve dış ticaretten alınan vergiler olarak ayrılmaktadır. Ayırma sonucunda oluşturulan gruplar da kendileri içinde birçok vergi çeşidi barındırmaktadır. Bu durum; her vergi sisteminde, ülkeden ülkeye ve aynı ülkede de zaman içinde farklılıklar göstermektedir (Arıcı, 2007: 6).

2.3.1. Gelir Üzerinden Alınan Vergiler

Gelirler üzerinden alınan vergilerin ilk oluşumlarının vergiler kadar eski olduğu söylenebilir. Çünkü vergilendirmenin ilk uygulandığı dönemlerde dikkate aldığı konu gelirlerdi. Ancak zaman içerisinde ekonomik ve iktisadi koşullarda meydana gelen değişiklikler, vergilendirmenin konusunu oluşturacak kaynaklar ve uygulanacak vergilendirme oranları farklı düşünceleri de beraberinde getirmiştir. Vergi ödeme gücüne ulaşabilmek için farklı vergileme yöntemlerini bünyesinde uygulamaya olanak sağlayan gelir, sınırları ve kapsamının belirlenebilmesi açısından da bir takım güçlükleri de bünyesinde barındırır. Bu hususlarda meydana gelen sorunları çözüme kavuşturabilmek için fikirler öne sürülse bile bu fikirlerden etkili olanları safi satış ve kaynak kuramıdır.

a). Safi Artış Kuramı; gelir kaynağının VUK açısından gelir sayılabilmesi için, sürekli ve belirli bir kaynaktan olması şart değildir. Yani dönem sonu ile dönem başı arası servetlerde oluşan gelen net artışlardır. Servetlerde artışa sebep olan her türlü kazanç ve irat'ın vergilendirilmesi bir gelirdir.

b).Kaynak Kuramı; piyango (şans oyunları), miras ve benzer sebeplerle kazanılan varidat geçici bir gelir kaynağı olduğu için gelir vergisi kapsamında vergi konusuna dahil değildir (Şenyüz, 2000: 4).

2.3.1.1. Gelir Vergisi

Bireylerin belli bir dönemde elde ettikleri kazanç ve iratların safi tutarları üstünden vergi mükelleflerinin ailevi ve kişisel durumları dikkate alarak artan oranlı tarifeye uygun olarak alınan sübjektif dolaysız bir vergidir. Gelir vergilerinin konusunu irat ve kazançlardan elde edilen gelirler oluşturmaktadır. Kazanç; emek veya emek-sermayeden, İrat ise; gerçek kişinin sermayesinden sağladığı gelirlerdir. Gelir vergisi, günümüzde en yaygın olarak kullanılan sübjektif, dolaysız vergilerden biridir (Şenyüz, 2000: 4).

2.3.1.2. Kurumlar Vergisi

Gelir vergisini tamamlayan objektif dolaysız genel nitelikli bir vergidir. Çeşitli ülkelerde, gerçek kişilerin kazanç ve iratları uzun yıllar gelir vergisi içinde vergilendirilirken, 19. yy. sonlarından itibaren sanayi, ülkelerinde sermayenin ağırlıklı olduğu şirketlerin giderek önem kazanmaya başlamasıyla birlikte gelir vergisinin yanında onu tamamlayıcı kurumlar vergisi uygulanmaya başlamıştır. (Şenyüz, 2000:4)

Gelir vergisinden ayrı olarak bir kurumlar vergisinin gerekliliğini savunan bazı yaklaşımlar şunlardır: İktisadi ve sosyal denetleme aracı olma yaklaşımı: Kurumlar vergisi işletmelerin aşırı büyüyerek, aşırı sermaye birikimini ve tekelleşmelerini önleyebilmek için gereklidir. Hizmet ve sosyal maliyetler bedeli yaklaşımı: Devletin işletmelere sunduğu bir takım hizmetlerin karşılığında, işletmelerin olumsuz dışsallıklarının (çevreyi kirletmeleri, gürültü vb.) giderilmesi amacıyla kurumların ayrı vergilendirilmeleridir. Gayri şahsi ödeme gücü yaklaşımı: Kurumların kendilerini meydana getiren ortaklardan ayrı ve onlardan daha büyük ekonomik güce sahip oldukları için, ayrı bir vergiye tabi, olmalıdırlar. Fayda bedeli yaklaşımı: kurumların gerçek kişilerden ayrı statüsünün olmasının sağladığı faydalar ve imtiyazları sebebiyle kurumlar gerçek kişilerden ayrı vergilendirilmelidir (Devrim, 1999: 260).

2.3.2. Servet Üzerinden Alınan Vergiler

Servet, belli bir dönem içerisinde bir tüzel veya gerçek kişinin sahip olduğu tüm iktisadi değerlerdir. Bu vergilerde vergiyi doğuran olay, servet unsurlarının mülkiyetine sahip olmak şartıyla mülkiyetin el değiştirmesi veya mal varlığına dahil edilmesidir.

Servet vergileri dolaysız vergiler olup, asıl amacı mali değil sosyaldır. Servetler üzerinden alınan vergilere örnek olarak; servet artış vergileri, servet transferinden alınan vergiler, özel servet vergileri ve genel servet vergileridir (Devrim, 1999: 260).

2.3.3. Harcamalar Üzerinden Alınan Vergiler

Servet veya gelirin tüketilerek harcanması sebebiyle alınan vergilerdir. Servet veya gelirin harcanma aşamasında tahakkuk eden vergiler, servet ve gelir vergilerinin eksikliklerini gidermektedir. Servet ve gelir kaynaklı harcamalarda genel olarak mal ve hizmetlerin fiyatlarına yansıtıldıkları için dolaylı vergiler kapsamındadırlar (Devrim, 1999: 260).

Vergi mükelleflerinin kişisel durumları dikkate alınmadan değişim, tüketim, üretim vb. olaylara dayandırılarak alındığı için bu vergiler objektif (gayri-şahsi) vergilerdir. Vergi mükelleflerinin ödeyeceği harcama vergi miktarları, gelirlerinin tüketime ayırdıkları kısmına göre değişir. Bu sebepten harcamaya dayanan bu vergiler, tersine artan oranlı anti sosyal bir niteliğe sahiptirler (Akdoğan, 2005: 258-259).

2.3.3.1. Katma Değer Vergisi

Katma Değer Vergisi (KDV), günümüzde muamele vergi türlerinden sakıncası az sayılan vergi çeşitlerindendir. Ürün, üretim aşamasından tüketim aşamasına kadar her aşamada kazandığı katma değer üzerinden vergilendirilmektedir. İşletme açısından katma değer, satışı gerçekleştirilen mal ve hizmetlerin satış ve alış maliyetleri arasındaki farktır. Farklı bir ifadeyle işletmelerin ara malı olarak aldığı madde ile faaliyetleri sonucunda ürünlere kazandırmış olduğu değer artışlarına veya üretim aşamasında üretilen mal için üretim faktörlerine yapılan ödemelerin (kar, kira, faiz, ücret, amortisman) toplamalarına “katma değer” denir. Katma Değer Vergisi (KDV), genel olarak tüketim harcamalarını vergilendirmeyi amaçlamakla beraber konusu mal olmayan hizmetlerde buna dahil edilmektedir (Akdoğan, 2005: 270).

2.3.3.2. Gümrük Vergileri

Mal veya ürünlerin ülke sınırlarından geçmesi sebebiyle alınan vergiler gümrük vergileridir. Gümrük vergisi, malların gümrük sınırını aşması dolayısıyla alınmaktadır. Malların bu sınırı aşması ithalat yoluyla gerçekleşiyorsa “ithalat gümrük vergisi”, ihracat veya transit yoluyla gerçekleşiyorsa “ihracat gümrük vergisi” ve “transit gümrük vergisi” adı verilmektedir (Devrim, 1999: 263).

2.4. Vergilendirmenin Amaçları

Vergilendirmenin mali ve mali olmayan amaçları vardır. Vergilendirmenin devletin gelir elde etme amacı mali, iktisadi büyüme ve kalkınmayı sağlamak, gelir dağılımını adil hale getirmek, kaynak tahsisinde etkinliği sağlamak ve iktisadi istikrarı sağlamak ise mali olmayan amaçlarıdır.

2.4.1. Mali Amaçlı Vergilendirme

Toplumu oluşturan bireylerin kamusal ihtiyaçlarının karşılanması için kurulan devletlerin üstlendiği toplumsal hizmet ve malların üretimi, demokrasinin işleyişinin sağlanması ve çeşitli anayasal görevlerin yerine getirilmesi için yeterli ölçüde kamu gelir toplanmasına bağlıdır. Ülkelerin çeşitli gelir kaynakları kamu finansman sistemini (gelir sistemi) oluşturur. Gelir sistemi ülkelerin iktisadi ve sosyal yapısına ve milli özelliklerine göre ortaya çıkar ve gelişir. Günümüzde vergiler kamu harcamalarının finansmanı için başvuru en önemli gelir kaynağıdır (Yüce, 2004).

Vergilerin nerede, nasıl ve ne zaman ortaya çıktığı ve ilk şekilleri bilinmemekle beraber, bulunduğu dönemin koşullarına göre vergi; haraç, hediye, rica, yardım, fedakarlık ve birkaç yüzyıldan beri de iştirak ya da cebri kökünden gelen kelimelerde anlam bulmuştur. Vergilerin niteliğini açıklayan teoriler, kamu gelirlerinin bileşim ve yapısı ile ilişkili mali ve iktisadi düşünceler zamanlar önemli değişikliklere, kamusal hizmetleri ve kamusal malların finans kaynağını sağlamak” diye açıklayabileceğimiz “mali (ekonomik) amaç” hala vergilendirmenin en önemli amacıdır. Vergilendirmenin en eski ve ilk amacı olup, bugün de rasyonel bir vergi sisteminin kurulması için önem verilmesi gereken bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır (Yüce, 2004).

Ülkenin vergi sistemleri, sosyal, yönetsel, hukuksal ve genel ekonomik sistemlerinden soyutlanamaz. Çağdaş vergi sistemlerinin varlığı, devletlerin çağdaş yapılanma içinde olmasına bağlıdır. Çağdaş devlet yapısı, enflasyonu kontrol altına almış, kurumları istikrar içinde ve oturmuş, ekonomik bakımdan gelişmiş yapıdadır. Çağdaş devletlerde politik süreç tarafından toplumdaki tercihlere uygun ve kolaylıkla değiştirilebilir bir vergi yapısı kurulabilir. Vergi yapısı, geleneksel ve geçiş dönemi toplumlarında ülkenin gelir düzeyine bağlıdır. Gelir düzeyi ise, toplum yapısında meydana gelen sosyo-ekonomik değişimlerden etkilenir. Toplum yapısında meydana gelen değişimleri etkileyen faktörlerden en önemlileri; yerleşme yerindeki değişme oranı, kentleşme oranı, kitle iletişim araçlarının kullanım oranı, kişi başına gelirden meydana gelen değişimler, oku-yazar oranındaki artışlar ve tarımsal mesleklerden tarım dışı mesleklere geçiş oranı olarak belirlenmiştir. Vergi yapısı, toplum yapısının bir

parçası olduğu için toplumsal yapı üzerinde etkisi olan değişkenlerin vergi yapısını da etkileyeceği göz ardı edilemez bir gerçekliktir (Yüce, 2004).

Kamusal harcamaları karşılayabilmek amacıyla yeterli miktarda gelir toplamak tek başına vergilendirmenin mali amacını gerçekleştirmeye yetmemekle birlikte rasyonel bir vergilendirme için vergi yükünün adil dağılımının sağlanması, vergi tarh ve tahsil giderlerinin asgari seviyede tutulması, piyasa rekabet koşulları bakımından tarafsız olmalı, verginin gelir elastikiyetinin yanında vergi esnekliği de yüksek olmalı. Gerek vergi sistemi gerekse de vergilerin tamamı, milli gelirdeki değişimlere uyumlu olmalı, vergilendirme piyasa etkinliğini bozmamalı, yani vergileme girişimcilerin işgücü arzı, tasarruf ve yatırım kararları üzerinde olumsuz etki yaratarak milli gelirim azalma nedeni olmamalıdır (Yüce, 2004).

2.4.2. Mali Amaçlı Olmayan Vergilendirme

Mali olmayan vergilendirme kavramı, vergilendirmenin bir dizi ekonomik, sosyal ve kültürel sonuç ve gelir elde edebileceğini belirtir. Vergiler, haksız ve zorlayıcı bir devlet geliri biçimidir. Bu nedenle, ne amaçla kullanılırsa kullanılsın elbette mali sonuçları olmaktadır. Bununla birlikte, finansal olmayan vergiler, belirli gelire ek olarak beklenen sonuçlara odaklanılır. Finansal olmayan sonuçlar, finansal olmayan hedefleri gölgede bırakır veya bunlardan önce gelmektedir. Bu nedenle vergi teşvikleri dahil tüm vergilerin belirli bir gelir amacı vardır. Vergi mükelleflerine sunulan vergi teşviklerinden potansiyel vergi gelirinden vazgeçmek, mali olmayan vergilendirmenin bir göstergesidir. Bu durumda hiç vergi geliri elde edilmemesi veya elde edilebilecek gelirin bir kısmından vazgeçilmesi sonucunda hangi vergilendirmenin ortaya çıkacağı sorusu teorik olarak vergi muafiyeti tespitine yol açmaktadır. Gelir olmadan bu mümkün değil. Bu noktada, hükümetin bu alanların geliştirilmesinden doğan diğer ekonomik ve sosyal faydalardan yararlanmayı amaçladığını belirtmek gerekmektedir. Örneğin, artan yatırım ve istihdamın ve dolayısıyla azalan işsizliğin, hükümetlerin olası vergi gelirlerini alıkoymasından daha büyük ekonomik ve sosyal faydalar sağlayacağını ortaya koymaktadır (Göker, 2011: 15-17).

Günümüz sosyal devletleri, vergiyi ekonomik açıdan tarafsız bir finansal araç olarak görmemekte, aksine toplumsal dengeyi sağlamak ve toplumsal sınıflar ve gruplar arasındaki gerilimi azaltmak için kullanmaktadır. Refah devletinin eşitsizliği telafi etme ve devletin eylemleri yoluyla vatandaşların yaşam koşullarını iyileştirme hedefi, refah devletinin bireyi kontrol etme çabasını değil, birey olma özgürlüğünü garanti etmektedir (Göker, 2011: 20).

1.5. Vergilemenin (Kapasitesinin) Sınırları

Vergilendirme yetkisi, devletlerin egemenlik gücüne bağlı olarak sahip olduğu en doğal yetkilerdendir. Fakat devletlerin bu yetkiyi kullanma ölçüsü sürekli tartışma konusu olmuş ve bu yetkiyi dilediği ölçüde kullanılabilirliği sorusu sıklıkla “hayır” cevabı ile karşılanmaktadır. Günümüzde, gelişmiş ülkelerde, bu konu hakkında yasal ve anayasal sınırların geliştirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Vergileme hangi ölçüde yapılsa da, birey açısından bakıldığında her mükellefin, genel ekonomi açısından bakıldığında her ülkenin belirli bir vergi kapasitesi vardır. Yani vergi oranı ne kadar artırılırsa da, kapasitenin üzerinde vergi toplamak mümkün değildir (Demir, 2013: 33-35).

“Hangi oranda vergilemeden sonra vergi kapasitesi aşılmış olur?” ya da “Vergilemenin sınırlarına ne zaman ulaşılır?” tarzı sorular vergi politikasını belirleyenlerin de cevabını aradığı sorulardır. Bu sorulara karşılık verilen yanıtlar dikkate alındığında, vergileme sınırlarının yalnızca ekonomik olarak ele alınmasının doğru olmayacağı sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple, literatüre bakıldığında vergilemenin ekonomik sınırının yanında siyasi, mali, psikolojik ve hukuki sınırlarının da olduğu kabul edilmektedir (Demir, 2013: 33-35).

2.4.3. Ekonomik Sınırı

Vergilendirme yetkisi, bir devletin ülkesi üzerinde sahip olduğu en doğal yetkilerden biridir ve sınırlarını kendi belirleyecektir. Bu durum devletlere en geniş anlamda toplam milli geliri vergilendirme hakkı vermektedir. Ancak en katı sosyalist sistem bile bu yaklaşımdan hoşlanmaz çünkü bu yaklaşım, devletin tüm özel ve kamusal ihtiyaçları karşılamasına yol açar. Bu durumda devletin milli gelirden alacağı payın bir sınırı olması gerektiği kabul edilen bir gerçektir. Ancak "bu sınır ne kadar olmalı?" Bu soru iktisatçıların çağlar boyunca yanıt bulmaya çalıştıkları bir sorudur. Çeşitli teorik öneriler ortaya atılsa da herkesin kabul edebileceği sayısal bir üst sınır henüz belirlenememiştir. Örnek olarak, Clark (1945), verginin ekonomik sınırı olarak, tarifiedeki artış veya azalışın niteliğine göre %23 ile %27 arasında değişebileceğini ve optimum bir puan isteniyorsa bunun nokta, gayri safi yurtiçi hasılanın ulusal yüzdesinin %25'i olmalıdır. Klasik liberal iktisadın temeli olarak kabul edilen fizyokratlara göre bu oran, bireyin kişisel gelirinin %20'sidir. Bazı iktisatçılarsa bu oranın %12 ile %15 arasında kalması gerektiğini düşünmektedirler. Öte yandan, Kuznets gibi vergi kapasitesi hakkında önemli çalışmaları bulunan iktisatçılar, kamu ekonomisindeki denge koşulu olarak kabul edilen “marjinal sosyal maliyet = marjinal sosyal fayda”

eşitliğinin vergilemenin ekonomik sınırını belirleyeceğini ileri sürmektedir (Şenyüz, 1995: 18).

Bu öneriler, sosyalist devlet ile minimal devlet (jandarma devlet) anlayışlarındaki farklılığa ve ikisinin birçok ekonomik mülahazasına bağlı olarak farklı biçimler alabilir. Ülke ekonomisinde yer alan kesimin büyüklüğüne göre vergilendirmenin mali sınırına ilişkin öneriler de değişmektedir. Serbest piyasa ekonomilerini savunanlar, bu sınırı karma ve sosyalist ekonomileri savunanlara göre daha düşük düzeyde kabul etmektedirler. Ülkelerin ekonomik algıları ve belirli gelişmişlik düzeyleri, tarihsel özellikleri, kültürel yapıları, jeopolitik konumları nedeniyle dünyanın her yerinde uygulanabilen vergilemenin optimal ekonomik sınırını belirlemek mümkün değildir (Demir, 2013: 36-37).

Yukarıda belirtilen tartışmalara bağlı olarak mali kapasitenin mali sınırının belirli bir sayı olarak tanımlanamaması daha kapsamlı tanımların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Mali kapasitenin mali sınırı, vergi gelirlerinin en yüksek seviyeye ulaştığı ancak makroekonomik dengeyi bozmadığı nokta olarak tanımlanmaktadır. Ekonomik açıdan bakıldığında, mali kapasiteden farklı olarak ekonominin çeşitli dengelerini bozmayan, kaynak tahsisinde etkinliği sağlayan ve üretim yatırımlarının tasarruf bileşenlerine zarar vermeyen bir limit olduğu görülmektedir. . Ancak, vergi idaresinin bir limitinin olması gerektiği varsayımı dikkate alındığında, tanımlanmamış bir ekonomik limiti tek sınır olarak kabul etmektense, ekonomik, hukuki ve psikolojik limitlerle yaklaşmak daha doğru olacaktır (Demir, 2013: 38-39).

2.4.4. Mali Sınırı

Vergi kapasitesinin, ekonomik sınırı ile mali sınırını birbirinden ayırmak kolay değildir. Çoğu çalışmada iki hususu, ekonomik sınır başlığında incelendiğini görmek mümkündür. Ancak, Vergilendirmenin ekonomik sınırı, genel ekonomik denge ile ilgili bir kavram olmakla birlikte; Vergi eşiği, vergi ödeme gücünü dikkate alan ve bu gücü maksimum düzeyde vergilendirerek en yüksek vergi gelirini ifade eden bir kavramdır. Mali sınıra ulaşmak için vergi otoritesini en üst düzeyde kullanmak, vergi gelirini artırmak yerine ödeme gücünün zayıflamasına ve vergi direnci nedeniyle vergi oranlarının yükselmesine neden olabilir. Bu nedenle, vergi kapasitesinin mali sınırı genellikle vergi sınırından daha yüksektir (Demir, 2013: 39: 41).

Mali kapasitenin mali sınırının oluşmasında sosyal ve kültürel unsurlar da oldukça önemlidir. Toplumların vergilere nasıl baktığı, siyasi durum ve içinde bulunulan zaman (savaş, doğal afet vb.) vergi oranlarındaki artıştan elde edilen gelirin gerçekleşmesini

belirlemektedir. Her toplumun kendine ait bir vergi kültürü olduğu ve bu kültürün ırk, din, dil, tarih, ekonomik anlayış, mülkiyet anlayışı ve coğrafi özellikler gibi faktörlerin birleşiminden oluştuğu kabul edilmektedir. Birçok araştırma, bu kültürel yapının vergiye yönelik tutum ve davranışlar üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir (Demir, 2013: 39-41).

2.4.5. Siyasal Sınırı

Kamu maliyesinde kararlar siyasi bir süreç çerçevesinde alınmakta ve seçmenler, siyasi partiler, bürokratlar ve baskı grupları bu sürecin ana katılımcıları olarak kabul edilmektedir. Bu katılımcılar arasında yer alan siyasi partiler, iktidara gelmek ya da iktidarda kalmak için sürekli olarak oylarını maksimize etmeye çalışmaktadırlar. Mali kapasitenin siyasi sınırı da bu noktada kabul edilmektedir. Yani siyasi sınır oy kaybetme korkusuna dayanmaktadır (Şenyüz, 1995: 21).

Kamu ekonomisinin denge koşulu olarak kabul edilen “marjinal sosyal maliyet = marjinal sosyal fayda” eşitliği siyasi partiler için şu anlama gelmektedir: Sosyal vergiden kaynaklanan sosyal maliyetlerin matematiksel olarak ortadan kaldırılmasıdır. Büyümek için kamu hizmetleri aracılığıyla alınan sosyal desteğin sosyal maliyetler kadar artırılması gerekmektedir. Öte yandan, iktidar partisinin kendi siyasi çıkarları için sunduğu kamu hizmetleri, bu hizmetlerin finansmanı için vergilerin artmasına yol açmaktadır. Devlet tarafından sağlanan kamu hizmetleri belirli gruplara fayda sağlasa da, vergiler genellikle bir bütün olarak topluma maliyet yüklenmektedir. Dolayısıyla mali kapasitenin siyasi sınırı, hükümetin farklı çıkarlarına göre değişebilmektedir (Demir, 2013: 41).

Vergiler, ekonomik ve politik hedeflerinize ulaşmak için en önemli politik araçlardan birisidir. Vergilendirme öncelikle hükümet politikasının bir ifadesidir. İktidarda kalmak isteyen bir parti genellikle mevcut vergileri artırarak veya yeni bir vergi getirerek siyasi geleceğini tehlikeye atmayacak kararlar almak istemektedirler. Öte yandan, toplum eski vergilere alışkın olduğundan, siyasi güçler genellikle yeni vergiler getirmek yerine eski vergilerin yapısını değiştirmek istemektedir (Demir, 2013: 41).

2.4.6. Hukuki Sınırı

Vergi kavramı iktisat tarihi içerisinde önemli değişimler yaşamış bir kavramdır. Sınırsız vergilendirme yetkisinin dayanılmaz boyutlara ulaşması, yasal metinler aracılığıyla bu yetkinin önceden sınırlandırılması taleplerini artırmıştır. 1215 tarihli Magna Carta Libertatum, mali gücün yasal sınırlarını ortaya çıkarmaya yönelik ilk

girişimdir. Mali temsil ilkesini ortaya koyan Magna Carta Libertatum, insan hakları ve kişi hürriyetlerinin soyut kavramlara dayalı olmaktan ziyade hukuki ve siyasi bir düzen içinde şekillenmesini sağlayan en önemli metinlerden biri olarak kabul edilmektedir (Demir, 2013: 41-43).

Benzer bir girişim, İngiltere’de bazı Amerikan eyaletlerinin vergilendirme yetkisini etkilediğinde meydana gelmiştir. Amerikan Bağımsızlık Savaşı’nı da başlatan bu olaydan sonra 1776 tarihli Virginia Haklar Bildirgesi çıkarılmış ve "Kimsenin mülkü üzerinde kendisi veya temsilcisinin izni olmadan vergi alınmayacaktır" hükmü ile vergi tahsildarlarına yasal bir sınır getirilmiştir. Mali kapasitenin yasal sınırlarını belirlemeye yönelik bu girişimler, birçok Avrupa ülkesinin tarihinde ve anayasal metinlerinde de görülmektedir (Demir, 2013: 41-43).

Bu sınırı belirlemeye yönelik girişimlerin çeşitli örneklerini Osmanlı Devleti’nde görmek mümkündür. Özellikle dini vergiler, Osmanlı İmparatorluğu emirlere dayalı bir devlet olduğu için padişahın vergilendirme yetkisinin yasal olarak sınırlandırıldığı anlamına gelmekteydi. Ancak mali sistemdeki bir diğer önemli vergilendirme biçimi olan örf ve adet vergilerini koyma hakkının tamamen padişaha ait olması bu sınırı önemsiz kılmaktaydı. Sened-i İttifak (1808), uygulanamasa da, tamamen padişahın sorumluluğunda olan vergilendirme yetkisini yasal olarak sınırlandıran ilk önemli girişim olarak kabul edilmektedir. İlerleyen yıllarda 1839 Tanzimat, 1856 Islahat Fermanı, 1875 Kanuni Fermanı ve 1876 Kanun-i Esasi ile Osmanlı Devleti’nin vergi idaresine yasal sınırlar getirme çabaları görülmektedir (Demir, 2013: 41-43).

Cumhuriyet tarihinde vergi otoritesinin yasal sınırlarını belirleyen ilk düzenleme 1924 anayasası ile yapılmıştır. 84. ve 85. maddeler, vergilerin kanuniliği ilkesini her şeyden önce Anayasa’da düzenlemektedir. Bu düzenleme 1961 anayasasının 61. maddesinde ve 1982 anayasasının 73. maddesiyle devam ettirildi. İlgili metinlerde vergi kapasitesinin yasal sınırlarının belirlendiği iddia edilemez. Örneğin, 1982 Anayasası’nın 73. maddesi, vergi, resim, resim ve benzeri mali yükümlülüklerin kanunla konulabileceğini, kanunla değiştirilebileceğini ve iptal edilebileceğini belirtmektedir. Öte yandan, devletin vergilendirme yetkisini kullanması durumunda herkesten ekonomik gücüne göre vergi aldığı yazmaktadır. Ancak bu sınırın tam olarak ne olduğunu anlamak mümkün değil çünkü maddi gücü oldukça tartışmalı bir konudur. Öte yandan, Bakanlar Kurulu’na vergi ve benzeri ekonomik yükümlülükler koyma, muaf tutma ve azaltma konusunda geniş yetkiler verilebildiğinden, vergilendirme yetkisine yasal sınırlar getirmeye çalışan anayasal normlar büyük ölçüde zayıflatılmaktadır (Demir, 2013: 41-43).

Elbette, vergilendirme yetkisinin yasal sınırlarına ilişkin anayasal hükümler, sadece tarihsel nedenlerden kaynaklanmaz. Kişi hak ve özgürlüklerine yönelik en etkili devlet müdahalelerinden biri de vergilendirmedir. Bu müdahalenin sınırlarının anayasal normlara bağlanması vergilere kesinlik sağlamaktadır (Demir, 2013: 41-43).

2.4.7. Sosyal ve Psikolojik Sınırı

Vergilendirme kapasitesinin genel kabul görmüş tanımı kısaca, asgari geçim seviyesinden arta kalan GSMH şeklindedir. Tanımda geçen asgari geçim seviyesi, aslında sosyal ve psikolojik özellikleri içeren bir terim olup, vergilendirmenin en az diğer sınırlamalar kadar önemli olan sosyal ve psikolojik sınırlamalarını da beraberinde getirmektedir. İnsanları ekonomik bir yaklaşımla kendi kârlarını maksimize etmeye çalışan rasyonel, homo-economicus varlıklar olarak görüp görmediğimiz, ahlaki ve kültürel değeri de olan bir varlık olarak kabul edip etmememiz gibi her iki durumda da bireylerin ve bir bütün olarak toplumun vergilere karşı psikolojik tutumlara sahip olduğu kesindir. Kısacası, finansal hayatı etkileyen bu tür olaylara kayıtsız kalınması beklenemez. Üstelik tarih, bu tür tepkilerin isyan boyutuna varan örnekleriyle doludur. Unutulmamalıdır ki, devletlerin vergi kaynağı olarak gördüğü bu psikolojik varlık (insanın kendisi), demokratik bir toplumda devletin varlık nedenidir. Milletin yapması gereken görevlerden biri de kendi varlığını riske atmadan uygun düzeyde vergi vermektir. Uygun kaygı düzeyi, vergiye tabi sosyal ve psikolojik sınırlardır. Vergi kapasitesinin sosyal ve psikolojik sınırlarının yukarıda sayılan diğer tüm sınırları kapsayacak kadar geniş olduğunu söylemek yanlış olmaz çünkü toplumların sosyo-kültürel yapılarından başlayarak çok farklı faktörlerden etkilenebilmektedir. Üretimin üç unsuru da (emek, sermaye ve toprak) aslında insan unsurlarıdır. Bu faktörleri kullanan insanlar gelir, birikim, servet veya gider haline gelen gelir için çabalamaktadırlar. Emekleri ile kazandıkları ekonomik değerinin bir kısmını vergiler yoluyla devletlere aktarılması, halkın çok farklı tepkiler göstermesine sebep olmaktadır (Demir, 2013: 43-45).

Ülkelerin vergi kapasitesinin üst sınırı, mükelleflerin tolerans sınırı olarak tanımlanmaktadır. Böyle bir üst sınırın kesin bir sayısal değerle ifade edilemeyeceği tartışılmaktadır. Ancak hemen belirtmek gerekir ki, son yıllarda sosyo-ekonomik ve psikolojik ölçümler yapan araştırma yöntemlerinin gelişmesi, bu tür iddiaların arkasına saklanmayı anlamsız hale getirmektedir. Genelde toplumun, özelde ise mükelleflerin hoşgörü sınırı olarak kabul edilen vergi kapasitesinin sosyal ve psikolojik sınırlarının bilimsel kurallara göre hazırlanmış istatistiksel çalışmalarla belirlenmesi mümkün olup,

bu tür çalışmaların son yıllarda önemli ölçüde arttığı grlmektedir (Demir, 2013: 43-45).

Vergilendirmenin sosyal ve psikolojik sınırları toplumlara ve zamana göre değişir ve birçok i ve dış faktörden etkilenebilmektedir. Bu sınırın gelişmiş toplumlarda diğer toplumlara göre daha st düzeyde oluştuğu kabul edilmektedir. Ancak gelişim durumunu bireysel veriler olarak değerlendirmek mümkün değildir. Diğer faktörlerle birlikte değerlendirildiğinde durum değişmektedir. Örneğin, savaş ve doğal afetler gibi aşırı olaylara maruz kalan gelişmekte olan toplumlarda vergilendirme kapasitesinin sosyal ve psikolojik sınırları, gelişmiş ülkelere göre daha yüksek olabilir. Öte yandan, devlete güveni yüksek olan toplumlar, yüksek sosyal ve psikolojik sınırı belirlemektedir (Demir, 2013: 43-45).

3. VERGİ UYUMUNUN TEORİK YAPISI VE VERGİ UYUMUNA ETKİ EDEN FAKTÖRLER

Vergi mükelleflerin gelirlerinde azalmaya sebep olması ve cebri olması sebebiyle, mükellefler üzerinde genel olarak olumsuz etki yaratmaktadır. Bireylerin gönüllülük ilkesine uyarak gelirlerinden bir kısmını devlete vermesi kolay kabullenilmemektedir. Vergilemede uygulanan önlemlerden ve uygulama tekniklerinden hiçbirisi, vergilerin bu özelliğini ortadan kaldırmamaktadır. Bu hususta yapılması gereken vergi yükünü en aza indirecek önlemler olarak mükelleflerin vergiler karşısında hissettikleri acıyı minimal seviyeye indirmektir (Çataloluk, 2008: 227).

Vergi uyumunun sağlanabilmesi ve yukarıda bahsedilen vergi yükü sebebiyle bireylerde oluşan psikolojik durumu göz önüne alarak vergi uyumuna etki eden bireysel ve çevresel faktörlerin belirlenmesi ve vergi uyumunun sağlanabilmesi için iyileştirici politikalar oluşturmak gerekmektedir.

3.1. Vergi Uyumu Kavramı ve Vergi Uyumunun Önemi

Vergi uyumu, beyannamede yer alan vergi yükümlülüklerinin eksiksiz olarak açıklanması ve beyannamenin hazırlandığı tarihte yürürlükte olan yasa, yönetmelik ve mahkeme kararlarına uygun olarak ilgili makamlara zamanında ödenmesidir. Ekonomik, sosyal, psikolojik ve finansal faktörler vergi uyumunu veya vergi muafiyetini belirlemektedir. Vergi uyumuna etki eden faktörler olarak; vergi oranları, denetlenebilirlik, para ve hapis cezaları, enflasyon oranları, devlet-kişi ilişkileri ve vergi idaresinin etkinliği sayılabilir (Tunçer, 2002: 109)

Bireylerin vergi uyumunu etkileyen birçok faktör vardır. Bu faktörler her ülkede aynı değildir. Bu çeşitliliğe rağmen vergi mükelleflerinin gelir düzeyleri, vergi oranları, vergi cezaları, vergi sisteminin karmaşıklığı, vergi tutarsızlıklarının çözümü, vergi idaresinin etkinliği, vergi denetimleri ve vergi affı gibi faktörler vergi uyumunu etkilemektedir. Vergi kaçakçılığı ile mücadelede sadece hukuk ve polisin tepkisi yeterli olmayıp, vergi ödeme konusunda kamuoyunda bilinç oluşturmak da gerekmektedir (Gürler Hazman ve Aksu, 2013: 122)

Genel olarak, vergiler hem uzun hem de kısa vadede bütçe açıklarını azaltmak için önemli bir araçtır. Bütçe açığını kapatmanın anahtarı harcama değil, vergileri yönetmektir. Daha etkin vergi tahsilat yöntemlerinin benimsenmesi, vergi tabanının genişletilmesi (vergi muafiyet ve muafiyetlerinin azaltılması, açıkların kapatılması),

vergiden muaf ekonominin vergilendirilmesi, vergi denetimlerinde etkinliğin sağlanması ve vergi yükünün azaltılması gibi yöntemlerle vergi geliri artırılabilir. Ayrıca gereksiz kamu harcamalarının kısılması ve vergi gelirlerinin artırılması bütçe açıklarının giderilmesinde etkin bir şekilde kullanılabilir (Günaydın, 2004: 178-179).

Güçlü bir ülke için güçlü bir vergi idaresine sahip olmalı ve kamu harcamalarını en güçlü kaynağı olan vergi gelirleriyle finanse etmelidir. Her alanda söz sahibi olan dünyanın gelişmiş ülkeleri, güçlü vergi sistemlerine ve toplam vergi gelirlerinin GSYH'ye oranı yüksek bir yapıya sahiptir. Daha iyi vergi uyumu, daha fazla vergi geliri anlamına gelir (Türkay, 2013).

3.2. Vergiler Karşısındaki Tutum ve Davranışlar

Vergi, özel kesimden kamu kesimine bir fon aktarımı olduğundan yükümlüler üzerinde bir yük oluşturur. Bu yük karşısında yükümlülerin tutum ve davranışları; eğitim düzeylerine, vergi ahlakına, mesleklerine, vergi sistemi vs. gibi kişisel ve kişisel olmayan etkenlere bağlı olarak değişik şekiller alabilmektedir. Vergiler karşısında mükelleflerin tutum ve davranışları aşağıdaki başlıklarda açıklanmaya çalışılacaktır.

3.2.1. Vergi Psikolojisi (Mükellef Psikolojisi)

Mali olayları değerlendirirken olayı hukuki, ekonomik ve siyasi açıdan ele almak yeterli değildir, psikolojik açıdan da değerlendirmek gerekir. Bu açıdan bireylerin iç ve dış etkenlere verdiği tepkileri inceleyen psikoloji bilimi, vergilendirmeye yönelik bireysel tepkilerin psikolojik olarak değerlendirilmesi açısından önemlidir (Şenyüz, 1995: 3).

Davranışsal kamu maliyesi, finansal olayların insan davranışları üzerindeki etkisini inceler. Dar anlamda vergi psikolojisi, bir bireyin veya grubun vergi algılarını, vergilendirme algılarını ve vergilendirmeye tepkilerini ifade etmek için kullanılabilir. Vergi psikolojisi bağlamında vergi uyumu ve vergi mükelleflerinin tepkileri de bu kapsamda değerlendirilmektedir (Çiçek vd., 2008: 18).

Vergi gelirleri, modern devlet harcamalarının ve toplumun ihtiyaçlarının karşılanmasının en önemli finansman kaynaklarından biri olduğundan, vergi idaresi ile mükellefler arasındaki ilişkide vergilemenin psikolojik yönlerinin ele alınması gerekmektedir. Mükelleflerin neden vergiye karşı olduklarını da düşünmemiz gerekiyor. Ancak vergiden etkilenenlerin tepkisi önemlidir (Aktan vd., 2006).

3.2.2. Verginin Gelir ve İkame Etkisi

Vergi kanununun kanun koyucunun amaçlarına uygun olarak oluşturulmasından uygulanmasına kadar tüm sürecin doğru bir şekilde yürütülmesi ve bu sürecin bir parçası olan kurum ve işlemlerin doğru bir şekilde kullanılması, oluşumuna bağlıdır. Bilimsel çalışmalar ve araştırmalar sonucunda ortaya çıkan vergilemenin temel ilkelerinin göz ardı edilmesi veya ihmal edilmesi, vergi politikasının amacına ulaşamamasına veya ciddi sorunların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir (Akdoğan, 1997: 97).

Makro ve mikro hedef ve politikalarındaki değişim ve gelişmeler, yeni yaklaşımlar ve tanımlar dikkate alındığında, ilgili vergi ilkelerinin mevcut ve çağdaş yaklaşım içinde değerlendirilmesi önemli bir gerekliliktir. Bilimsel ve pratik gereklilikleri dikkate alan en uygun yaklaşımın benimsenmesi çok önemlidir. Bu bağlamda takip eden vergi politikasının oluşturulmasında çok kesin ve hassas olduğu için “bilimsel gereklilikler - amaç ve hedefler, sosyo-ekonomik ve ekonomik koşullar - mükellefin idari yetkileri, yaklaşımları ve yetkileri - uygulama teknik ve yöntemleri, vb. faktörler açıklanmalı bunları dikkate alarak gerçekçi davranılmalı ve uygulama aynı zamanda tüm altyapıyı ve vergi ödeme kabiliyetini dikkate alan kompozisyon çerçevesinde vergi politikasına yön verilmelidir. Gelir etkisi, kişinin daha çok çalışması ve vergilerden sonra başka bir işe girmesidir (Akdoğan, 1997: 98).

İkame etkisi insanların yaşamları açısından değerlendirilirse ikame etkisinin kalıcı olmaması gerekir. İkame etkilerine eğilen mükellefler işlerini bırakmakta ve tembelleşmektedir. Bu süre zarfında hiçbir gelirim olmadığı için vergi ödemediğim için hiçbir şey yapmamayı tercih ediyorum. Ancak ikame etkisi arttığında mükellefler kayıt dışı faaliyetlere yönelmekte ve vergi karşıtı tepkiler artmaktadır. Bu nedenle vergileri düzenlerken vergilerin ikame etkisi yaratmamasını ve vergilerin gelir etkisini artırmamasını sağlamak gerekmektedir (Keskin, 2018: 69).

3.2.3. Vergiden Kaçınma

Vergiden kaçınma, vergi yükümlülüğünüzü yasal sınırlar içinde azaltmak için tasarlamak anlamına gelir. Vergiden kaçınma, varlıklı bireysel yatırımcılar ve büyük çok uluslu şirketler tarafından yapılabilir. Bu, yasal ve yasa dışı faaliyetleri yansıtabilir. Vergiden kaçınma, vergi oranlarının kanunla düşürülmesi anlamına da gelebilir. Aslında, vergi kaçırma ile vergiden kaçınma arasındaki çizgi tam olarak net değildir. Örneğin, çok uluslu şirketler kendi ülkeleri yerine başka bir düşük vergili ülke veya

bölgede fabrikalar kurarak vergi teşviklerinden yararlanabilirler. Bu durumda şirketin vergiden kaçındığı söylenebilir (Öztürk ve Ülger, 2016: 248)

Vergi kaçırmada iddia edildiği gibi vergiden kaçınmanın da mali sistemin çökmesinde sorumluluğu olduğunu söylemek mümkün değildir. Çünkü bu olgu bugün yaşanan bir şey değildir. Uluslararası şirketlerin birçoğu uzun süredir yapacakları yatırımları bu şekilde yönlendirmektedirler. Ayrıca vergiden kaçınmak için vergi cennetlerinin varlığı ve kullanılması şart değildir. Neredeyse tüm ülkelerde firmaların veya bireylerin kanunlardaki boşluklardan ya da bir takım açıklardan yararlanarak vergiden kaçındıkları bilinmektedir (Öztürk ve Ülger, 2016: 248).

3.2.4. Vergi Kaçırma

Vergi uyumsuzluğunun en sık görülen biçimi vergi ödeme işlemlerinde kasıtlı olarak bildirilmemesi anlamına gelen vergi kaçırma. Teorik olarak vergi kaçırma, vergi yükümlülüğünü azaltmak için kasıtlı olarak vergi kanununa uymama eylemini anlamına gelmektedir. Mükellefler gelirlerini eksik bildirerek; istisna, muafiyet ve indirimleri yüksek hesaplayarak; yasaya uygun vergi beyannamesi vermeyerek vergilerinden kaçırabilmektedirler. Yükümlüler vergi kaçırma eyleminde bulunduklarında uymak zorunda oldukları yasal yükümlülüğe aykırı hareket etmektedirler. Bu eylemlerinin vergi makamları tarafından tespit edilmesi halinde de vergi cezası ile karşılaşmaktadırlar (Öztürk ve Ülger, 2016: 249).

Vergi kaçırma, ekonomik faaliyetlerde bulunan bireylerin vergi dairelerine kayıtlı olmamaları veya kayıtlı olup da yasalara göre ödemekle yükümlü oldukları vergilerini sahte faturalarla ya da çeşitli muhasebe oyunları ile vergiye esas belgelerin kasıtlı şekilde ortadan kaldırmaları sonucu kayıtlarına yansıtılmamaları veya eksik belge oluşturmaları anlamına gelmektedir. Kısaca vergi kaçakçılığı, devletin yüklendiği görevleri yerine getirmesi için gerekli olan gelirin kaynağı olan verginin yasal olmayan yollara başvurularak ödenmemesi ya da az ödenmesi olarak ifade edilmektedir (Öztürk ve Ülger, 2016: 249).

3.2.5. Vergi Cennetleri - Vergi Sığınakları

Yabancı sermaye yatırımları temel olarak iki ana yapıda yapılmaktadır. Bunlar doğrudan yabancı yatırımlar ve menkul kıymet yatırımlarıdır. Yabancı sermayenin geldiği ülkede yeni bir tesis inşa etmek veya mevcut bir tesisi satın almak doğrudan yabancı sermaye tarafından yapılan bir yatırımdır. Halka açık bir şirketin yabancı sermayeli hisselerini satın almak menkul kıymet yatırımdır. Yabancı sermayenin

doğrudan ülkeye yatırım yapmasının nedeni, yalnızca söz konusu yabancı sermaye yatırımının amacına bağlıdır. Yabancı sermaye yatırımları, ülkenin ucuz iş gücünden yararlanma isteğiyle veya ülkenin zengin doğal kaynaklarından yararlanma isteğiyle veya ülkede faaliyet gösteren firmaları yatırıma ve rekabete bırakmama isteğiyle yapılır. Özellikle bazı çok uluslu şirketler sözde vergi cenneti ülkelerin sunduğu vergi teşvikleri ve iş gizliliği hizmetlerinden yararlanmak için bu ülkelere yatırım yapmayı tercih ettikleri görülmektedir (Yetkiner, 2001: 92-94).

Vergi cenneti ülkelerin çoğu ada ülkeleridir ve nüfusları ve yüzölçümü küçüktür ki bu küresel ölçekte önemli değildir. Dolayısıyla bu ülkeler tarımdan, hayvancılıktan, ticaretten ve sanayi üretiminden tatmin edici bir gelir elde edemiyorlar. Ayrıca söz konusu ülkelerin bir kısmı küresel ve bölgesel turizme açık olsa da turizm gelirleri o ülkeler için bile yeterli değildir. Vergi cenneti ülkeler sadece vergi cenneti olmanın getirisinden faydalanmakla kalmaz, aynı zamanda yabancı sermayeye de vergi cenneti olmanın faydalarından yararlanma fırsatı sunar (Yetkiner, 2001: 92-94).

Vergi sığınağı konusu, vergi cenneti konularıyla ilgili mali literatürde önemli bir yer tutmaktadır. Vergi sığınağının ne anlama geldiği konusunda üzerinde anlaşmaya varılmış ortak bir tanım yoktur. Bunun yanında vergi sığınaklarını; teknik olarak “yasal” araçlar kullanılarak vergi yükümlülüğünün en aza indirilmesini (vergiden kaçınma) kolaylaştıran bir araç veya yapı olarak nitelendirmek mümkündür. Vergi cennetleri konusu burada gündeme geliyor. Küresel şirketler başta olmak üzere çeşitli kişi veya kurumların vergi yükümlülüklerini en aza indirmek için zaman zaman vergi cennetlerini kullandıkları bilinmektedir (Şahin, 2019: 175-176).

3.2.6. Vergi Arbitrajı

Vergi arbitrajı, farklı vergi oranları veya vergi türlerinden faydalanarak herhangi bir riske girmeden vergi avantajı elde edilmesi olarak tanımlanmaktadır. Örneğin, vergi oranlarının daha düşük olduğu bir bölgede yatırım yapılması sonucu vergi arbitrajı oluşmaktadır.

Vergiden kaçınma ile vergi kaçakçılığı arasındaki fark tartışmaya açıktır. Her iki davranış şeklinde de vergi ödenmemesi esas olduğu için, vergi kaçakçılığı vergiden kaçınmanın bir türü olarak düşünülebilir. Ancak vergi kaçakçılığı yasa dışı iken vergiden kaçınma yasal bir davranış şeklidir. Bazen vergi yasalarının sağladığı koşullar vergiden kaçınma alanı sunduğu düşünüldüğünde, vergiden kaçınmanın zararlı bir davranış olmadığı ifade edilmektedir. Ancak bireyler, karmaşık yapıdaki vergi yasalarından faydalanarak, oluşan vergi yüklerini minimum seviyeye indirme çabası

içinde olurlarsa, vergiden kaçınmanın vergi yasalarının ruhunu zedelemektedir (Topkan, 2016:112).

3.2.7. Vergi Grevi-Vergi İsyanı

Vergi grevi toplumsal tepki ve kolektif bir özelliğe sahip olan bir davranış biçimi olup, bireylerin vergi karşısındaki ortak davranışlarını ifade etmektedir. Vergiye karşı toplumsal bir direnişten söz edebilmek için, usulüne uygun olarak ortaya konulmuş bir verginin olması gerekmektedir. Devlet otoritesinin zayıf olduğu dönemlerde ortaya çıkan vergi grevi verginin ortadan kaldırılması sonucunu verebilmektedir. Aksi halde sorumluların cezalandırılması sonucunu doğurabilmektedir (Taşkın, 2012: 85).

Vergi isyanı, vergilendirme yetkisinin kullanımına ya da vergisel düzene karşı bireylerin toplu olarak ortaya koyduğu tepki olarak ifade edilmektedir. Yüksek vergi oranları ile oluşan ağır vergi yükleri, vergi sisteminde meydana gelen aksaklıklar, mevzuatın sık sık değiştirilmesi ve karmaşıklığı, adil bir vergi sisteminin olmaması vergi mükelleflerinin isyan etmesine sebep olmaktadır. Vergi isyanları, psikolojik ve sosyolojik tepkilerin teknik olarak idareye karşı yönelmesidir. 1730'da Osmanlı'da meydana gelen Patrona Halil İsyanı, 1794'te Amerika'da meydana gelen Viski İsyanı ve 1950 yılında Fransa'da meydana gelen Poujade Hareketi başlıca vergi isyanı örnekleridir (İncel, 2022: 21).

3.2.8. Vergi Tazyiki

Vergi tazyiki, vergi mükelleflerinin gerek mali mevzuat gerek sistem gerekse de idare ile ilgili olarak karşılaşılabilecek sorunları göz önüne alarak tutum ve davranışlarını belirlemeleri olarak ifade edilmektedir. Vergi tazyiki, vergi ödemeleri sebebiyle mükelleflerde vergi karşıtı davranış ve tutumlarında oluşan değişikliklerdir. Bazı mükellefler vergi idaresi karşısında vergi uygulamalarını ve kanunları bilmemeleri sebebiyle sıkıntı yaşayacaklarını düşünerek mümkün olduğu kadar vergi ortamından uzak durmaktadırlar. Kendi yorum ve yargıları sebebiyle vergi veya vergi işlem ve formalitelerinden çekinen vergi mükellefleri vergi uygulamaları hususunda kayıt altına girmeyerek sıkıntı yarattıkları için vergi kaçaklarına ve vergi kayıplarına sebep olmaktadır (Oktay, 2018: 25).

Vergilerin cebren ve karşılıksız olması vergi mükelleflerinin vergi karşıtı davranış ve tutumları açısından sınırlandırmaktadır. Vergi mükelleflerinin oluşan vergi yükü ve vergi tazyikini hissetmeye başlamasıyla oluşmaktadır. Mükellefler vergi oranları ile doğru orantılı olarak vergi yükünün ağırlığını hissetmektedir. Yani vergi mükellefleri

vergi oranlarının yükselmesi durumunda mükellef baskı hissetmeye başlamakta ve vergiye bakış açısı değişmekteyken, düşük vergi oranlarının varlığında vergiyi bir yük değil vatandaşlık ödevi olarak algılayıp gönüllü uyum sağlayabilmektedir. Yüksek vergi oranları ile gelirlerinde azalma meydana gelen mükelleflerin daha az tüketim ve tasarrufa yönelmeleri psikolojik olarak etkilenmektedir. Vergilerden etkilenen mükellefler ya daha fazla fedakârlık yaparak ve daha fazla çalışmakta veya vergilerden kaçabilmenin farklı yollarını aramaktadırlar (Oktay, 2018: 25).

3.3. Vergi Uyumuna Etki Eden Faktörler

Vergi uyumu ekonomik-mali, psikolojik ve sosyal yönleri olan karmaşık yapıları bir olgudur. Vergiye gönüllü uyumu etkileyen faktörler çok çeşitlidir ve ülkeden ülkeye farklılıklar gösterir. Ancak bununla beraber mükellefin gelir düzeyi, yürürlükteki vergi oranları, uyumsuzluk halinde uygulanacak olan yaptırımlar, denetim olasılığı, vergi sisteminin karmaşıklığı, vergi yasalarındaki boşluklar toplumdaki vergi bilinci ve mali aflar vergiye gönüllü uyumu etkileyen önemli etmenlerdir (Herschel; aktaran: Gür ve Yıldız, 2017).

3.3.1. Ekonomik ve Mali Faktörler

3.3.1.1. Yolsuzluk Düzeyi

Vergilendirme yetkisini elinde bulunduran ve elde edilen vergi gelirlerini kullanan siyasal otoritenin algılanma şeklinin olumlu veya olumsuz olması vergi uyumu konusunda belirleyici olabilmektedir. Bu siyasi karar alma mekanizması, bu mekanizmanın işleyişi ve bireylerin bu sürece katılımı; kamu harcamaları süreci ve bu süreçte ortaya çıkabilecek aşırı bürokrasi, israf ve yolsuzluk gibi sorunlar; vergi mükelleflerinin ödediklerini geri alıp almadıklarına ilişkin inançları; idarenin sunduğu hizmetlerin kalitesi ve sunumu, idarenin meşruiyeti ve idareye bağlılık gibi önemli konulara öncelikle devlet-birey ilişkileri açısından bakılmalıdır (Tunçer, 2002: 125).

3.3.1.2. Ekonomik Konjonktür

Vergi mükelleflerinin içinde bulunduğu ekonomik koşullar, mükellefler üzerinde çeşitli etkilere sahiptir. Bir ülkenin milli gelir düzeyi, enflasyon düzeyi ve vergi mükelleflerinin kamu harcamalarına ilişkin algıları, vergi mükelleflerinin vergilerini nasıl gördükleri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir (Kaynar, 2010: 47).

3.3.1.2.1. Milli Gelir Düzeyi

Vergi bilincinin oluşturulabilmesi için gerekli olan ekonomik faktörler; kişisel gelir düzeyi, istihdam oranı, vergi yükü, vergi oranlarının nasıl bir düzeyde olduğu, ve kayıt dışı ekonomi olarak gösterilmektedir. Gerçekleştirilen ampirik çalışmaların sonuçları göstermektedir ki bir vergi bölgesinde, kişisel gelir düzeyinde oluşacak artışlarla vergi oranlarında oluşacak artışlar sonucunda, vergi mükelleflerinin vergi ödeme isteklerinin azaldığı ve vergi kaçırma potansiyellerinde artış olduğu tespit edilmiştir (Andreoni vd., 1998: 830; Başdağ, 2017: 48).

3.3.1.2.2. Enflasyon

Enflasyon, vergiler gibi, bireyin satın alma gücünü azaltır. Bu nedenle enflasyon, vergilendirmeye bir alternatif ve maliye politikası aracı olarak görülmekte ve enflasyonun devlet bütçeleri üzerindeki gelir etkisi 'enflasyon vergisi' olarak bilinmektedir. Enflasyon vergisi, nakit sahibi olan ve nakit talep eden bireylere uygulanan özel bir vergi ile aynı etkiye sahiptir. Diğer bir deyişle, enflasyon sahip oldukları para ve paraya ilişkin alacakların değerini azalttığı gibi, sahip oldukları para ve paraya ilişkin alacakların miktarı ve süresi ile doğru orantılı olarak enflasyon vergisinin seviyesi de değişmektedir. Devlet malının para birimindeki değer kaybı enflasyon vergisi olarak ifade edilmektedir. Ayrıca enflasyon vergisi dolaylı bir vergi olduğu için dolaylı bir verginin tüm psikolojik faydalarına sahiptir. Enflasyon vergileri, vergi mükellefinin doğrudan ödeme gücünü hedeflemediği için diğer vergilere göre daha az görünür ve daha az duyarlıdır (Şenyüz, 1995: 76-77).

3.3.1.3. Ülkedeki Kayıt Dışı Ekonominin Boyutu

Kayıt dışı ekonomi, genel anlamıyla istatistiklere yansımayan yasadışı ve yasal tüm ekonomik faaliyetlerin toplamı olarak ifade edilmektedir. Vergilendirme açısından vergi mükelleflerinin vergi konusuna girebilecek gelirlerini gizlenmesi anlamına gelmektedir. Böyle durumlarda vergi konusuna girecek gelir eksik beyan edilir veya hiç beyan edilmez. Vergiden kaçma her iki durumda da söz konusu olmaktadır. Kayıt dışı ekonomi, vergi gelirlerinin azalmasına, rekabet koşullarının bozulmasına ve adaletsiz bir gelir dağılımına sebep olmaktadır. Kamu gelirlerinin azalmasına sebep olan bu durumlardan dolayı ya mevcut vergi gelirleri arttırılmalı ya da yeni vergiler ile eksik kalan kısım giderilmeye çalışılacaktır. Mevcut vergilerin artırımı ve yeni vergiler vergi mükelleflerine ekstra bir vergi yükü oluşturarak vergisini tam ödeyen mükelleflerde içsel motivasyonlarının bozulmasına neden olarak vergi uyumunu olumsuz yönde

etkileyecektir. Toplumda yaygınlaşan kayıt dışı ekonomi dürüst vergi mükelleflerinin de etkilenecek vergi kaçırma eğilimi içine girmeye başlayacaklar ve oluşan bu durum vergi uyumunun azalmasına sebep olacaktır. Ayrıca seyrek şekilde uygulanan vergi afları ve caydırıcı cezalar vergi mükelleflerinde vergi uyma bilinci oluşturabilme özelliklerini bünyesinde barındırmaktadır (Göz, 2022: 31-32).

3.3.1.4. Bölgesel Gelirin Yeniden Dağılımı

Bölgesel Gelirin Yeniden Dağılımı: vergilerin sadece toplandığı bölgedeki kamu mal ve hizmetlerinin finans kaynağında kullanılan yerinden yönetim esasına dayalı bir vergi yapısında, mükelleflerin vergilerini ödeme istekleri, havuz oluşturularak toplanan tüm vergilerin ve yerel kamu mal ve hizmetlerinin kişi başına göre harcandığı, merkezileştirilmiş bir vergi yapısındaki mükelleflerin vergilerini ödeme isteklerinden daha fazla olmaktadır. Lakin yükümlülerin ödedikleri vergilerle kamu hizmetlerinden sağladıkları faydalar birbirine eşit ise, farklı bir ifadeyle mali eşitlik yeterince güçlü ise bu durum ortadan kalkar. Ayrıca yerinden yönetim, bölgeler arası transferlerin görünürlüğünü artırmakta ve bölgesel siyasi partilerin ortaya çıkmasını teşvik etmektedir. Bu durum iki tür sonuca yol açabilmektedir. İlk durumda, vatandaşlar bölgeler arası eşitsizliği belli bir dereceye kadar төlere ederse, bölgeler arası yeniden dağıtım desteği azaltılabilir. İkinci durumda, daha zengin bölgelerde genel ödeme istekliliği düşebilmektedir. Bölgeler arası transferlerin güçlü olduğu ülkelerde, vergi geliri yüksek olan bölgelerin vergi ahlakı daha düşüktür. Ancak, bu negatif ilişki merkezi vergi yapısında daha güçlüdür. Çünkü bölgeler arası gelir dağılımı daha belirgindir (Aşan, 2014).

3.3.1.5. Vergi Adaleti

Vergi sosyal adaleti sağlamak için önemli bir sosyo-politik araçtır. Sosyal devletler tarafından geliştirilen vergi sistemleri, gelir dağılımındaki eşitsizliği önlemeli ve vergi adaletini sağlamalıdır. Normatif bir kavram olan vergi adaleti kavramı, tarihsel süreçler boyunca farklı şekillerde ele alınmıştır. Ayrıca, herkes için kabul edilebilir olanın sınırları henüz çözülmemiştir. Bununla birlikte, genel olarak, vergi eşitliğini sağlamak, eşit muamele ve ödeme gücüyle orantılı vergiler gerektirmektedir. Vergi adaleti, vergilendirmeden vergi idaresi uygulamalarına ve vergi yargısına kadar tüm aşamaları kapsamaktadır (Gürdal, 1994: 8).

Vergi mükellefleri, ödedikleri vergilerin adil olması gerektiğine inanmakta ve yüksek değil, gelirleriyle orantılı vergi ödemek istemektedirler. Haksız bir vergi

sisteminde olduğunu hisseden mükellefler bir takım önlemler alabilirler. Bu durumda mükellefler kanuna uygun olarak vergi kaçırmanın veya kaçırmanın yollarını aramaktadırlar. Bu durumun yaşanmaması için vergi sisteminin adil olması ve iyi bir yönetim tarafından yönetilmesi gerekmektedir. Vergiler mükellefler arasında eşit ve adil bir şekilde dağıtılmamakta ve bazı kesimlerde tepkilere yol açabilecek siyasi ve uygulama kaynaklı nedenler bulunmaktadır. Bu sakıncaları en aza indirmek ve vergi yükünü mükelleflerin kaldırabileceği düzeyde tutabilmek için vergilerin adil bir şekilde dağıtıldığına, yükün adil ve makul bir düzeyde olduğuna inanmak ve mükellefleri ödemeleri gerektiği konusunda bilgilendirmek gerekmektedir (Akdeniz, 1969: 48).

3.3.1.6. Vergi Yüğü

Vergi mükelleflerinin ödedikleri vergiler sebebiyle gelirinde azalma ve bunun sonucunda bireysel refah seviyelerinde azalış olur ve vergi mükelleflerinde psikolojik ve maddi yük oluşturmaktadır. Belirli dönemlerde mükelleflerin elde ettikleri gelirleri ve aynı dönemde gerçekleştirilen vergi borcu ödemelerinin oransal sonucu vergi yükünü ifade etmektedir. Farklı bir ifadeyle belirli dönem içerisinde elde edilen bireysel gelirlerin vergi olarak ödenen kısmı vergi yükü olarak ifade edilebilir. Vergi yükü, ödeme gücü ile ters orantılı iken ödenen vergi ile doğru orantılıdır. Ödenen vergi arttıkça vergi yükü artmaktayken ödeme gücü arttıkça vergi yükü azalmaktadır. Ödenen vergiler, mükelleflerin mal varlıklarında ve gelirlerinde azalmaya sebep olduğu için olumsuz etkilere neden olmaktadır. Mükelleflerin üstündeki bu etki subjektif vergi yükü ve objektif vergi yükü olmak üzere iki çeşittir. Parasal olarak ölçülemeyen, bireyler üzerinde psikolojik etkilere sahip olan yüke “ subjektif vergi yükü” ,parasal olarak ölçülebilen yüklere “objektif vergi yükü”, denir (Akkoç, 2021: 22).

3.3.1.7. Vergi Kapasitesi

Vergi kapasitesi, belirli bir zaman içerisinde bir ülke de toplanabilecek en üst vergi miktarını belirtmektedir. Zamana ve ülkeden ülkeye göre vergi kapasitesi değişiklik göstermektedir. Tüketim ihtiyaçlarının sürekli değişmesi ve kayıt dışı ekonominin varlığı sonucunda net bir vergi kapasitesi belirlenememekte ve tahminlerle oluşturulan sayısal değerlerle ifade edilmektedir. Kapasitesinin aşılması halinde gelir-bölüşüm hedeflerine ulaşılamayacaktır. Aşırı vergileme sonucunda hükümet iktidarını yitirme riskiyle karşılaşacaktır (Doğan, 2021: 10).

Literatürde ülkelerin vergi çabaları ve vergi kapasiteleri regresyon analizi kullanılarak tahmin edilmektedir. Le morenododson ve Rojchaichanthorn (2008)’e

göre; vergi kapasitesi, ülkelerin özelliklerinden etkilenecek alınan regresyon spesifikasyonunun tahmini katsayıları kullanılmak suretiyle hesaplanan ve tahmin edilen vergi GSYİH oranıdır. Vergiye tabi kapasite ile fiili tahsilatın GSYİH'ya olan payı arasındaki oranın endeksi vergi gayretidir. Bu endeksin sonucu 1'in üzerinde olursa o ülkenin vergi tabanını iyi kullanılarak vergi gelirlerini arttırdığı çıkarımı yapılabilmektedir (World Bank, 2012: 7; Doğan,2021: 10).

Vergi kapasitesini belirleyen milli gelir düzeyi, ekonominin dışı açıklığı, sektörel yapı ve gelir dağılımı gibi birçok farklı ekonomik faktör vardır. Ekonomik faktörlerin dışında bazı toplumsal faktörlerde vergi kapasitesinin belirlenmesinde etkili olmaktadır. Vergi kapasitesinin farklı anlayışlara göre farklı sınırları bulunmaktadır. Bu sınırlardan bazıları:

□ **Mali sınır:** Ekonominin yara almadığı ve vergi oranlarının en üst seviyeye çıktığı nokta vergilemenin ekonomik sınırını belirlemektedir. Bu sınırın aşılması halinde işsizliğin artması, üretimin düşmesi ve fiyatların artması gibi olumsuz sonuçlarla karşılaşmaktadır.

□ **Hukuki sınır:** Yasal mevzuat içerisinde devletlerin vergi toplamalarının hukuki faktörler ile sınırlandırılmasıdır. (1215 Magna Carta Libertatum)

□ **Siyasal sınır:** En temel amacı oy maksimizasyonu olan politikacıların, bunu sağlamak için vergi anlayışı konusunda tutarlı olmaları gerekmektedir. Oy kaybetmeye başlandığı nokta verginin siyasal sınırını belirlemektedir.

□ **Psikolojik sınır:** Sayısal bir değer ile ifade edilemeyen ve mükelleflerin en üst seviyedeki vergi ödeme gücü psikolojik sınırı oluşturmaktadır. Bireylerin tutumlarında mali verimliliği azaltacak değişikliklere sebep olduğu zaman vergilendirmenin psikolojik sınırına ulaşılmıştır. Bu sınırın aşılması halinde mükellefler mali güçlerinde azalma hissederek vergilendirmelere uyum göstermeyeceklerdir (Doğan,2021: 11).

3.3.1.8. Kamu Harcamalarına veya Hizmetlerine Yönelik Algılar

Sosyal devlet anlayışı, her geçen gün daha da önem kazanırken, devletin yetki alanı ve ihtiyaçları da zaman içinde artmıştır. Devletin ürettiği gelirler, özel sektör gelirlerinden farklılık gösterse de, kamu harcamalarının finansmanında kullanılan en yaygın gelir kalemi vergilerdir. 1982 Anayasasında geçen “Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, mali gücüne göre vergi ödemekle yükümlüdür” ifadesinde yer alan “kamu giderlerini karşılamak üzere” ibaresi vergi ahlakı açısından önemlidir. Çünkü vergiler toplum nezdinde meşruiyet kazanmakta ve vergi mükellefleri bunları devletin kamu harcamalarının karşılığı olarak görmektedir (Şenel, 2014: 28).

Vergilerinin etkin kullanılmadığı ve kamu harcamalarının ihtiyaç duydukları ve bekledikleri hizmetler için kullanılmadığı ya da bu harcamaların anlamsız ve beyhude olduğu algısına sahip olmaları mükellefleri isteksiz hale getirmektedir. Devlete ödedikleri vergilerin etkin ve verimli bir şekilde harcanmadığını düşünen bireyler vergi ödemek istemezler ve dolayısıyla vergi yükümlülüğünü ve vergi ahlakını olumsuz etkilerler. Bu nedenle insanlar vergi ödemek yerine paralarını kişisel olarak kendilerine fayda sağlayan alanlarda harcama eğilimindedir. Bu da vergi gelirlerinde azalmaya yol açmaktadır. Ayrıca halkın kamu hizmetlerini nasıl algıladığına yönelik araştırmalara bakıldığında, toplanan vergi gelirlerinin etkin ve verimli kullanılmadığı yönünde bir algı olduğu görülmektedir (Kaynar, 2010: 57-58).

3.3.1.9. Mükellefe Ait Gelir Düzeyi

Gelir düzeyi ile vergi yükümlülüğü arasındaki ilişki üzerine birçok çalışma yapılmış ancak net bir sonuca ulaşamamıştır. Bazı araştırmalar, milli gelir arttıkça vergi uyumunun arttığını ortaya koyarken, bazıları da milli gelir arttıkça vergi uyumsuzluğunun arttığını ifade etmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde 2003 yılında yapılan bir araştırmada, vergi kaçırma olasılığı yüksek olanların orta ve yüksek gelirli olduğunu tespit edilmiştir (Ünsal, 2013: 57).

Gelir farklılıklarının gönüllü vergi yükümlülüğünü de etkilediği söylenebilir. Bu, bir ülkedeki gelir farklılıkları arttığında, isteğe bağlı vergilendirmenin azaldığı anlamına gelmektedir. Elferris (1991) tarafından yapılan bir çalışmada, ekonomik sıkıntı ortamında parasal olmayan kaynakların toplam gelire daha fazla katkıda bulunması ve gönüllü vergi ödemelerinin azalması nedeniyle artan gelir eşitsizliğinin işlemlerin görünürlüğünü azalttığı sonucuna ulaşılmıştır (Tuay ve Güvenç, 2007: 21).

Genel olarak, mükelleflerin reel gelirleri azaldıkça vergi kaçırma eğilimlerinin arttığı düşünülmektedir. Çoğu çalışma, geliri artan vergi mükelleflerinin vergi ödemekten kaçınma olasılığının daha yüksek olduğunu göstermektedir.

3.3.1.10. Bütçenin Kullanımı ve Kontrolü

Gerçekleştirilen kamu harcamaları sonucunda bireysel fayda sağlandığı için, toplanan vergilerin harcanma biçimi, mükelleflerin vergilere karşı davranış ve tutumlarını belirleyebilmektedir. Vergilere karşı daha olumlu bakılması, devletin iyi hizmetlerde bulunmasıyla sağlanabilmektedir. Tüm dünyada toplanan vergilerin nereye harcandığı sorusu vergilere karşı tutum ve davranışları etkileyen unsurların başında gelmektedir. Bu sebeple güçlü bir devlet-birey ilişkisi için hesap verebilir, şeffaf ve adil

bir devlet anlayışı ile toplanan vergileri kaliteli, verimli ve etkin kamu hizmetlerine dönüştüren bir yönetimin olması gerekmektedir. Mükelleflerin vergilere karşı daha olumlu bir davranış içine girmesi için, gerçekleştirilen kamu hizmetlerinin mükelleflerin tercihleri ile uyumlu olması beklenmektedir. Aksine mükelleflerin gerek duymadığı ve desteklemediği hizmetlerin gerçekleştirilmesi mükelleflerin vergilere karşı olumsuz tutum ve davranışlara neden olmaktadır (Topkan, 2016: 66).

Vergi mükellefleri toplanan vergilerin kamu hizmetlerine göre dağılımının dışında, harcamalar sebebiyle oluşan israf ve harcamalardaki savurganlıkları da göz önünde bulundurularak kamu hizmetleri gerçekleştirildiğinde savurgan davranıldığını ve vergi gelirlerinin israf edildiği yönünde bir algı oluşması sonraki dönemlerde vergiye karşı tutumların değişmesine sebep olmaktadır. Vergi mükelleflerinin kamu hizmetlerinden sağladığı fayda, kamu hizmetleri karşılığında mükellefe düşen vergi payından az veya çok olabilmektedir. Mükelleflerinin ödedikleri vergi payının faydası, aldıkları hizmetlerin faydasından düşükse ortada net bir kazanç oluşup, oluşan bu net kazanç “*mali rant*” diye ifade edilmektedir. Mükelleflerinin aldıkları hizmet payının faydası, ödedikleri vergi payının faydasından düşükse ortada net bir zarar oluşup, oluşan bu net zarar “*mali sömürü*” diye ifade edilmektedir. Mükellefler ödedikleri vergiden sonra oluşan *mali sömürü*” nedeniyle zarar uğradıklarını düşünüp, oluşan zararın tamamen ortadan kaldırılması veya azaltılmasına dönük davranış ve tutumlarda bulunabilmektedirler. Nihayetinde vergi mükelleflerinin vergi sömürüsü ve vergi rantı hususundaki algıları vergilendirmelere karşı davranış ve tutumlarında etkili olabilmektedir (Topkan, 2016: 67).

3.3.1.11.Vergi Oranı ve Vergi Tarifesi

Vergi uyumunu etkileyen en önemli faktörlerden biri de vergi oranlarıdır. Vergi uyumu ile vergi oranları arasındaki ilişki ters yönlüdür. Vergilerin artması sonucunda gelirlerinde azalma oluştuğu için mükellefler vergiden kaçınmanın yollarını ararlar. Vergi oranları ve vergi uyumu ilişkisinin analizindeki öncü çalışmalardan biri Arthur Laffer tarafından gerçekleştirilmiştir. Laffer eğrisine göre; optimal seviyenin üzerindeki vergi oranları vergi gelirlerini azaltmaktadır. Oluşan bu durum vergi mükelleflerini vergi vermeyecekleri iş kollarında çalışmaya yöneltmekte ve kayıt dışılığın artmasına neden olmaktadır. Bu yüzden vergi oranlarının optimal seviyede olması vergi mükelleflerinin vergi uyumunu arttırabileceği düşünülmektedir (Laffer, 2004: 2; Göz, 2022: 27).

Alm vd. (1990) alışmalarında vergi mükelleflerinin düşük vergi oranı uygulamalarında vergi uyumunun arttığını tespit etmişlerdir. Vergi mükellefleri oluşan vergi artışlara iki türlü tepki göstermektedirler. Bir yandan artan vergilerin meydana getirdiğı negatif etkiyi azaltabilmek için daha fazla çalışmaya yönlendirmekte diğerk yandan yüksek vergi oranları mükellefleri vergiden kaçınmaya yöneltmektedir. Ancak Schmolders (1976)'e göre; vergilere karşı direncin derecesi ve türünde en etkili unsur vergi oranlarının hissedilebilirlik derecesi ve seviyesidir (Göz, 2022: 26-27).

Vergi tarifesi, vergilerin ödenmesi için matraha uygulanan ölçü birimidir. Uygulanan ölçü birimi, spesifik esaslı olabileceğı gibi değerk esaslı da olabilmektedir. Vergi tarihine bakıldığı zaman aynı ekonomi hakim olduğu için spesifik esaslı vergiler daha yaygındı, nakdi ekonominin yaygınlaşmaya başlamasıyla advalorem vergilerin spesifik vergilerin yerini almaya başladığı görölmektedir. Yaşadığımız çağda modern devletlerin değerk esaslı (advalorem) tarifeleri kullandıkları görölmektedir. Değerk esaslı (advalorem) vergi tarifeleri de, kendi aralarında azalan oranlı, artan oranlı ve düz oranlı olmak üzere üç ana gruba ayrılmaktadır. Vergi adaletini sağlayabilmek adına, maliyeciler arasında uygulanan vergi tarifelerinin nasıl olması gerektiğı konusu sürekli tartışma konusu olmuştur ve bundan sonra da tartışılmaya devam edeceğine inanılmaktadır (Demir,2018: 12).

3.3.2. Hukuki Faktörler

3.3.2.1. Vergi Denetimi ve Cezaları

Kamu kurumlarına duyulan güven, vergi mükelleflerinin vergilere yönelik tutum ve davranışlarının önemli bir bileşenidir. Borçlular kamu sektörüne ne kadar çok güven duyarlarsa, vergi ödemeye o kadar istekli olmaktadırlar. Aksine, daha az hükümet gücü, vergi mükelleflerinin gönüllü vergi yükümlölüklerini azaltmakta ve mükelleflerin vergi kaçırma eğilimlerini artırmaktadır. Bu durumda mükelleflerin vergiden kaçınmasının önündeki en büyük etken “kamu makamlarının zor kullanması” yani artan denetim ve cezalardır. Bunun nedeni, caydırıcı cezalar ve borçlu denetimleri imkânının mükelleflerin vergi yükümlölüklerini zamanında ödemelerine yardımcı olmasıdır (Savaşan ve Odabaş, 2005: 5-6).

Vergi denetimlerinin temel amacı, mükelleflerin vergi kanunlarını ihlal etmelerini önlemektir. Denetlenen vergi mükelleflerinin de vergi kanunlarına uygun hareket etme olasılığı daha yüksektir. Aksi takdirde, mükellefler kanunlara uyma konusunda daha az istekli olarak vergi kaçınmaya daha yatkın hale gelebilmektedir. Bu durumun nedeni,

vergi denetimlerinin mükellefler üzerinde baskı oluşturabilmesi ve vergi yükümlülüklerini zamanında ödemelerine yardımcı olabilmesidir (Taşkın, 2010: 72).

Cezaların belirli kişiler üzerinde iki farklı caydırıcı etkisi vardır. Birincisi, vergi yükümlülüklerini zamanında yerine getiren mükelleflerin vergilerini ödemeyen mükellefler tarafından sömürülmeyeceğine inanılmaktadır. Bunun için vergi idareleri, yükümlülüklerini yerine getirmeyen mükelleflerin vergi kanunlarına aykırı hareketlerini ortaya çıkarmak ve gerekli ağır cezaları uygulamak zorundadır. Dolayısıyla dürüst mükellefler, dürüst olmayan mükelleflerin denetleneceğine ve denetimler sonucunda cezalandırılacağına inanarak yükümlülüklerini zamanında yerine getirmeye devam etmektedirler. İkincisi, tüm vergi mükellefleri hata yapabileceğinden, vergi suçları için idari cezalar ve kasıtlı vergi suçları için daha yüksek cezalar olmalıdır. Vergi kanunlarına uyulmaması durumunda cezalara ilişkin bu düzenleme, gönüllü vergi uyumunu artırmaktadır. Vergi denetimleri ve cezaları, mükelleflerin vergi idaresine yönelik tutum ve davranışlarını olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Böyle bir durum, mükellefin vergi idaresi hakkındaki görüşünü olumsuz etkileyebilmektedir (Dökmen ve Günel, 2012: 47)

Vergi cezalarının caydırıcı bir etkiye sahip olabilmesi için, cezaların konulan vergilerden daha yüksek belirlenmesi ve mükelleflerin kanuna aykırı davranışları durumunda ne olursa olsun cezalandırılacaklarını bilmeleri önemlidir. Vergi affı, yeniden yapılandırma ve uzlaşma gibi çeşitli yollarla vergi cezalarının hafifletilmesi bu cezaların caydırıcılığını zayıflatan önemli bir unsurdur (Moğol ve Üyümez, 2004: 596).

3.3.2.2. Vergi Afları

Genel olarak vergi gelirlerinin arttırılması için kullanılan vergi aflarının oluşturdukları etki sadece gelir artışıyla sınırlı kalmamaktadır. Vergi aflarının sürekliliği, vergi uyumunda azalmaya neden olmakta, vergi cezalarının caydırıcılığını olumsuz yönde etkilemekte, vergisini tam olarak ödeyen ve ödemeyen vergi mükellefleri arasında adaletsizliğe neden olmaktadır. Af beklentisinde olan vergi mükelleflerinin vergi kaçırma eğilimleri artmaktadır. Vergi mükelleflerinin vergi affı algıları vergi affı sonuçlarını değiştirebilmektedir (Göz, 2022: 28). Vergilerini dürüstçe beyan eden ve düzenli olarak ödeyen vergi mükellefleri için adaletsizlik ve eşitsizlik yaratmaktadır. Ayrıca vergi affının kısa sürmesi, mükelleflerin yeni bir af beklediği anlamına gelmektedir. Bu durum, vergi mükellefiyetlerine müdahale ederek vergisini tam ve zamanında beyan eden ve ödeyen mükelleflerin vergi uyumunu tehlikeye atabilmektedir (Aygün, 2012: 90). Vergisini zamanında ödemeyen ve vergi kaçırmaya

yönelimli mükellefler ise vergi aflarını bir avantaj olarak sayacak ve vergi kaçırmaya daha meyilli olacaklardır. Her iki vergi mükellefi tipinde de sonuç olarak vergi afları vergi uyumunu olumsuz yönde etkileyecektir (Göz, 2022: 28). Nitekim vergi affı beklentisi mükelleflerinin vergi uyumunu azaltmaktadır (Andreoni, 1991:157; Göz, 2022: 28).

Vergi affının ülke ekonomisine etkisi konusunda iki farklı görüş vardır. Birincisi, temelde Vergi affının kısa vadede vergi tahsilatını hızlandırarak geliri artıracaklarını savunan af yanlısı görüştür. İkincisi ise vergi aflarının vergi mükelleflerinde bir adaletsizlik duygusu yarattığını ve uzun vadede vergi uyumuna zarar verdiğini öne sürdüğü af karşıtı fikirdir. Vergi affının ekonomik etkisi göz önüne alındığında, kayıt dışı ekonomiyi de etkilemektedir. Zorunlu af kanunları vergi uyumunu etkiler ve dolaylı olarak kayıt dışı ekonominin boyutunu etkiler (Ecemiş, 2014: 112).

Vergi affının tek seferlik olması, bu afların mükelleflere verilen hizmet kalitesini artıracak, vergi sistemini iyileştirecek düzenlemeler getireceği ve vergi kaçakçılığına daha etkin cezalar uygulayacağı anlamına gelir ve gelecekte vergi uyumunu iyileştireceği düşünülmektedir. Vergi affı, mükellefler tarafından beklenmedik bir şekilde uygulandığında başarı sağlanacaktır. Son yıllarda yapılan düzenlemelere bakıldığında, devletlerin para ihtiyaçlarını karşılamak için af kanunları çıkardığı görülmektedir. (Yurdadoğ ve Coşkun Karadağ, 2017: 135)Vergi mükelleflerinin vergilerini zaman içinde taksitler halinde ödemelerini sağlamak ve bu süre zarfında mevcut olan nakdi kaynak olarak kullanmak suretiyle yapılır. Vergi aflarının sayısı arttıkça, mükellefler vergilerini zamanında ödeme konusunda daha az istekli olmaktadır (Erim, 2003: 18).

3.3.2.3. Vergi Sistemi ve Vergi İdaresinin Rolü

İyi bir vergi sistemi kurmanın temeli, aynı vergi sistemini aynı şartlara sahip olanlara uygulayarak yatay adaleti sağlamaktır. Adil bir vergi yaklaşımı, ekonomik durumun bireyin geliriyle ölçüldüğünü ve aynı gelire sahip kişilerin eşit şartlara sahip olduğunu kabul eder. Gelişmiş ülkelerde dar gelirlilerin çok yüksek marjinal vergi oranları, artan oranlı vergilendirme yoluyla dikey eşitlik sağlamak yerine yatay eşitlik konusuna odaklanma ihtiyacını doğurmuştur. Gelişmekte olan ülkelerde, dikey eşitlik talep ederken, lüks mallar üzerindeki vergiler daha önemli hale gelmekte ve hükümet gelirlerini arttırmaktadır (Akkaya, 1988). Bu nedenle, vergilendirme yaklaşımları farklı olsa da, eşitlik hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde arzu edilen bir kavramdır. Mükellefler vergi kaçakçılığını vergi sisteminin adil olup olmadığına göre

değerlendirmektedirler. Adaletsiz bir vergi sistemi, vergi mükelleflerinin vergi kaçakçılığını haklı çıkarma güdüsünü arttırmaktadır. Vergi mükelleflerinin vergi adaletine ilişkin kötüleşen algıları, vergi ahlakını azaltarak ve vergi kaçakçılığını arttırmaktadır (Bilgin, 2011: 270).

İstisnalar, muafiyetler ve indirimler de vergi sisteminin bir parçasıdır. Bu uygulamalar ile diğer vergi türlerinin oranlarını gereğinden fazla ayarlayarak, kaybedilen vergi gelirleri telafi edilmeye çalışılmaktadır. Bu durum mükellefler için vergi yükünün artmasına neden olmaktadır. Mükellefler, vergilemede hakkaniyet ve adalet ilkelerinden sapan istisna, muafiyet veya indirimlerden yararlanamamaktadırlar. Vergi sisteminin çok fazla vergi içermesi de mükelleflerin çok fazla vergi ödediği izlenimini vererek algılanan vergi yükünü artırabilmektedir. Ayrıca, her vergi türü ayrı bir yasa gerektirdiğinden, vergi yasaları karmaşık olabilmektedir. Vergi mükelleflerinin vergi yasalarını anlama ve bunlara uyum sağlama becerisine yansıyan vergi sistemlerinin karmaşıklığı da vergi uyumunu etkileyebilmektedir (Topkan, 2016: 78).

Kamu kurumlarının toplum nezdindeki imajını belirleyen en önemli unsur memurlardır. Devlete duyulan toplumsal güvenin de en önemli belirleyicilerindendir. Vergi kanunları ve düzenlemeleri hem vatandaşların hem de vergi mükelleflerinin beklentilerini ne kadar iyi karşılarılarsa karşılıksınlar, gerektiği gibi uygulanmadıkça başarılı olma ihtimalleri oldukça düşüktür. Vergi mükellefleri için devletin en belirgin yönü vergi daireleridir. Bir milletin görünen yüzü ve vatandaşların vergi işlemlerinde ve vatandaşlarla ilişkilerinde sıklıkla karşılaştıkları vergi idaresindeki eksiklikler kamu kurumlarının varlığını dahi tehdit edebilecek kadar önem arz etmektedir (Şenyüz, 1995: 49). Ayrıca, vergi idaresi ve vergi mükellefleri arasında oluşan sosyal mesafe azaltılması, vergi uyumunu arttıracak düşünülmemektedir (Casal vd., 2016: 141; Arıman, 2019: 85). Bunun yanında, vergi harcamalarındaki şeffaflık artırılırsa vergi uyumunun da artacağı öne sürülmektedir (Ling vd., 2016: 204; Arıman, 2019: 85).

Vergi yönetiminin bir toplumun vergi ahlakı üzerindeki etkisi, finans uzmanları tarafından sıklıkla incelenen bir konudur. Vergi kaçakçılığı ve sebepleri hakkındaki araştırma ve tartışmaların değişmez konularından biri, hükümetler ve vergi mükellefleri arasındaki etkileşimdir. Bu tartışmaların ve çalışmaların hemen hepsi vergi idaresinin halkla ilişkilerle ilgili durumunu tartışmaktadır. Mükellefler, vergi makamlarının vergi işlemleriyle uğraşırken modern insanların sahip olduğu hizmeti ve anlayışı sağlamasını beklemektedirler. Vergi verimliliği amacıyla alınan karar ve uygulamaların büyük ölçüde içe dönük olması ve mali gerekçelerle alınmış olması, özel sektör arz talep sürecine benzer bir yaklaşım için umut vermektedir. Vergi dairesi çalışanlarının etik

ilkelere uygun çalışması ve mükelleflere sistemli davranması mükelleflerin moralini de olumlu yönde etkileyebilmektedir (Şenyüz, 1992: 17-24).

Toplumda vergi uyumunu artırmak için, finans ve vergi mükellefleri arasındaki ilişkide vergi idaresinin temel özelliklerini aşağıdaki faktörlere dayanarak belirleyebiliriz:

- Güven vermek,
- İşlemleri süratli bir şekilde yürütmek,
- Tarafsızlığa özen göstermek,
- Samimiyet,
- Niteliksel yeterlilik,
- Sayısal yeterlilik.

Mükellefler, kendileriyle ilişkilerinde yukarıdaki özelliklerden bir veya daha fazlasının eksik olduğunu fark ettikleri takdirde, vergi makamlarına karşı olumsuz bir tutum içerisine girebilmektedirler. Bu pasif tutum, şans verilirse olumsuz vergi davranışına yol açabilmektedir. Sonuç olarak, tüm bu gelişmelerin vergi mükelleflerinin vergilerini ödeme konusundaki içsel güdülerini ve istekliliklerini, yani mükellef ahlakını bozması muhtemeldir (Şenyüz, 1992: 17-24).

3.3.2.4. Vergi Düzenlemeleri (Vergi Mevzuatının Değıştirilme Sıklığı)

Vergi yasalarında sık sık yapılan değışiklikler, bunların anlaşılmasını zorlaştırmakta, yasal boşluklar yaratmakta ve vergi uyumunu etkilemektedir. Ayrıca vergi kanunlarındaki sürekli değışiklikler, yeni kanunları öğrenmeyi ve yeni bürokratik süreçlere uyum sağlamayı gerektirmektedir. Bu, zaten karmaşık ve anlaşılması zor olan vergi kanunlarını anlaşılmasını daha da zorlaştırarak vergi mükellefleri için uyum maliyetlerini arttırmaktadır (Ünsal, 1987: 42).

Vergi kanunlarında yapılan değışikliklerin psikolojik bir boyutu da vardır. Başka bir deyişle, vergi mükellefleri, vergi indirimlerine karşı direnci azaltan ve vergi uyumunu kolaylaştıran uzun süredir devam eden vergi yasalarını benimsemektedir. Vergi kanunlarının uzun süre değışmeden uygulanması vergi psikolojisini olumlu yönde etkilemektedir. Kısaca burada anlaşılması gereken durum, vergi kanunu değışikliklerinin gerekçesiz olarak sürekli olarak değil, belirli araştırma gündemleri göz önünde bulundurularak, bir ülkenin ekonomik ve siyasi yapısındaki değışikliklere karşılık olarak ve belirli programla yapılması gerekmektedir (Ünsal, 1987: 42).

3.3.3. Sosyo-Kültürel Faktörler

3.3.3.1. Demokrasi Düzeyi

Vergi uyumunu etkileyen temel faktörlerden biri de demokrasidir. Demokratik toplumlarda bireyler ve devlet arasındaki ilişki toplumsal sözleşmeler aracılığıyla kurulmaktadır. Vergi makamları ile vergi mükellefleri arasında da psikolojik bir sözleşme vardır. Bu anlaşmaya tam uyum, güçlü siyasi katılımı olan ülkelerde görülmektedir. Ampirik çalışmalar, demokrasilerde referandum ve girişimlerin otorite ve vergi mükelleflerini birbirine yaklaştırarak vergi ahlakını yükselttiğini göstermektedir. Ayrıca, vergi mükellefleri ile devlet kurumları arasında sağlam vergi ilişkilerinin sürdürülmesi, vergi mükelleflerinin politika oluşturma sürecine doğrudan katılımına bağlıdır (Feld and Frey,2002:8;Armut,2019: 29). Kısacası, mükellef hak ve özgürlüklerinin anayasa ile güvence altına alınmış olması ve devletin vergi kanunlarını çıkarırken önceden belirlenmiş sınır ve kurallara riayet etmesi vergi uyumu açısından kritik öneme sahiptir (Armut, 2019: 29) .

İsviçre'de doğrudan demokrasinin vergi ahlakı üzerindeki etkisini ölçmek için WVS ve ISSP verilerini kullanılan bir çalışmada doğrudan demokrasi, özerklik ve yüksek siyasi katılım potansiyelinin vergi mükellefleri için vergi ahlakı üzerinde bir etkisi olduğunu bulmuştur (Torgler, 2003: 26; Armut, 2019: 29). Mükelleflerin doğrudan yönetime katıldığı demokratik bir sistemde, vergi sisteminin mükelleflerle birlikte oluşturulduğu hissiyatı oluşmaktadır. Bu durum, vergi mükelleflerinin vergi politikasını dolaylı olarak etkileyebileceği ve siyasi gücü sorumlu tutabileceği anlamına gelmektedir. Ayrıca, bilgi asimetrisi sorununu çözmek ve devletler ile vergi mükellefleri arasındaki sosyal sözleşmeyi sürdürmek için hükümet faaliyetlerinde şeffaflık çok önemlidir. Bu açıdan demokrasi ve vergi uyumu arasındaki ilişki güçlü olup, demokrasinin vergi uyumunu artırdığı söylenmektedir (Armut, 2019: 29).

3.3.3.2. Siyasi İktidarın Kabulü

İktidar, devlet yapısında siyasal otorite biçimini alan yasal bir organdır. Parlamenter demokrasiye sahip ülkelerde iktidar oluşumu siyasi partilere dayalıdır. Siyasi partiler iktidardayken uyguladıkları politikaların seçmene sundukları programlarla uyumlu olmasını sağlarlar. Bir siyasi partinin iktidarda olması, o partinin açıkladığı programların da parti toplum tarafından kabul edilir ve benimsenir. En azından parlamenter demokrasilerde norm budur. Siyasi iktidarların aldığı kararların bir kısmının vergiler ve kamu harcamaları ile ilgili olduğu kuşkusuzdur. İktidardaki siyasi

makamlara oy veren vergi mükellefleri, vergi kararlarına uymayı, vermeyenlere göre daha kolay bulmaktadır. Çünkü psikolojik olarak partinizin programını savunmak doğal bir sonuçtur. Benzer şekilde, iktidar partisini desteklemeyen vergi mükellefleri, muhalefet liderliğindeki hükümetin mali kararlarına karşı çıkma eğilimindedir. Bu nedenle vergiler üzerinde yapılacak işlemlerin ağırlığının belirlenmesinde siyasi gücün kabulü önemlidir (Şenyüz,1995: 39).

Siyasi iktidarın kabulü, devlete olan güveni artırır ve devlete olan güven arttıkça vatandaşlar ile devlet arasında doğal bir toplumsal sözleşme doğar. Bu sosyal sözleşme, yerel sosyal sermayenin birikimine önemli ölçüde katkıda bulunur. Vatandaşlar vergi kurallarına daha açık hale geldikçe, vergileri düşürdükçe ve hükümetleri vergi yüklerini azaltmaya yönlendirdikçe bu süreç devam etmektedir. Merdiven basamakları gibi birbirini takip eden ve destekleyen yapılar, ülkenin genel vergi ahlakına pozitif katkı sağlamaktadır (Berksoy ve Demir, 2004: 513-532)

Siyasi iktidar ile vergi uyumu arasındaki ilişkinin belirlenmesinde en önemli unsurlardan biri mükelleflerin katlandığı vergi yüküdür. Siyasi gücün seçim kaygısıyla kamu harcamalarını manipüle etmesi, vergileri manipüle etmekten daha kolaydır. Ancak bu, vergilerin bu şekilde manipüle edilemeyeceği anlamına gelmemektedir. Vergi işlemleri genellikle vergi yükümlülüğü ile ilgilidir. Devletin vergi yüküne yönelik düzenlemeleri, yeni vergiler koyma, mevcut vergileri kaldırma, vergi oranlarını artırma veya azaltma, istisna ve muafiyetlerin düzeyini veya kapsamını değiştirme veya denetim sıklığını ayarlama şeklinde olabilir. Ayrıca oy vermesi beklenenlerin üzerindeki vergi yükünün azaltılması ve oy kullanması beklenmeyenlerin sayısının artırılması vergi yükünün ağır bir yük olarak görülen dolaysız vergilerden daha az külfetli olduğu söylenen dolaylı vergilere kaydırılması da mümkündür (Berksoy ve Demir, 2004: 513-532).

3.3.3.3. Irk Özellikler

Vergilere verilen tepkiler ve tutumlardaki farklılıkların vergi mükellefi irkına göre değiştiği gözlemlenmektedir. İtalya, Fransa ve Almanya'da zorunlu davranışla ilgili araştırmaların nedeni, ırklar arasında vergi uyumu açısından farklılıklar olup olmadığını ölçmektir. Sıralamada ödenen vergiler aynı olmasına rağmen Fransa bir numara. Fransa'daki subjektif vergi yükünün diğer ülkelere göre oldukça yüksek olduğu söylenebilir. Uyum oranları diğer ülkelerde değişiklik gösterir. Latinler Yunanistan, İtalya, İspanya ve Portekiz gibi, Türkiye'nin de vergi uyum düzeyi çok düşüktür. Bir

İskandinav ülkesi olan İsveçre, OECD ülkeleri arasında en düşük kayıt dışı ekonomi oranına ve en yüksek gönüllü vergi uyumuna sahiptir (Akgül Yılmaz, 2004: 16).

3.3.3.4. Hükümete ve Yasal Sisteme (Kamu Otoritesine) Duyulan Güven

Vergi mükelleflerine kamu hizmetlerinin hızlı ve doğru bir şekilde sunulması, idarenin güvenilir imajını korumak için kritik öneme sahiptir. Aksi halde, mükellefin devletin hizmetleri sağlayamayacağı düşüncesi vergi uyumunu olumsuz etkilemektedir. Mükelleflerin mali yönetime olan güveni güçlendirilmeli ve gönüllü vergi ödemeleri garanti altına alınmalıdır. Mükellef gizliliği, vergi mükellefi bilgilerinin gizli tutulmasını ve bu bilgilerin üçüncü şahısların yararına kullanılmasını engellemektedir. Tüm mali yönetim personeli, vergi hizmetlerinin sunumunda, mükellefin temel haklarından biri olan gizliliğin ihlal edilmemesine özen göstermelidir (GİB, 2007: 36).

Vergi kayıpları, mükelleflerin vergi makamlarına güvenmediği ülkelerde daha yüksektir. Vergi makamları, halkın vergilendirmeye olan güvenini sağlamada önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle mali yönetim çalışanlarının bu alanda bilgi ve birikim sahibi olmaları oldukça önem arz etmektedir. Sonuç olarak, vergi makamları vergiye gönüllü uyumu sağlarken, vergi mükelleflerinin ihtiyaçlarına ve özel koşullara odaklanmalı ve vergi mükelleflerinin güvenini kazanmaya çalışmalıdır (Kaynar Bilgin, 2011: 272).

3.3.3.5. Kültürel Yapı

Vergi kültürü, vergileme kültürü ve vergi ödeme kültürünü içermektedir. Vergi kültürü, mali yöneticilerin tutum ve uygulamalarını vergilendirme sürecine dahil ederken, vergi kültürü, vergi mükelleflerinin vergilere yönelik tutumlarını ifade etmektedir. Etkili bir vergi kültürü, vergi mükelleflerinin devlete olan güvenlerini artırarak vergilendirmeye gönüllü olarak uymalarına yardımcı olmaktadır (Canbay ve Çetin, 2007: 59).

3.3.3.6. Vergi Bilinci

Vergi bilinci, genellikle, devletin yürüttüğü ve sunduğu kamu hizmetlerinin yürütülmesi için gerekli mali kaynakları sağlayan kişilerin, kendi rızalarıyla elde ettikleri gelir ve servet faktörlerinden katkıda bulunmaları gerektiğinin farkında olma, bilme ve hatırlama yeteneğini ifade etmektedir (Serinkan ve Erdoğan, 2017: 527).

Vergi bilinci, vergi mükelleflerinin kamu hizmetlerinin sunumunda vergi yükümlülüklerine uyma istekliliğini belirlemede önemli bir faktördür. Vergi bilincine

sahip vergi mükellefleri, ödedikleri vergilerin topluma nasıl geri döndüğünü, nerede dağıtıldığını bilir ve vergi yükümlülüklerini tam ve zamanında yerine getirmek istemektedirler. Vergi bilincinin düşük olduğu bir toplumda mükellefler vergileri bir yük olarak algılamakta ve ödemek istememektedirler (Serinkan ve Erdoğan, 2017: 527).

Verginin amacına ulaşabilmesi için mükelleflerin vergiye bakış açılarının iyileştirilmesi ve vergi bilincinin artırılması gerekmektedir. Bu nedenle vergi bilincinin oluşturulması vergi gelirlerinin sağlanması konusunda önem arz etmektedir. Örneğin, vergi bilincine sahip bir toplumda, vergi mükelleflerinin vergiye zamanında ve eksiksiz uyması, vergi makamlarının iş yükünü azaltmaktadır. Bu durum devletin vergi tahsilat maliyetlerini düşürmekte ve vergilendirme sürecinin kesintiye uğramadan kısa sürede tamamlanmasını sağlamaktadır. Vergi bilincine sahip bir toplumda keyfi vergilendirme yapılamaz ve keyfi vergilendirmelerin, vergi toplamaya engel olduğu bilinmekte ve bu durum hazinede açık verilmesine sebep olmaktadır. Hazinenin açık vermesi durumunda hükümet para basma ya da kamu hizmetlerini yerine getirmek için gerekli mali kaynaklara sahip olmadığı için borçlanmaya gitmekte ve bu durumda ulusal borcun artmasına veya kamu hizmetlerinin aksamasına neden olmaktadır. Böyle bir durumun yaşanmaması için toplumda vergi bilincinin yaygınlaştırılması oldukça önem arz etmektedir (Organ ve Yegen, 2013: 244).

Mükellefler, verginin ülkenin en önemli gelir kaynağı olduğunu, varlık gücünün vergi gelirlerine dayandığını, sunulan hizmetlerin kaynağının vergi gelirleri olduğunu, bu devlet gelirlerinin anayasal esaslara dayandığını ve ödeme gücü oranında vergi ödemekle yükümlü olduklarını bilmeleri vergi bilincini ifade etmektedir (Korkmaz, 2015: 100).

3.3.4. Demografik Faktörler

3.3.4.1. Eğitim Düzeyi

Vergilemeye yönelik tutum ve davranışları şekillendiren unsurlardan biri de mükelleflerin eğitim düzeyidir. Eğitim düzeyi vergi uyumunu iki şekilde etkileyebilmektedir. Bunlardan ilki mükellefin mali konulardaki bilgi düzeyidir ki bu da vergi uyumunun artmasına yardımcı olmaktadır. İkincisi ise mali konular hakkında daha fazla bilgi alan mükellefler, vergiden kaçınma ve kaçakçılık hakkında daha iyi bilgi sahibi olmalarını sağlayabilir ve böylece vergi kaçakçılığına zemin hazırlayabilmektedir (Şahin, 2011: 71).

Eğitim düzeyi yüksek olan mükelleflerin kanunları daha iyi bilmelerinden dolayı uyum düzeyinin artacağı belirtilmiştir. Ancak eğitim düzeyi arttıkça mükelleflerin kaçakçılık fırsatlarını daha iyi değerlendirebileceğinden vergiye uyumun azalmasına neden olabileceği vurgusu da yapılmıştır (Saraçoğlu, 2008: 19).

3.3.4.2. Mesleki Durum

Vergi mükelleflerinin meslek grupları da vergiye gönüllü uyumuna etki eden faktörlerdendir. Yükümlüler sahip oldukları meslek branşlarına göre vergilemeye karşı farklı tutum ve davranış gösterebilmektedirler. Örneğin; memurların gelirleri üzerinden stopaj yöntemi ile vergi kesildiği için vergi kaçırma riski yoktur. Öte yandan, net gelirlerini beyannamelerinde beyan eden ve beyan edilen vergi matrahına göre vergi ödeyen tacirlerin veya serbest meslek sahiplerinin vergi kaçırma olasılığı daha yüksektir. Mükelleflerin vergi ödemeleri sonucundaki davranışları ve vergilere verdikleri tepkiler farklılık göstermektedir. Bazı vergi mükellefleri ödedikleri vergiler üzerinde çok çalışarak karşılık vermektedirler. Diğer mükellefler, işlerinden elde ettikleri gelir üzerinden ağır vergiler ödemek yerine çalışmamayı tercih edebilmektedirler. Öte yandan, yüksek vergiler, bazı vergi mükelleflerini potansiyel olarak daha az verimli vergi avantajı sağlayan meslekler için verimli mesleklerden ayrılmaya zorlayabilmektedir (Batirel, 1996: 53).

3.3.4.3. Mükellefin Cinsiyeti ve Medeni Hali

Bireyin cinsiyeti de vergiye gönüllü uyum açısından önem arz etmektedir. Erkeklerin kadınlardan daha fazla vergi kaçırdığı görülmektedir. Vergi mükellefinin medeni durumu da vergi yükümlülüğünde belirleyici faktörlerdendir. Evli insanlar, bekar insanlara göre vergilendirme konusunda daha fazla uyumsuzluk göstermektedirler (Çelikkaya, 2006).

3.3.4.4. Yaş

Vergi uyumunu etkileyen demografik faktörlerden biri de yaştır. Vergi ahlakı puanlarının yaş gruplarına göre farklılık göstermesi vergi ahlakının öğrenilen bir kavram olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla, vergi uyumu, vergi uyumu-vergi kaçakçılığı alanlarında yapılan çalışmalarda, vergi uyumunun arttığı ve vergi kaçakçılığı eğiliminin ve olasılığının, mükellefler yaşlandıkça azaldığı, bu da uyumun arttığına işaret ederek, iyileştiği sonucunu göstermektedir (Demir, 2008: 116)

Vergi uyumunu etkileyen faktörlerden biri olan yaş faktörü üzerine yapılan çoğu akademik çalışma, yaşlıların gençlere göre vergi kaçakçılığı konusunda daha etik ve temkinli davrandıklarını göstermektedir. 25 ile 30 yaş arasındaki kişilerin hızlı bir şekilde gelir elde etmek, daha yüksek bir yaşam standardına sahip olmak ve bir aile sahibi olmak istemeleri, genç vergi mükellefi tereddütlerine bir örnek oluşturmaktadır. Gençlerin vergiden kaçınma olasılığının daha yüksek olduğunu gösteren bazı araştırmalar, gençlerin yaşlılara göre daha fazla risk aldıklarını ve gelirlerini tüketime daha fazla harcadıklarını göstermektedir. Öte yandan, 55 yaş ve üzerindeki vergi mükellefleri, mali durumlarında daha muhafazakar oldukları hem harcamalarını hem de vergileri azaltmak istemektedirler. Bu nedenle bu yaş grubundaki kişiler vergi ödeme konusunda gençlere göre daha isteksiz olabilmektedir (Püren, 2012: 36).

3.3.4.5. Kişilerin Gelir Düzeyi

Toplumu oluşturan bireylerin gelir düzeyleri genel olarak farklılıklar göstermektedir. Gelir düzeyine dayalı vergilendirme, vergilemede adaletin sağlanması açısından son derece önem arz etmektedir. Mükelleflerin gelir düzeyleri ve vergilere karşı tutumları ile ilgili literatürde birçok çalışma bulunmaktadır. Genellikle vergi mükellefinin gelir düzeyi arttıkça vergi kaçırma eğiliminin de arttığını bilinmektedir. Halkın geliri arttıkça, artan oranlı vergi tarifesi nedeniyle ödenecek vergi miktarı da artmaktadır. Böyle durumlarda, bireylerin vergi kaçırma olasılığında artış göstermektedir. Düşük gelirli kişiler, yüksek gelirli kişilere kıyasla gelir üzerindeki vergi kaçakçılığı cezasının daha yüksek yüzdesi nedeniyle vergi kaçakçılığını da dikkate alır. Buradan hareketle gelir düzeyleri ile vergi tutumları arasında negatif bir ilişkinin olduğu söylenebilir (Ömür, 2019: 62).

3.3.5. Çevresel Faktörler

3.3.5.1. Muhasebe Meslek Mensuplarının Etkisi (Mali Müşavirlik Müessesesi ve Vergi Danışmanlığı)

Vergi yasalarının karmaşıklığı ve uygulanmasının belirsizliği, mükellefleri mali müşavir ve muhasebecilerden yardım almaya zorlamaktadır. Vergi kanunları sık sık değiştiği, takip edilmesi zor olduğu ve yanlış anlaşılma riski taşıdığı için, vergi mükellefleri genellikle profesyonel yardıma ihtiyaç duymaktadırlar. Bu destek hizmeti mali ve vergi danışmanları tarafından sağlanmaktadır (DPT, 2001).

Mükellefler ile vergi makamları arasında köprü görevi gören muhasebeciler ve mali müşavirler, vergi kayıplarının önlenmesinde önemli rol oynamaktadır. Mükellefler, maliyetleri artırmak için sahte fatura düzenleyerek veya mal ve hizmet fiyatlarını abartarak vergi kaçırmaya çalışmaktadırlar. Muhasebeciler ve danışmanlar bu konularda daha titiz davranmalıdırlar. Görevi kötüye kullananlara mesleki yasaklar da dahil olmak üzere katı yaptırımlar uygulanmalıdır. Buradaki ana odak, mesleğini icra edenlerin nitelikleridir. Cazip bir meslek olduğu için uzmanlık gerektiren muhasebecilik mesleğine, vergi ve muhasebe ile ilgisi az olan çeşitli meslek gruplarının mensuplarına kolaylıkla geçiş imkânı verildiği için, bu meslek artık teknik mesleklere de imkan vermektedir. Ancak her meslekte olduğu gibi burada da en önemli kriter mesleğin iyi karakterli ve ahlaklı olmasıdır (DPT, 2001).

Vergi danışmanlarının ve mali müşavirlerin mükelleflerinin gönüllü uyumu üzerindeki etkisine ilişkin iki görüş vardır. Birincisi, finansal danışmanlar hata payını azaltarak gönüllü uyumluluğu artırır. İkincisi ise ahlaki ve fiziksel maliyeti azaltarak yanlış beyanda bulunma eğilimini artırmaktadır (Çelikkaya, 2006).

3.3.5.2. Diğer Mükellefler (Akran Mükellef Etkisi) ve Yakın Çevrenin Etkisi

Bireysel farkındalık, gönüllü vergi uyumluluğunu sağlamak için gerekli olan toplumsal farkındalıktır. Toplumsal farkındalık, insanların kişisel görüşlerinden daha fazla önem arz etmektedir. Vergi kaçakçılarının toplumda nasıl tanımlandığı, vergi bilincinin tanımlanmasında önemli rol oynamaktadır. Vergi kaçakçısı, çıkarlarını halkın önüne koyan ahlaksız bir suçlu, kibar bir iş adamı veya sosyal değeri olan bir beyefendi olarak mı görülüyor? Sorunun ortaya çıktığı yer burasıdır. Toplumsal erozyon olarak da tanımlanan bu ahlaki çöküş, ilk olarak vergilendirmede kendini göstermektedir. Bunun başlıca sebepleri arasında iktidara direnme, kişisel geliri düşürme etkisi ve devlete olan güven eksikliği olduğu ifade edilmektedir (Biberoğlu, 2006: 59).

3.3.5.3. Vergi Ahlakı

Ahlak, insan ilişkilerindeki 'iyi', 'doğru', 'kötü' ve 'yanlış' değer yargısıdır. Ahlak, belirli bir kişi, grup veya toplumdaki belirli bir yer ve zaman için sosyal yaşamda hakim olması beklenen değerler, gelenekler, normlar ve kurallar sistemidir. Vergi ahlakı ise, bireyin vergi yükümlülüklerini gönüllü olarak, dış zorlama veya vergi baskısı olmadan yerine getirme istekliliği olarak ifade etmektedir. (Gümü, 2017: 101)

Mükelleflerin tutum ve davranışlarını belirleyen en önemli unsurlardan biri de vergi ahlakıdır. Mükellef davranışlarını öncelikle halkın vergi bilinci ve vergi ahlakı

belirlenmektedir. Asayişin çok yüksek olduğu toplumlarda vergi ahlakı çok düşük olabilmektedir. Bu ahlaki bir kusur olarak görülmemelidir. Vergi kaçakçılığı ve mükellefler üzerindeki yüksek vergi yükleri vergi ahlakını olumsuz etkilemektedir. Ayrıca ülkede vergi affı ve yeniden yapılandırma uygulamalarının yaygın olduğu ve vergilerin zamanında ödenmemesinin kurnazlık olarak görüldüğü bir dönemde yüksek vergi ahlakı beklenmemelidir. Vergi ödemeyi vatandaşlık görevi olarak gören ve vergi kaçakçılığını suç olarak kınayan bir toplumda, vergi mükelleflerinin gönüllü vergi uyumunun otomatik olarak sağlanması beklenmektedir (Aktan, 2012: 6).

3.3.5.4. Vergi Bilinci

Vergi bilinci, genellikle devletin yürüttüğü ve sunduğu kamu hizmetlerinin yürütülmesi için gerekli kaynakları sağlayan kişilerin, kendi inisiyatifleriyle elde ettikleri gelir ve servet faktörlerinden katkıda bulunmaları gerektiğinin farkında olma, bilme ve hatırlama yeteneğini ifade etmektedir. (Ömürbek vd., 2007:104)

Vergi bilinci, kamu hizmetlerinin sunumunda mükelleflerin vergi yükümlülüklerini yerine getirme istekliliğinde önemli bir faktördür. Vergi bilincine sahip vergi mükellefleri, ödedikleri verginin topluma nasıl geri döndüğünü bilirler ve bu nedenle ödedikleri verginin yatırıma dönüştüğünü bilirler. Bu yüzden vergi yükümlülüklerini tam ve zamanında yerine getirmek istemektedirler. Vergi bilinci daha az olan toplumlarda, vergi mükellefleri vergi yükünü görmekte ve vergi ödemek istememektedir (Fırat, 2015: 171).

3.3.5.5. Vergi Kültürü (Mantâlıtesi-Zihniyeti)

Vergi kültürü, vergilendirme kültürünü ve vergi ödeme kültürünü içerir. Vergi kültürü, vergi yöneticisinin vergilendirme sürecindeki tutum ve uygulamalarını içeriyorsa, vergi ödeme kültürü de mükelleflerin vergiye karşı tutumunu ifade etmektedir. Etkili bir vergi kültürü, vergi mükelleflerinin devlete olan güvenlerini arttırarak vergi yükümlülüklerini gönüllü olarak yerine getirmelerine yardımcı olur (Canbay ve Çetin, 2007: 59).

3.3.5.6. Devlet Yönetimine Olan Güven ve Bağlılık (Devlete Bakış Açısı)

Mükelleflerin vergilere yönelik davranışlarını etkileyen bir diğer husus da devlete duyulan güven ve bağlılıktır. İnsanlar hükümete ne kadar çok güvenirse, vergiye gönüllü olarak uymaları o kadar kolay olmaktadır. Yani devlet harcamalarının yerinde harcandığına, israf olmadığına, verilen hizmetten herkesin yararlandığına inanan kişiler,

vergi yükümlölüklerini yerine getirmekte ve gönüllü olarak katkı sağlamakta zorluk çekmeyeceklerdir. İnsanların devlete olan güvenini "dürüstlük, açıklık, hata telafî yöntemleri, hizmet sunumunda güven, etnik köken, yönetim, bürokrasi, çalışan davranışı, bilgi ve kontrollerde bağımsızlık, hizmet beklentileri, kuruluş türü, konuşmaya ek olarak dinleyen hükümet modeli, liderlik ve yönetişim, kamu servis personeli davranışları gibi birçok faktör etkilemektedir (Güney, 2017: 21).

3.3.5.7. Dini İnanç

Din, geçmişten günümüze çoğu toplumun tutum ve davranışlarını etkileyen önemli bir faktördür. Dini inançlara çok önem veren ve kutsal saydıkları kitaplara göre yaşayan kişilerin vergiler söz konusu olduğunda dini inançlarına karşı daha duyarlı oldukları söylenebilir. Hayatlarını inançla yaşayan insanlar, inançlarından gelen vergilere karşı daha duyarlıdır. Ancak nedeni ne olursa olsun vergiler genellikle kamu hizmetlerinin finansmanı için toplanmakta ve bu amaçla kullanılmaktadır. Bu nedenle vergi ödemek hemen hemen tüm toplumlarda kutsal bir yurttaşlık görevi olarak kabul edilmektedir (Şenyüz, 1995: 48).

4. YÜKSEKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN VERGİYE GÖNÜLLÜ UYUMU ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME: GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

4.1. Araştırmanın Metodolojisi

Bu bölümünde, araştırma nedeni, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi ve literatür taraması sonucu elde edilen ilişkilere yönelik ortaya atılan hipotezler yer almaktadır. Ayrıca araştırmada yararlanılan değişkenlerin ölçülebilmesi için kullanılan ölçekler ve değişkenlerin ilişkilerinin değerlendirilmesinde kullanılan analiz tekniklerine, veri toplama yöntemi ve araştırma kapsamındaki örneklem grubuna ilişkin bilgiler yer almaktadır.

4.1.1. Araştırmanın Nedeni

Bilindiği üzere devletlerin en önemli gelir kaynağı vergi gelirleridir. Bu konuda çalışmalar yapılmakta ve bu çalışmalar ile vergi sistemi geliştirilmeye çalışılmaktadır. Geçmişten bugüne birçok araştırmacının farklı yönlerden incelediği vergi, yeni nesil araştırmacılarında ilgisini çekmektedir. Vergiye gönüllü uyum açısından olumsuzluklara neden olan birçok faktör olduğu düşünülmektedir. Toplumların vergilemeye karşı davranış ve tutumuna etki eden faktörler sürekli merak konusu olup çalışma kapsamında belirlenen faktörlerin vergiye gönüllü uyumda etkisi olup olmadığı araştırılmak istenmiştir.

4.1.2. Araştırmanın Amacı

Yapılan çalışma ile şimdilik mükellef olmasalar da geleceğin potansiyel vergi mükellefi konumunda olan ve şuan yaptıkları harcamalarla vergi yüklenicisi konumunda bulunan yükseköğretim öğrencilerinin vergi algı düzeyini ve vergilemeye karşı oluşan davranış ve tutumlarının belirlenebilmesi ve vergileme hakkındaki bilgi düzeylerinin, vergi bilincine sahip olup olmadıklarının ve vergilemeye karşı ne tür tepki gösterdiklerinin araştırılması amaçlanmaktadır.

Vergi uyumuna etki eden faktörlerin, verginin gelecek nesiller tarafından daha iyi kavranabilmesi ve vergi sisteminin gelişimine etkisinin araştırılması çalışmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır. Bu doğrultuda; literatür taraması sonucunda vergi uyumunda etkisi olduğuna ilişkin ön bilgiye sahip olunan faktörlerin, Gümüşhane Üniversitesinde

eğitimine devam eden yükseköğretim öğrencilerine uygulanan anket çalışmasıyla, vergi uyumuna etki eden faktörler ve bu faktörlerin yarattığı etkilere ilişkin bulgulara ulaşılmaya odaklanılmıştır. Çalışma sonucunda elde edilecek bulguların, vergi sisteminin uygulanabilirliği ve mevcut vergilerin yükseköğretim öğrencileri tarafından nasıl algılandığı hakkında önemli ipuçları vereceğine inanılmaktadır.

4.1.3. Araştırmanın nemi

Tez alışması kapsamında 2022-2023 döneminde eğitim hayatı devam eden ön lisans, lisans ve lisansüstü öğrencilerin vergilendirme hakkındaki bilgi seviyesinin tespiti için, eğitim ile vergiye gönüllü uyum arasındaki bağın etkisinin olup olmadığının araştırılması, yükseköğretim ğrencilerinin vergiye karşı gelişen davranış ve tutumlarına etkisinin olup olmadığının analizi için önemlidir. Ayrıca, literatür taraması sonucu ilköğretim düzeyindeki öğrencilere vergi çalışmaları üzerine araştırmaların yapıldığı ve 2008 yılından itibaren Gelir İdaresi Başkanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı işbirliği ile ilköğretim müfredatına vergi bilincini artırmaya yönelik konular eklendiği bilinmektedir.

Müfredat kapsamında 2008 yılında müfredatına vergi bilinci konularının eklendiği düşünülen öğrencilerin 2023 yılında yükseköğretim eğitimini sürdürdüğü düşünülürse, geçen süre zarfında vergi farkındalığı konusunda olumlu veya olumsuz sonuçların llmesine ve bu konudaki 2008 temelli çalışmanın sürdürülebilirliğine ve sonuçların ileride gerçekleştirilecek çalışmalara kaynak teşkil edeceği düşünülmektedir.

Tez alışması kapsamında anket formu oluşturulurken, Gümüşhane niversitesi'nde eğitim hayatına devam eden öğrencilerin vergi algı düzeyini ölçmek üzere oluşturulmuş ve elde edilen bulguların analizi bu doğrultuda yapılmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen bulguların, Türkiye'de sosyal bilimler alanında vergi uyumunu konu alacak araştırmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

4.1.4. Araştırmanın Hipotezleri

Tez alışması ile ilgili yapılan literatür incelemesi sonucu vergiye gönüllü uyuma etki eden faktörler üzerinden 6 korelasyon analizi hipotezi olmak üzere toplamda 22 hipotez ile ele alınarak incelenmiştir:

Korelasyon Analizi Hipotezleri

H1a: Ekonomik-Mali Faktörler ile Hukuki Faktörler arasındaki ilişki negatif düzeydedir.

H1b: Ekonomik-Mali Faktörler ile Hukuki Faktörler arasındaki ilişki pozitif düzeydedir.

H2a: Ekonomik-Mali Faktörler ile Sosyo-Kültürel Faktörler arasındaki ilişki negatif düzeydedir.

H2b: Ekonomik-Mali Faktörler ile Sosyo-Kültürel Faktörler arasındaki ilişki pozitif düzeydedir.

H3a: Ekonomik-Mali Faktörler ile Çevresel Faktörler arasındaki ilişki negatif düzeydedir.

H3b: Ekonomik-Mali Faktörler ile Çevresel Faktörler arasındaki ilişki pozitif düzeydedir.

Faktör Analizi Hipotezleri

H4a: Ekonomik ve Mali faktörler açısından yükseköğretim öğrencilerinin gönüllü vergi uyumu arasında fark yoktur.

H4b: Ekonomik ve Mali faktörler açısından yükseköğretim öğrencilerinin gönüllü vergi uyumu arasında fark vardır.

H5a: Vergi Hukuku konusundaki düzenlemeler veya caydırıcı özelliklerin bilinmesi açısından yükseköğretim öğrencilerinin gönüllü vergi uyumu arasında fark yoktur.

H5b: Vergi Hukuku konusundaki düzenlemeler veya caydırıcı özelliklerin bilinmesi açısından yükseköğretim öğrencilerinin gönüllü vergi uyumu arasında fark vardır.

H6a: Sosyo-Kültürel özellikler açısından yükseköğretim öğrencilerinin gönüllü vergi uyumu arasında fark yoktur.

H6b: Sosyo-Kültürel özellikler açısından yükseköğretim öğrencilerinin gönüllü vergi uyumu arasında fark vardır.

H7a: Çevresel (akran mükellef) özellikler açısından yükseköğretim öğrencilerinin gönüllü vergi uyumu arasında fark yoktur.

H7b: Çevresel (akran mükellef) özellikler açısından yükseköğretim öğrencilerinin gönüllü vergi uyumu arasında fark vardır.

H8a: Eğitim Durumu açısından yükseköğretim öğrencilerinin gönüllü vergi uyumu arasında fark yoktur.

H8b: Eğitim Durumu açısından yükseköğretim öğrencilerinin gönüllü vergi uyumu arasında fark vardır.

H9a: Okunan bölüm açısından yükseköğretim öğrencilerinin gönüllü vergi uyumu arasında fark yoktur.

H9b: Okunan bölüm açısından yükseköğretim öğrencilerinin gönüllü vergi uyumu arasında fark vardır.

H10a: Cinsiyet açısından yükseköğretim öğrencilerinin gönüllü vergi uyumu arasında fark yoktur.

H10b: Cinsiyet açısından yükseköğretim öğrencilerinin gönüllü vergi uyumu arasında fark vardır.

H11a: Sınıf açısından yükseköğretim öğrencilerinin gönüllü vergi uyumu arasında fark yoktur.

H11b: Sınıf açısından yükseköğretim öğrencilerinin gönüllü vergi uyumu arasında fark vardır.

4.1.5. Araştırmanın Kısıtı

Tez çalışması yürütülürken bir takım sınırlılıklarla karşılaşmıştır. Tez çalışmasına başlarken Karadeniz Bölgesindeki tüm üniversiteleri kapsayan bölgesel bir çalışma gerçekleştirilmek istenirken ekonomik sıkıntılar ve süre kısıtı sebeplerinden dolayı araştırmamızı Gümüşhane Üniversitesi özelinde uygulanmasıdır.

Sınırlılıklardan ikincisi 06/02/2023 yılından meydana gelen Kahramanmaraş merkezli depremden dolayı yüz yüze yapılması planlanan anket uygulaması online eğitime geçildiği için Google form üzerinden oluşturulan anket linki paylaşılarak öğrencilere çevrim içi olarak uygulanmak zorunda kalınmıştır.

4.2. Yöntem

Gümüşhane Üniversitesinde eğitim hayatına devam eden öğrencilerin vergi algılarını ve vergi farkındalıklarını belirlemek amacıyla ampirik bir çalışma yapılmıştır. Literatür taraması sonucunda hazırlanan anket formundaki ölçekler tez danışmanı yönlendirmesinde değerlendirme yapılarak uyarlanmıştır. Vergiye gönüllü uyum bağımlı değişken iken ekonomik-mali faktörler, hukuki faktörler, sosyo-kültürel faktörler ve çevresel faktörlerin bağımsız değişkenleri oluşturduğu nicel araştırma yöntemine göre düzenlenmiştir. Sosyal bilimler alanındaki çalışmalarda sıkça başvuru ve belirli bir davranışın gözlenme sıklığını belirlemede veya belirli bir konudaki görüşleri ortaya çıkarmada kullanılan beşli Likert tipi derecelendirme ölçekleri kullanılmıştır.

Anket formu oluşturulurken öncelikle literatür taraması yapılmış ve benzer içerikte yapılan araştırmalar incelenmiştir ve Bulu, J. (2017). “Yükseköğretim Öğrencilerinin Vergi Farkındalığı ve Vergiye Gönüllü Uyuma Yönelik Yaklaşımlarının

Değerlendirmesi” ve Güney, G. (2018). “Vergi Ahlakını ve Vergi Uyumunu Açısından Yükseköğretimin Rolü:Gazi Osman Paşa Üniversitesi Örneği” isimli çalışmalarından istifade edilerek sorulara ilişkin bazı yeni soru eklemeleri ve değişiklikler yapıldıktan anket soruları oluşturulmuştur. Google form üzerinden oluşturulan anket formu öğrencilere otomasyon sistemi üzerinden iletilerek kontrollü olarak uygulanmıştır. Örneklem grubuna anket uygulamadan önce, bir ön çalışma ile örnek kütleye uygunluğu (güvenilirliği) test edilmiştir.

İki bölümden oluşan anket formunun, birinci bölümde demografik özelliklerin belirlenebilmesine ilişkin sorular yer almaktadır. İkinci bölümde yer alan beşli likert sorular ise öğrencilerin vergiye gönüllü uyum ile alakalı düşüncelerini ölçmek için hazırlanmıştır.

Anket uygulandıktan sonra toplanan veriler ışığında Gümüşhane Üniversitesinde eğitim hayatına devam eden öğrencilerin vergiye gönüllü uyum ile ilgili yaklaşımlarının analizi için “SPSS for Windows” (21.0) programı kullanılmıştır. Bu doğrultuda,

- güvenirlik analizi,
- frekans analizi
- normallik testi
- korelasyon analizi uygulanmıştır.

4.2.1. Araştırmanın Örneklem Alanı

Tez çalışması kapsamında anket araştırmasının örneklem alanını tespit edilirken, vergi mükellefi olmasalar da, harcamaları sonucunda ödedikleri vergilerin farkında olmayan ve birçoğunun da aileleri tarafından gönderilen gelirlerle vergi yüklenicisi konumunda yer alan yükseköğretim öğrencilerinin vergi uyumuyla alakalı tutumlarının ölçülmesi üzerinde durulmuştur.

Bu kapsamda ilk olarak herhangi bir özellik ayırımı yapılmadan Gümüşhane Üniversitesinde eğitimine devam eden öğrencilere araştırma amacı doğrultusunda uygun olarak hazırlanan sorularla anket uygulanmıştır.

Tez çalışması kapsamında kullanılacak anket çalışmasında kolayda örneklem yöntemi kullanılmıştır. Anket uygulaması sonucunda elde edilen toplam 982 anket formunda yer alan veriler kullanılarak analiz yapılmıştır.

4.3. Literatürde Bulunan Konu İle İlgili Araştırmalar

Aşağıdaki tabloda vergi uyumu ve vergi uyumuna etki eden faktörler ile ilgili yurt içinde yapılmış çalışmalar belirtilmiştir. Tablo ayrıntılı bir şekilde incelendiğinde

çalışmaların adı, yılı, yazarı, içeriği ve gerçekleştirilen çalışmalar sonucunda elde edilen verilere ait sonuçlar belirtilmiştir.

Tablo 1. Vergi uyumu ve vergi uyumuna etki eden faktörler ile ilgili yurt içinde yapılmış çalışmalar

Yıl	Çalışma	Yazar	YöntemveTeknik	Elde Edilen Sonuçlar
1993	Mükelleflerin Vergi Karşısındaki Tutum ve Davranışları Araştırması.	Muter vd.	Manisa’da vergi mükellefi 505 katılımcıya anket uygulanmıştır.	Eğitim düzeyinin vergi duyarlılığını arttırdığı, kamu harcamalarının vergiye bakışı etkilediği, vergi oranları ile irlikte oluşan vergi yükünün vergi kaçakçılığını arttırdığı, gelir düzeyinin vergiye uyumunda etili olduğu, cezaların yeterli olmadığı tespit edilmiştir.
1998	Mükelleflerin Vergiye Yaklaşımı Açısından Türk Vergi Sisteminin Değerlendiril mesi	Gerçek ve Yüce	Bursa’da vergi mükellefi 235 katılımcıya anket uygulanmıştır.	Kamu harcamalarındaki savurganlık, denetim eksikliği, vergi bilincinin eksik olması, vergi kanunlarının değişme sıklığı, belge sisteminin vergi kaçakçılığına neden olduğu tespit edilmiştir.
1999	Mükelleflerin Vergi Karşısındaki Davranışları, Afyon İli Anket Çalışması	Demir	Afyonkarahisar'da vergi mükelleflerine anket uygulanmıştır.	Vergi ahlakının yerleşmemiş olması, yüksek vergi oranları ve buna ağılı olarak yükümlülüklerin fazla olması, vergi zorunluluğunun gerektiği gibi anlatılamaması ve gerekli vergi reformlarının yapılmamış olması vergi uyumunu etkilediği tespit edilmiştir.

Tablo 1. (Devamı)

Yıl	Çalışma	Yazar	YöntemveTeknik	Elde Edilen Sonuçlar
2003	Vergi Etiğinin Ölçümü: Türkiye Üzerine Ampirik Bir Çalışma	Saruç ve Sağbaş.	Vergi mükellefi 480 katılımcıya anket uygulanmıştır.	Eğitim düzeyinin vergi etiğini pozitif yönde etkilediği, vergi etiği ile vergi kaçırma eğilimi arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu, vergi kaçırmanın gayri ahlaki olduğu, erkek ve kadın vergi etiği arasında istatistiki olarak anlamsız bir farklılaşma olduğu ve vergi oranlarının yüksek olarak algılandığı tespit edilmiştir
2004	Vergi Kaçakçılığını Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi ve Vergi Kaçakçılığını Önleme Yöntemleri	Bayraklı vd.	Vergi kaçakçılığına neden olan faktörlerin neler olduğu araştırılmıştır.	Yaş ilerledikçe vergi kaçırma olasılığının azaldığı, referans grubu ve vicdan azabının etkili olduğu, algılanan mali ceza vergi yükü ve vergi kaçırma fırsatı mükelleflerin vergi kaçırma kararında etkili olduğu tespit edilmiştir.
2004	Mükelleflerin Vergi Eşitliğini Algılaması Vergi Kaçırma Eğilimi İlişkisi, Finans-Politik ve Ekonomik Yorumlar	Saruç ve Sağbaş	Vergi mükelleflerinin veri eşitliği algılamaları ve kaçırma eğilimi arasındaki ilişkiyi tespit edebilmek için anket uygulanmıştır.	Eğitim seviyesi yüksek olanların vergi kaçırma eğilimlerinin düşük olduğu, gelir seviyesi ile vergi kaçırma eğiliminin doğru orantılı olduğu ve vergi sistemini adaletsiz buldukları tespit edilmiştir.
2004	Vergi Kaçırma Eğilimini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi: Uşak İli Örneği	Bayraklı vd.	Uşak'ta vergi mükellefi 302 katılımcıya anket uygulanmıştır.	Vergi yükünü ağır bulanların vergi kaçırma eğiliminin arttığı ve vergi ödeme bilinci az olan mükelleflerde vergi kaçırma eğiliminin yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 1. (Devamı)

Yıl	Çalışma	Yazar	YöntemveTeknik	Elde Edilen Sonuçlar
2005	Türkiye'de Vergi Kayıp ve Kaçaklarının Nedenleri Üzerine Ampirik Bir Çalışma	Savaşan ve Odabaş	317 mali müşavir ve serbest muhasebeci ve 217 vergi denetim elemanına anket uygulanmıştır.	Vergi bilinci ve vergi ahlakı eksikliği, geniş bir tabana yayılamaması, cezaların caydırıcı olmayışı, denetimlerin yetersizliği, vergilerin karşılığı mal ve hizmet olarak geri dönmemesi ile vergi kayıp ve kaçakları arasında pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir.
2005	İlköğretim Çağındaki Öğrencilerin Vergileri Algılaması: Afyonkarahisar İli Örneği	Sağbaş ve Başoğlu	Afyonkarahisar'da 170 ilköğretim öğrencisine anket ve mülakat uygulanmıştır.	Aile gelir düzeyi ve vergiyi doğru algılama arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu ancak cinsiyet ve eğitim düzeyinin belirleyici olmadığı tespit edilmiştir.
2005	Vergi Yükümlülerinin Vergi Karşısındaki Tutum ve Davranışlarının Gelir Düzeyine Göre Karşılaştırılması.	Yeniçeri	Mükelleflerin gelir düzeyine göre vergiye karşı tutumlarının tespiti için 400 mükellefe anket uygulanmıştır.	Vergi kaçakçılığı suçuna uygulanan hapis cezasını en fazla destekleyenlerin düşük gelir seviyesine sahip olan mükelleflerin oluşturduğu grup olduğu ve mükelleflerin gelir düzeylerinin vergiye karşı tutumlarında farklılaşmalar olduğu, tespit edilmiştir.
2006	Vergi Mükelleflerinin Vergiyi Algılama Hakkındaki Görüşleri: Afyonkarahisar Örneği	Cansız	Afyonkarahisar'da vergi mükellefi 816 katılımcıya anket uygulanmıştır.	Vergi ödemeyi yurttaşlık görevi olarak görmelerine rağmen ödeme zamanında rekabet gücünü azalttığını düşündükleri tespit edilmiştir.
2006	Vergi Aflarına Mükellef Tepkisi: Türkiye'de Vergi Aflarından Kimler Faydalaniyor?	Savaşan	Mükelleflerinin vergi aflarına tepkisinin ölçülmesi için 1674 katılımcıya anket uygulanmıştır.	Aflarından yararlanan vergi mükelleflerinin 3 temel özelliği: önceden vergi ödevlerinde gecikme yaşayan ve vergi denetimi geçirmiş olma, aftan faydalanmayı alışkanlık haline getiren ve sigorta pirim affından faydalanmış olma şeklinde mükellef tipinin oluştuğu tespit edilmiştir.

Tablo 1. (Devamı)

Yıl	Çalışma	Yazar	YöntemveTeknik	Elde Edilen Sonuçlar
2007	Mükelleflerin Algıladıkları Vergi Adaleti Ölçümüne Yönelik Bir Çalışma: Sakarya İli Örneği	Saruç ve Yıldız	Sakarya' da algılanan vergi adaletinin tespitine ilişkin vergi mükellefi 181 katılımcıya anket uygulanmıştır.	Vergi oranlarının yüksek algılandığı, vergi gelirlerinin etkin kullanılmadığı, vergi cezalarının adil olarak uygulanmadığı ve vergi adaleti algısının düşük olduğu tespit edilmiştir.
2007	Türkiye'de Vergi Ahlakını Belirleyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma.	Gökbunar vd.	İstanbul' da vergi ahlakını belirleyen faktörlerin tespitine ilişkin 1206 katılımcıya Avrupa Değerler Anketi uygulanmıştır.	Eğitim düzeyi, güven duygusunun ve medeni halin vergi ahlakını etkilemediği, dindarlık ve demokrasiye bağlılığın vergi ahlakını arttırdığı, yaş arttıkça ve cinsiyete göre vergi ahlakında anlamlı farklılıklar olduğu, ekonomik durum ve vergi ahlakı arasında anlamlı bir ilişki olduğu ve serbest çalışan mükelleflerin vergi ahlakının düşük olduğu tespit edilmiştir.
2007	Vergi Bilinci Üzerine Bir İnceleme: Üniversite Öğrencileri Üzerinde Yapılan Bir Anketin Bulguları	Ömürbek vd.	Yükseköğretim öğrencilerinin vergi bilincini tespitine ilişkin İ.İ.B.F öğrencisi 316 katılımcıya anket uygulanmıştır.	Yükseköğretim öğrencileri için; adil bir vergi sistemi oluşturularak vergi yükünde adaletin sağlanması, vergi gelirleri ile finanse edilen kamu harcamalarının şeffaf olması ve hesap verebilir bir yönetim vergi ödemeyi etkileyen önemli faktörler olduğu tespit edilmiştir.
2007	Vergi Bilincine Sahip Bireylerin Fiş veya Fatura Alma Duyarlılığını Etkileyen Faktörler	Özdemir ve Ayvalı	Fiş ve fatura alma duyarlılığının tespitine ilişkin maliye öğretim elemanı 113 katılımcıya anket uygulanmıştır.	Fiş ve fatura alma sıklığının; vergi adaletsizliğine uğramış olmak ile yüksek vergi yükünün ters orantılı, gelir düzeyindeki farklılıklar, kamu hizmetinden yararlanmak, medeni hal, vergi ahlakı ve vergi sorumluluğuna sahip olmak, vergi bilinci ve teşvik almak ile doğru orantılı olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 1. (Devamı)

Yıl	Çalışma	Yazar	YöntemveTeknik	Elde Edilen Sonuçlar
2007	Vergi Aflarının Vergi Mükelleflerinin Tutum ve Davranışları Üzerindeki Etkisi	Çetin	Manisa' da vergi mükellefi 236 katılımcıya anket uygulanmıştır.	Vergi affı beklentisi vergileri zamanında ödememesine, sık çıkarılan afların vergi adaleti duygusunu zedelediği, mükelleflerin tutumlarında olumsuzluklara neden olduğu ve gönüllü uyum üzerinde tahribat yaptığı tespit edilmiştir.
2007	Türkiye’de Mükelleflerin Vergiye Bakışı	Tuay ve Güvenç	18 ilde 6546 katılımcıya anket uygulanmıştır	Düşük vergi ahlaki, adaletsiz vergi politikaları, vergi aflarının değiştirilme sıklığı, yetersiz kamu hizmetleri ve kamu harcamalarındaki savurganlık, vergi yükü ve vergi oranlarının yüksek olmasının vergi kaçırmayı arttırdığı tespit edilmiştir.
2008	Vergi Ahlakı ve Belirleyenleri Ege Bölgesi Örneği,	Demir	Afyonkarahisar, Aydın, Denizli, İzmir, Manisa ve Uşak’ta de, 640 katılımcıya anket uygulanmıştır	Vergi ahlakının vergi kaçakçılığını azalttığı, gelirin ve mesleki durumun istatistiki olarak anlamlı bulunmadığı, medeni hal ve cinsiyetin vergi uyumunu etkilediği tespit edilmiştir.
2008	Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde Vergi Yükümlülerinin Vergiyi Algılama ve Tutum Analizi: Bir Alan Araştırması,	Çiçek vd.	Mükelleflerin vergi algısı ve tutum analizi için Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde 1361 katılımcıya anket uygulanmıştır	Vergi bilincinin düşük ve vergi oranlarının yüksek olması vergilerin ödenmeme nedenleri olduğu tespit edilmiştir.
2008	Mükelleflerin Vergiye Karşı Tutum ve Davranışlarını Etkileyen Çeşitli Değişkenler Arasındaki İlişkinin Analizi	Çelikkaya ve Gürbüz	Eskişehir’de vergi mükellefi 1750 katılımcıya anket uygulanmıştır.	Eğitim seviyesinin artması vergi aflarının olumlu yönlerine bakmayı belirginleştirdiği ve affına karşı olma düşüncesinin yaş ilerledikçe arttığı tespit edilmiştir.

Tablo 1. (Devamı)

Yıl	Çalışma	Yazar	YöntemveTeknik	Elde Edilen Sonuçlar
2008	Yaş, Cinsiyet, Medeni Durum ve Eğitim Durumunun Vergiye Karşı Tutum Üzerine Etkilerinin Anket Sonuçları Çerçevesinde Değerlendirilmesi.	Saraçoğlu	Vergi mükellefi 494 katılımcıya anket uygulanmıştır.	Ödenen vergilerin mal ve hizmet olarak dönmemesi, demografik özelliklerin vergiye karşı tutum ve davranışlarda etkili olduğu, denetimlerin yetersizliği ve yüksek vergi oranları, vergiler hakkında bilgili kişilerin vergi kaçırma eğilimlerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir.
2008	Ege Bölgesinin Vergi Ahlak Düzeyi	Tosuner ve Demir.	Ege Bölgesinde aktif gelir vergisi mükellefi olan 640 katılımcıya anket uygulanmıştır.	Anket çalışması kapsamında vergi ahlakı skoru 3,4647 olarak bulunmuş ve bu skor düşük olarak değerlendirilmiştir.
2009	Vergiye Gönüllü Uyum” Konusunda Çanakkale İline Yönelik Ampirik Bir Çalışma	İpek ve Kaynar	Çanakkale’de mükelleflere anket uygulanmıştır.	Vergi mükelleflerinin vergisel sorumluluklarını yerine getirilmesinin gerekli olduğu, vergi ödemenin devlete bağlılığın göstergesi olduğu, vergi kaçırma için geçerli bir neden olmayacağı, gelir getiren faaliyetlerin kayıt altında olması gerektiğine inanıldığı tespit edilmiştir.
2009	Demografik Faktörlerin Vergi Uyumuna Etkisi: Bir Anket Çalışmasının Sonuçları	İpek ve Kaynar	Vergi uyumunun demografik faktörler ile ilişkisini belirlemek için mükelleflere anket uygulanmıştır.	Vergiye gönüllü uyumun oluşması için demografik faktörlerin dışında kamu harcamalarının etkin ve hizmetlerin beklentileri karşılaması, vergi bilinci, vergi ödeme gücü, devlete bağlılık, vergi ahlakı, siyasi otoriteyi benimseme ve akran mükelleflerin tutumu vergiye uyumu etkilediği tespit edilmiştir.

Tablo 1. (Devamı)

Yıl	Çalışma	Yazar	YöntemveTeknik	Elde Edilen Sonuçlar
2009	Vergi Bilincini Etkileyen Muhtemel Dışsal Etkenlerin Lojistik Regresyon Analizi İle Tespiti	Gürler Hazman	Dışsal faktörlerin gönüllü vergi uyumuna etkileri regresyon analizii ile tespit edilmiştir.	Ekonomik konjonktürden kaynaklanan faktörlerin, dışsal faktörler, sosyal yapıdan kaynaklanan faktörlerin, vergi sistemi ve yönetiminden kaynaklanan faktörlerin ve idari yapı kaynaklı faktörlerden, kamusal mal ve hizmet sunumunun yetersiz olması, politik başarısızlık ve şeffaflığın tam olarak sağlanmaması gibi faktörlerin vergi bilinci üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir.
2010	İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinde Vergi Bilincinin Tespiti: Ampirik Bir Araştırma	Taytak	Uşak'ta 410 ilköğretim öğrencisine anket uygulanmıştır.	Öğrencilerin vergi uyumunun sağlanmasında, eğitim düzeyinin önemli olduğu, kamusal mal ve hizmetler ile vergiler arasındaki ilişkiyi doğru algıladıkları, vergiye uyum konusunda ailenin önemli katkılarının olduğu tespit edilmiştir.
2010	Mükellef Hakları ve Vergiye Gönüllü Uyum: Manisa Merkez İlçe Anket Uygulaması	Gökbunar ve Çetin	Manisa'da vergi mükellefi olan 291 katılımcıya anket uygulanmıştır.	Eğitim düzeyinin yükselmesi ile vergi mükelleflerinin daha olumlu tutum sergileyecekleri, vergi mükelleflerinin faydalandıkları hakların mükellef hakları olduğunu bilmedikleri ve bu konudaki bilgi düzeylerinin düşük olduğu tespit edilmiştir.
2010	Çocuklarda Vergi Bilinci Oluşturmaya Yönelik İnternet Sayfası Tasarımı.	Çakır	Vergi bilinci oluşturmak için internet sayfası tasarımı yapılmıştır.	İnternet sayfası tasarımının ilgi gördüğü ve daha fazla oyun ve etkinlik ile vergi bilinci oluşturulabileceği tespit edilmiştir.

Tablo 1. (Devamı)

Yıl	Çalışma	Yazar	YöntemveTeknik	Elde Edilen Sonuçlar
2010	Türkiye’de Vergi Bilinci: İstanbul Araştırması.	Altuğ	İstanbul’da firma sahipleri ve bireylerden oluşan 1536 katılımcıya anket uygulanmıştır.	Vergi cezaları, iyi vatandaşlık, ahlaki yapı ve devlete bağlılığın vergi kaçırmayı engelleyen faktörlerin olduğu, vergi bilincini arttırmaya yönelik faaliyetlerin yetersiz olduğu, vergi gelirlerinin öncelikle sağlık ve eğitim alanlarında harcanması talebi, vergi ödeme işlemlerinde para ve zaman maliyetlerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir.
2010	Mükellef ile Vergi Dairesi İlişkilerinde Yönetişimin Rolü ve Karaman İli Örneği	Ay vd.	Karaman’da vergi mükellefi 170 katılımcıya anket uygulanmıştır.	Yeterli vergi bilincinin oluşturulamadığı ve vergi haftası dışında vergi ile ilgili afişlere rastlanmadığı, kamu harcamalarının şeffaf olmadığı, mükelleflerin vergi borçlarını isteyerek ödendiği ve tespit edilmiştir.
2011	Türkiye’de Vergi Ahlakının Belirleyicileri	Kaynar Bilgin	Vergi mükellefi 1346 katılımcıya anket uygulanmıştır.	Vergi ahlakını etkileyen demografik faktörlerin medeni hal ve yaş olduğu, , ekonomik açıdan işsizliğin vergi ahlakını olumsuz etkilediği ve eğitim durumunun etkili olmadığı tespit edilmiştir.
2011	Sosyo-Kültürel Faktörlerin Vergi Ahlakı Üzerindeki Etkisi: Üniversite Öğrencileri İle Yapılan Anket Çalışması.	İzgi ve Saruç	Yükseköğretim öğrencilerine anket uygulanmıştır.	Vergi ahlakı konusunda siyasi otoritenin kabulünün etkili olmadığı, din faktörü, vatandaşlık bilinci ve devlete bağlılık ile vergi ahlakı arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 1. (Devamı)

Yıl	Çalışma	Yazar	YöntemveTeknik	Elde Edilen Sonuçlar
2011	Muhasebe Meslek Mensuplarının Vergi Kayıp ve Kaçaklarının Önlenmesinde ki Rolü: Doğu Karadeniz Bölgesine Yönelik Bir Araştırma	Daştan	Gümüşhane, Ordu, Trabzon, Giresun, Artvin ve Rize' de 144 muhasebe meslek mensubuna anket uygulanmıştır.	Muhasebe mensuplarına yükseköğrenim sırasında vergi kaçak ve kayıpları hakkında bilgilendirilmesiyle vergi kaçak ve kayıplarını azaltacağı, vergi etkin vergi denetimlerinin yapılmamasının kayıp ve kaçaklara neden olduğu, vergi ahlakının düşük olması ve vergi oranlarının yüksek olması, gelir dağılımında adaletin sağlanamaması, mükelleflerin gelir düzeyinin düşük olması, adil vergi sisteminin olmamasının vergi kayıp ve kaçaklarına neden olduğu tespit edilmiştir.
2012	Mükellefin Devlet ve Toplumla Etkileşimi, Bireysel Normlar ve Vergi Ahlakı	Çevik	2007 World Value Survey bilgileri kullanılarak 1346 kişiye mülakat ölçe yöntemi uygulanmıştır.	Vergi ahlakı yüksek olan bireylerin siyasi faaliyetlere güvendikleri ve katıldıkları, gelir dağılımı açısından toplumsal ve eşitlikçi eğilimlerinin pozitif olduğu, vergi ahlakı ile güven ilişkisinin negatif yönlü olduğu, ulusal düzeyde aidiyet hissetmenin ve demokrasiye önem vermenin vergi ahlakını arttırdığı tespit edilmiştir.
2012	Türkiye'de Vergiye Uyum: Mülakat Çalışması	Güngör Göksu ve Saruç	15'er kişiden oluşan 3 gruba mülakat ölçe yöntemi uygulanmıştır.	Türkiye'de vergi bilincinin tam oluşmadığı ve vergi adaletinin tam sağlanamadığı, vergi aflarının doğru uygulanmadığı, eğitimin yetersiz olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 1. (Devamı)

Yıl	Çalışma	Yazar	YöntemveTeknik	Elde Edilen Sonuçlar
2012	Vergi Ahlakını Etkileyen Faktörler: Sakarya Üniversitesi Örneği	İzgi Şahbaz ve Saruç	Sakarya'da üniversite öğrencisi 1351 katılımcıya anket uygulanmıştır.	Yükseköğretim öğrencilerine vergi ahlakını artırıcı eğitimlerin yetersiz olduğu, denetimlerin ve ceza oranlarının yetersiz olduğu, dini inanç, vergi yükü, vergilemede adalet ve akrân mükellef algısı, vatandaşlık bilinci ve devlete bağlılık düzeyi ile vergi ahlakı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.
2012	Vergi Hatalarının Mükellef ve İdare Açısından Sonuçları ve Bu Sonuçları Saptamaya Yönelik Yapılan Bir Araştırma	Biniş	İzmir'de vergi idaresi personeli ve muhasebe meslek mensuplarından oluşan 452 katılımcıya anket uygulanmıştır.	Vergi mükellef eğitim programlarının geliştirilmesi ve vergi kanunları arasında bütünlük sağlanması, herkes tarafından anlaşılabilmesi için vergi mevzuatının daha sade bir hale getirilmesi ile vergilemede meydana gelen hata payını azaltacağı tespit edilmiştir.
2012	Türkiye’de Vergi Suç ve Cezalarının Değerlendirilmesi: Antalya İli Örneği.	Çiçek ve Herek	Antalya'da vergi mükellefi 452 katılımcıya anket uygulanmıştır.	Mükelleflerin eğitim düzeyleri ve yükümlüsü oldukları vergi kanunlarına uyum derecelerinin değişiklik gösterdiği, vergi idaresine güven duyulmadığı, vergiyi kamu hizmetlerinin bir karşılığı olarak gördükleri tespit edilmiştir.
2012	Demografik Faktörlerin Vergi Affına Bakış Üzerindeki Etkileri: Trakya Bölgesinde Ticari Kazanç Elde Eden Yükümlülere Yönelik Bir Uygulama.	İpek vd.	Trakya Bölgesinde Ticari Kazanç Elde Eden 408 mükellefe anket uygulanmıştır.	Vergi mükelleflerinin demografik faktörler nedeniyle vergi aflarını anlamalarında farklılıklar olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 1. (Devamı)

Yıl	Çalışma	Yazar	YöntemveTeknik	Elde Edilen Sonuçlar
2012	Vergi Aflarının Yükümlü Psikolojisi Açısından Değerlendirilmesi: Trakya Bölgesi Örneği,	İpek vd.	Trakya Bölgesinde vergi mükellefi 408 katılımcıya anket uygulanmıştır.	Vergi mükelleflerince, vergi kaçakçılığına; vergi oranlarının yüksek olması ve vergi denetimlerinin yetersiz olmasının, çıkarılan vergi afları düzenli vergi ödeyen mükelleflere haksızlık olduğu, vergi sisteminin karmaşıklığına ve vergi kaçakçılığına iten sebepler olduğu tespit edilmiştir.
2013	Vergi Ahlakı ve Tergi Ahlakını Belirleyen Faktörlerin Analizi: Bursa İli Örneği	Yurdakul	Bursa'da vergi mükellefi 626 katılımcıya anket uygulanmıştır.	Vergi ahlakı ile yaş arasında pozitif bir ilişki olduğu, cinsiyet ve eğitim seviyesinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı, hem yasal hem de sosyal yaptırımların vergi ahlakı üzerindeki etkisinin olumlu olduğu, bekarların evlilerden daha düşük vergi ahlakına sahip olduğu ve gelir düzeyinin anlamlı olmadığı, tespit edilmiştir.
2013	Vergi Bilinci ve Vergi Ahlakı Oluşumunda Muhasebe Meslek Mensuplarının Rolü: Adana Örneği	Organ ve Yegen	Adana'da muhasebe meslek mensubu 100 katılımcıya anket uygulanmıştır.	Muhasebe meslek mensuplarının vergi bilinçleri ve vergi ahlaklarının yüksek olduğu, bu konuda yakalanma olasılığının ve cezaların yanında muhasebe meslek mensuplarının tutumlarının olumlu veya olumsuz yönde olduğu belirlenemeyen net bir sonuca ulaşamadığı tespit edilmiştir.

Tablo 1. (Devamı)

Yıl	Çalışma	Yazar	YöntemveTeknik	Elde Edilen Sonuçlar
2013	Vergi Dairelerinin Mükellefe Davranış Biçimlerinin Vergilemede Gönüllü Uyuma Etkisi: Malatya Örneği.	Mutlu ve Taşcı	Malatya’da vergi mükellefi 422 katılımcıya anket uygulanmıştır.	Farklı kazanç türlerindeki mükelleflerin vergi denetimi ve vergilemeyle alakalı düşüncelerinin gönüllü vergi uyumunu arttırdığı, devletin mükellefe müşteri odaklı bakmasının vergiye gönüllü uyumu arttırdığı, mükelleflerin cinsiyetlerinin gönüllü vergi uyumuna etkisi olmadığı tespit edilmiştir
2013	Vergi Algısı ve Vergi Bilinci Üzerine Bir Araştırma: İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğrencilerinde Vergi Algısı ve Bilinci.	Sağlam	330 yükseköğretim öğrencisine anket uygulanmıştır.	Gönüllü vergi uyumunu sağlamak için vergi bilinci ve verginin doğru algılanması, vergi aflarının vergiye gönüllü uyumu olumsuz etkileyeceği, eğitimin olumlu katkısı olduğu, vergi bilinci ve vergi algısını etkileyen faktörlerden öğrenim görülen bölümün etkili olduğu, kamu harcamalarının daha nitelikli ve şeffaf olması gerektiği, vergi kaçırma eğiliminde olan mükelleflerin cezalandırılması gerektiği tespit edilmiştir.
2013	Vergi Kaçırma Eğilimini Etkileyen Faktörler: Eskişehir’den Bulgular	Öz Yalama ve Gümüş	Eskişehir’de vergi mükelleflerine anket uygulanmıştır.	Vergi denetimleri, vergi oranı, vergi sistemi, vergi cezaları, vergi ahlakı ve demografik bazı değişkenlerin vergi kaçırmaı etkilediği tespit edilmiştir.

Tablo 1. (Devamı)

Yıl	Çalışma	Yazar	YöntemveTeknik	Elde Edilen Sonuçlar
2014	Vergi Okuryazarlığı ve Vergisel Farkındalık: Kahramanmaraş Araştırması.	Yardımcıoğlu vd.	Kahramanmaraş'ta vergi mükelleflerine anket uygulanmıştır.	Vergi konusunda bilgi düzeyinin düşük olduğu, fatura ve fiş almada duyarlı olduğu, mükelleflerin vergi ödevlerinin farkında olduğu, kamu harcamalarının daha şeffaf olması gerektiği, meslek, yaş, çalışma yılı ve öğrenim düzeyi açısından farklılıklar olduğu, gelir durumu ve cinsiyetin etkili olmadığı tespit edilmiştir.
2014	Tütünli Ürün Ve Alkollü İçecek Vergilerinin Tutumlar Üzerindeki Etkilerinin Eğitim Faktörü Perspektifinde Ampirik Analizi (İstanbul İli Örneği).	Gergerlioğlu	İstanbul'da vergi mükellefi 1018 katılımcıya anket uygulanmıştır.	Farklı kültür ve ülkelerde eğitim durumuna göre vergilere tepkilerin farklı olduğu ve alkollü içecek ve tütün ürünlerinin daha düşük eğitim seviyesine sahip olanlarca desteklendiği tespit edilmiştir.
2015	Gönüllü Vergi Uyumunu Arttırmada Kamu otoritesinin Düzenleyici Rolünün ve Mükellef Çevresinin Önemi: Sıralı Probit Model Yaklaşımı	Serim	İstanbul'da vergi mükellefi 336 katılımcıya anket uygulanmıştır.	Mesleki normların, vergilemeyi adaletsiz bulan bireylerin otoriteye karşı direnç göstermeleri, aile ve arkadaş çevresinin, kamu harcamalarının şeffaf olmaması ve beklentileri karşılamamasının vergi kaçırmaya neden olduğu tespit edilmiştir.
2015	Defterdarlık Çalışanlarının Vergi Algıları: Afyonkarahisar Örneği	Cansız	Afyonkarahisar'da defterdarlık çalışanlarına anket uygulanmıştır.	Vergilemede adalet algısının düşük olması, vergiden kaçınmak için farklı sebepler sunulması, vergi oranlarının yüksek olması ve vergi sisteminin karmaşık olmasının güncel vergi düzenlemelerinde kararsızlığa neden olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 1. (Devamı)

Yıl	Çalışma	Yazar	YöntemveTeknik	Elde Edilen Sonuçlar
2015	Vergi Mükelleflerin in Vergi Denetimi Algıları: Çorum Örneği	Sağlam ve Aytaç	Çorum’da TSO üyesi mükelleflere anket uygulanmıştır.	Vergi mükelleflerine vergi otoritesince saygılı davranılmasının vergiye uyumu arttıracacağı, vergi denetim elemanlarının tutumlarının vergi mükelleflerinin düşüncelerini ve denetim algılarını oluşturmada etkili olduğu tespit edilmiştir.
2016	Vergi Kültürünü Belirleyen Faktörler ve Mükelleflerin Demografik Özelliklerinin Vergi Kültürü Üzerindeki Etkisi	Taytak	Uşak’ta gelir vergisi mükellefi 436 katılımcıya anket uygulanmıştır.	Cinsiyetin vergi algısında etkisiz olduğu, yaş ilerledikçe vergi algısının yükseldiği, eğitimin vergi kültürü ve vergi algısını arttırdığı, gelir vergisi yükümlülüğü ile vergi denetimi arasında bağ kurulamadığı tespit edilmiştir.
2016	Vergi Bilinci ve Vergi Ahlakının Gelişmesinde Maliye Bölümü Eğitiminin Rolü	Teyyare ve Kumbaşlı	Bolu,Eskişehir ve Zonguldak’ta 441 üniversite öğrencisine anket uygulanmıştır.	Öğrenim türü ve cinsiyetin vergi bilinci ve vergi ahlakında etkili olmadığı, eğitimin düzeyinin vergi bilinci ve vergi ahlakında belirleyici olduğu tespit edilmiştir.
2016	Vergi Bilincinin Oluşumunda Eğitimin Rolü: İlköğretim Öğrencileriyle Ampirik Bir Çalışma	Demir ve Cigerci	Afyonkarahisar ’da 200 ilkokul öğrencisine anket uygulanmıştır.	İlköğretim çağındaki eğitimin ve izletilen kamu spotunun toplumsal vergi bilincinin oluşmasında etkili olduğu tespit edilmiştir.
2016	Misafirlikten Diasporaya Doğru: Suriye’li Sığınmacıların Vergi Algısı Üzerindeki Etkisine Yönelik Bir İnceleme.	Siverekli ve Ertuğrul	Harran Üniversitesinde ki vergi mükelleflerine anket uygulanmıştır.	Türkiye’de vergi yükünün yüksek olduğu, mükelleflerin vergilerini zamanında ve tam olarak ödenmediği, adil vergi sisteminin olmadığı, göç olgusunun vergi algısını olumsuz yönde etkilediği, tespit edilmiştir.

Tablo 1. (Devamı)

Yıl	Çalışma	Yazar	YöntemveTeknik	Elde Edilen Sonuçlar
2016	Aile ve Çevre, Genel Ekonomik Görünüm ve Vergi Faktörlerinin Seçmenlerin Siyasi Tercihleri Üzerindeki Etkisi: Trabzon İli Örneği	Tunçer ve Arıman	Trabzon'da vergi mükellefi 384 katılımcıya anket uygulanmıştır.	Aile çevresi ve verginin, yükseklik sırası ile genel ekonomik görünümün, seçmenlerin politik tercihleri üzerinde etkilerinin olduğu tespit edilmiştir.
2016	Vergi Dairesi Personeli Açısından Vergi Aflarının Etkinliği: Sivas İlinde Bir Araştırma	Demir vd.	Sivas'ta defterdarlık görevlisi 82 katılımcıya anket uygulanmıştır.	Tecrübe, cinsiyet, yaş ve eğitimin vergi aflarına bakış konusunu etkilemediği, vergi uyumu olan mükelleflerin teşvik edilmesi gerektiği, uygulanan vergi aflarına bakışın olumsuz olduğu tespit edilmiştir.
2016	Mükelleflerin Vergiden Kaçınma Algısı ve Demografik Belirleyicileri Üzerine Bir Araştırma: Isparta Örneği	Çiçek ve Sağbağ	Isparta'da vergi mükellefi 400 katılımcıya anket uygulanmıştır.	Cinsiyet, yaş ve eğitim gibi demografik farklılıklardan dolayı vergiden kaçınma eğilimlerinin değiştiği, yatırım ve tüketim tercihleri değiştirilerek daha az vergi ödemenin daha akılcı bir davranış olarak gördükleri tespit edilmiştir.
2017	Mükelleflerin Vergiye Karşı Tutum ve Davranışları: Sakarya İli Alan Araştırması	Altun vd.	Sakarya'da vergi mükellefi 380 katılımcıya anket uygulanmıştır.	Vergi ödeme ile devlete güven arasında doğrusal bağ olduğu, vergi oranlarının yüksek olduğu ve adil bir vergi sisteminin olmadığı, vergi cezalarının yetersiz olduğu, vergi kanunlarının açık ve anlaşılır olmadığı, ödeme gücüne göre vergilendirmenin yapılmadığı ve ödenen vergiler hakkında bilinçli olmadıkları tespit edilmiştir.

Tablo 1. (Devamı)

Yıl	Çalışma	Yazar	YöntemveTeknik	Elde Edilen Sonuçlar
2017	Vergi Ahlakı ve Kayıt Dışı Ekonomi İlişkisi OECD Ülkeleri Özelinde Bir İnceleme.	Sandalcı ve Sandalcı	Vergi ahlakı ve kayıt dışı ekonominin 21 OECD ülkesinin verileri incelenmiştir.	Kayıtdışılığın düşük olduğu devletlerde vergi ahlakının yüksek olduğu, kayıt dışı ekonomi ile vergi ahlakı arasında negatif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.
2017	E-Maliye Uygulamalarının Vergilemede İktisadilik İlkesi ve Vergi Uyumuna Etkisi: Tokat İli Muhasebe Meslek Mensupları Üzerine Bir Araştırma	Çimen	Tokat'ta mali müşavirlere anket uygulanmıştır.	Muhasebe meslek mensuplarının iktisadilik ilkesi gereği elektronik (e-maliye) uygulamaları ile tasarruf sağladıkları tespit edilmiştir.
2018	İdare-Mükellef İlişkilerinin Vergi Uyumuna Etkileri	Didinmez ve Seçilmiş	Literatür taraması yapılmıştır.	Vergi adaleti konusunda hassas olan mükelleflerin, sosyal medyayla mükellef-idare iletişimi güçlendirilmesi gerektiği ve vergi bilincinin gelişmesi için idare tarafından eğitimler düzenlenmesi gerektiği, mükellef-idare ilişkisinin dikkate alınarak mükelleflerin potansiyel suçlu olarak görülmeyle ilgili olarak tasarlanan vergi sistemlerinin toplumsal vergi uyumunu arttıracığı tespit edilmiştir.
2018	Vergi Aflarının Vergi Uyumuna Etkisi: Kocaeli Örneği	Atçeken vd.	Kocaeli Sanayi ve Ticaret Odasına kayıtlı 534 katılımcıya anket uygulanmıştır.	Vergi aflarına yönelik iki tür tutum sergilendiği, olumlu boyutta vergi aflarının vergi uyumu arttırdığı, olumsuz boyutta ise suç ve ayrımcılık boyutu ile vergi affına yönelik sınırlamaların etkisiz olduğu belirlenmiştir.

Tablo 1. (Devamı)

Yıl	Çalışma	Yazar	YöntemveTeknik	Elde Edilen Sonuçlar
2019	Vergi Aflarının Vergi Mükellefleri Açısından Vergi Uyumuna Etkisi: Batman İli Örneği	Akbulut	Vergi mükellefi 250 katılımcıya anket uygulanmıştır.	Alacakların tahsil edilmesi için af uygulamasına gerektirmeyecek şekilde ve uyuşmazlıklarla sonuçların durumların ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmalar yapılmalı gerektiği sonucuna varılmıştır.
2019	Türkiye’de Muhasebe Meslek Mensupları ile Mükellefler Arasında Gerçekleşen Etkileşimleri n Vergi Uyumu Bağlamında İncelenmesi	Bişgin ve Ünlüer	15 vergi mükellefi ve 25 muhasebe meslek mensubundan oluşan 40 kişilik gurba anket uygulanmıştır.	Kalıcı ve sürdürülebilir vergi uyumu için mükellefler ve muhasebe meslek mensupları arasındaki etkileşimin artırılması, farklı stratejiler planlanmalı ve vergi uyumunun gelişimine katkı sağlayacak nitelikteki araştırma sonuçlarına önem verilmelidir.
2019	Vergi Gelirlerini Belirleyen Faktörlerin Bölgesel Analizi: Türkiye Örneği	Sağdıç	2004-2011 dönemi 26 kalkınma bölgesine ait veriler incelenmiştir.	Vergi gelirlerini; dış açık derecesi, kişi başı milli gelir düzeyi, hizmet ve sanayi sektörünün milli gelir içerisindeki payı, olumlu yönde etkilediği, bölgesel açıdan kamu harcamaları ve tarım sektörünün verimli şekilde vergilendirilmemesinin olumsuz etkilediği tespit edilmiştir.
2019	Vergi Bilinci ve Vergiye Gönüllü Uyumun Vergi Gelirlerine Etkilerinin Değerlendirilmesi	Uyanık	Vergi mükellefi 117 katılımcıya yüz yüze ve elektronik ortamda mülakat yapılmıştır.	Vergi uyumunun sadece vergi politikalarıyla sağlanamayacağı, hukuki, mali ve ekonomik alt yapı ile sürecin desteklenmesi gerektiği tespit edilmiştir.

Tablo 1. (Devamı)

Yıl	Çalışma	Yazar	YöntemveTeknik	Elde Edilen Sonuçlar
2020	Vergi Uyumunun Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Belirleyicileri: Sivas İli Örneği	Karaca vd.	Sivas'ta gelir vergisi mükellefi 569 katılımcıya anket uygulanmıştır.	Eğitimli kişilerin yükümlülüklerini yerine getirdiklerini çünkü verginin bilincinin yüksek olduğu, bireylerin gerçek gelir kayıplara duyarlı olduklarını belirtilmiştir.
2020	Vergi Açığı Üzerinde Sosyo-Ekonomik ve Finansal Gelişmişliğin Etkisi: Bölgesel Bir Analiz	Çağdaş vd.	Türkiye’de il bazlı finansal ve sosyo-ekonomik gelişmişlik verileri ampirik olarak incelenmiştir.	Vergi açığının azaltılmasında, sosyo-ekonomik faktörlerin finansal gelişmişlik düzeyinden daha etkili olduğu tespit edilmiştir.
2020	Vergi Aflarına Yönelik Mükellef Görüşleri ve Sosyo-Ekonomik Faktörlere İlişkin Bir Analiz	Aydın ve Akbelen	Bursa'da vergi mükellefi 754 katılımcıya anket uygulanmıştır.	Afların kayıt dışı işlemleri vergi sistemine dâhil ederek vergi tabanını genişlettiği, dürüst mükelleflerde cezalandırıldıkları algısını yaratır, denetimin artırılması vergi uyumunu artırır, yaş ve cinsiyet değişkenleri etkili olmadığı tespit edilmiştir.
2021	Mali sosyolojik yaklaşıma göre vergi bilincinin vergi uyumuna etkisi: Antalya ili örneği	Aybay	Antalya ilinde faaliyet gösteren aktif 196 gelir vergisi mükelleflerine anket uygulanmıştır.	Çalışmanın sonucunda vergi uyumunun sağlanmasında; sosyolojik, psikolojik, dini, ekonomik ve kültürel kalemlerin etkili faktörler olduğu belirlenmiştir.
2021	İslam Ekonomisinde Vergi Uyumunu: Dünya Değerler Araştırmasında n Bulgular	Avcı vd.	Dünya Değerler Anketi 1981-2020 dönemine ait veriler analiz edilmiştir.	Siyasi otoritenin hesap verebilir ve saydam bir yapıda yönetilmesinin, vergi adaletinin sağlanmasının vergi uyumunu arttıracığı tespit edilmiştir.

Tablo 1. (Devamı)

Yıl	Çalışma	Yazar	YöntemveTeknik	Elde Edilen Sonuçlar
2021	Türkiye’de Gönüllü Vergi Uyumunu Etkileyen Faktörler	Doğan	Hatay'da vergi mükellefi 300 katılımcıya anket uygulanmıştır.	Kamu harcamalarının sosyal refahı arttırıcı ve şeffaf olması, vergi bilincinin arttırılması için eğitim faaliyetlerinin arttırılması, vergi mevzuatının açık, anlaşılır ve istikrarlı olması, vergi cezalarının caydırıcı olması ve denetimlerin sıklaştırılması, vergi oranlarının uygun seviyelere çekilmesi, çok sık vergi affı uygulanmaması, sonucunda vergi uyumunun artacağı tespit edilmiştir.
2022	Tek Pencere Sistemi Kullanımının Gümrük Müşavirlerinin Vergi Uyumuna Etkisi: YEM Modeli ile Analizi	Selen ve Akbelen	Anakara, Bursa, İstanbul, Kocaeli ve İzmir’de Gümrük Müşavirlerine anket uygulanmıştır.	TPS’yi kullanım niyetini pozitif ve en güçlü yönlü etkileyen değişkenin hizmet kalitesi olduğu, yarar algısının etkisinin anlamsız ve zayıf olduğu tespit edilmiştir.
2022	Vergi Mevzuatındaki Sık Değişikliklerin İşletmelerin Karar Alma Süreçlerine Etkisinin Vergi Uyumuna Açısından Değerlendirilmesi	Biyan ve Altundal Biyan	Şirketlerde profesyonel yönetici pozisyonunda yer alan 137 katılımcıya anket uygulanmıştır.	Karar alma süreçleri ile vergiye güven arasında anlamlı yönde bir ilişki olmadığını ve yöneticilerin bu süreçlerde vergisel değişiklikleri dikkate almadığı tespit edilmiştir.
2022	Yükümlülerin Yerel Vergilere Uyumunu Etkileyen Faktörlerin Analizi: Çanakkale Örneği	Taş ve İpek	Çanakkale’de ikamet eden 402 katılımcıya anket uygulanmıştır.	Vergiye uyumu etkileyen faktörlerden akran mükellef ilişkisi, vergi gelirlerinin etkin kullanımı ve kamusal hizmetlerin yükümlü tercihiyle uyumunun etkili olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 1. (Devamı)

Yıl	Çalışma	Yazar	YöntemveTeknik	Elde Edilen Sonuçlar
2022	Dijitalleşme n vergi uyumuna etkisi: Sakarya ili saha çalışması	Akdoğan.	Sakarya'da bağımsız serbest mali müşavir olarak çalışan 248 katılımcıya anket uygulanmıştır.	DİVUEF ölçeği ile ülke genelinde vergi uyumuna etki eden faktörlerden hangilerinin daha etkili olduğunun tespit edilebileceği, vergi uyumunun dijitalleşme ile arttığı, SMMM'lerin dijital yeterlilikleri açısından vergiye uyum konusundaki eksik yönleri görebilmeleri açısından yardımcı olabileceği tesit edilmiştir.
2022	Türkiye'de Vergilerin Kamu Finansmanınd aki Rolü Üzerine Bir İnceleme	Noyan ve Samancı	1960-2021 yılları arasına ait veriler wavelet uyum analiziyle incelenmiştir.	Analiz sonuçlarına göre Türkiye'de vergi gelirlerinin kamu harcamalarının finansmanında 1980-2000 dönemi hariç etkin rol oynadığı tespit edilmiştir. 1980-2000 döneminde vergi gelirleri kamu harcamalarını finanse etmede yetersiz kalmakla birlikte bu dönemde vergi dışı gelirlere başvurulduğu tespit edilmiştir. 2005 sonrası dönemde ise vergilerin etkin bir finansman aracı olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bulgular tümüyle ele alındığında mevcut yapıda vergilerin etkin finansman rolü olduğu ve mevcut yapının korunması gerektiği ifade edilebilir.
2022	Neoklasik İktisattan Davranışsal İktisada Doğru Vergi Uyumu: Ampirik Bir Analiz	Çelik	Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. de 5 farklı bölümde okuyan toplam 177 öğrenciye anket uygulanmıştır.	Vergiye uyumu; ekonomik faktörlerden vergi cezaları, vergi oranı ve denetim olasılığının etkilemediği, demografik faktörlerden iş tecrübesi ve nüfusun, risk düzeyi etkilediğini tespit edilmiştir.

Tablo 1. (Devamı)

Yıl	Çalışma	Yazar	YöntemveTeknik	Elde Edilen Sonuçlar
2022	Uluslararası Vergi Kurallarının Yenilenmesi ve Bazı Çok Uluslu Şirketlerin Kazançlarına Küresel Asgari Kurumlar Vergisi Uygulanması	Şahin Duran	Çok uluslu şirketlerin, uluslararası vergi kuralları ve vergi sorunları açısından vergilendirilme sürecindeki gelişmeler incelenmiştir.	“Ekonominin Dijitalleşmesinden Kaynaklanan Vergi Zorluklarına Yönelik İkili (İki Ayaklı/Sütunlu) Çözüm Bildirisi” ile ÇUŞ’ların belirli (kesin/net), istikrarlı ve öngörülebilir kurallar çerçevesinde vergilendirilmesine yönelik bir yaklaşımı kararlılıkla ortaya koyduğu söylenebilir. Ancak bu yeni uluslararası vergilendirme kuralları ve ÇUŞ’ların vergilendirilmesine yönelik yeni yaklaşım, uluslararası vergileme alanında radikal bir değişimdir ve yeni vergileme normaline uyum süreci, bir takım önemli çalışmaların yapılmasını ve tüm ülkelerin desteğini (uzlaşmasını) gerekli kıldığından, kolay olmayacağı söylenebilir.
2022	Vergiye Uyumun Ekonomik Büyümeye Etkisi: Türkiye Örneği	Uygun vd.	2001-2020 (19 yıllık) dönemi verileri ile mükellef sayıları ile GSMH, ekonomik büyüme ve KDV arasındaki ilişkiler Granger ve Toda-Yamamoto Nedensellik Testleri ile incelenmiştir.	Vergi mükelleflerinin vergiye uyum sağlamaları veya vergiye karşı vergiden kaçınma/vergi kaçırma gibi tepkiler geliştirmeleri durumunda GSMH’nin olumlu/olumsuz etkileneceği ortaya konulmuştur.

Tablo 1. (Devamı)

Yıl	Çalışma	Yazar	YöntemveTeknik	Elde Edilen Sonuçlar
2022	Türk Vergi Sisteminde Dijital Dönüşüm ve Vergi Güvenliği Etkinliği Üzerindeki Rolü	Tolkun ve Ekin	Eskişehir’de serbest muhasebeci mali müşavir 418 katılımcıya anket uygulanmıştır.	Kolaylaştırıcı şartların kullanım niyeti üstünde pozitif bir etkisinin bulunduğu, “Birleştirilmiş Teknoloji Kullanım ve Kabullenme Teorisi” modelinde tek başına kullanım niyeti üstünde doğrudan bir etkisinin bulunduğu tesit edilmiştir.
2022	Geçici Koruma Altında Bulunan Suriye Uyruklu Kişilerin Türk Vergi Sistemine Uyum: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması	Ciğerci ve Eğinir	Şanlıurfa’da ikamet eden Suriye uyruklu vergi mükellefi katılımlara anket uygulanmıştır.	Türk mükelleflerinde kendilerine göre ayrıcalığa sahip olmadığını düşünen, Suriye uyruklu mükelleflerin Türkiye’de gelir vergisi mükellefi olarak vergilendirmeye dair olumlu bir bakış açısına sahip olduğu tesit edilmiştir.
2022	Türkiye’de Vergi Affı Uygulamaları ve Kayıtdışılığa Etkisi (Araştırma Makalesi)	Uygun	Vergi affının kayıtdışılığa etkisi incelenmiştir.	Kayıt dışılığı özendirici ve teşvik edici durumların uygulanan vergi afları ile arttığı, vergi afları ile, kısa vadede vergi idaresi ve yargının yükünü hafifletmekte, vergi gelir tahsilatını arttırmakta, ancak uzun vadede vergi ahlakı, vergi uyumu ve vergi bilincini azalttığı, vergilemede adalet ve eşitlik ilkelerini zedelediği tespit edilmiştir. Uygulanan vergi aflarının olumlu sonuçlanabilmesi için tek seferlik olması gerektiği. Sık uygulanan vergi aflarının devlete olan güveni ve vergi kanunlarının emredici hükümlerine güveni azalttığı tesit edilmiştir. Böyle uygulamalar ile suç ve kabahatlerin tekrarlanmasını teşvik edilmekte, vergi cezalarının caydırıcılığı ortadan kalmaktadır.

Tablo 1. (Devamı)

Yıl	Çalışma	Yazar	YöntemveTeknik	Elde Edilen Sonuçlar
2022	Vergi Uyuşmazlıklarının İdari Yolla Çözümünde Usul Adaletinin Gönüllü Vergi Uyumuna Etkisi	Günay ve Gürdal	1020 serbest muhasebeci mali müşavire anket uygulanmıştır.	Gönüllü vergi uyumunu artıracak etkili stratejilerin benimsenmesi için mükelleflerin vergi idaresi kararları ve vergi yasalarına uyum konusunda motive olmaları gerektiği tespit edilmiştir.
2022	Adam Smith'in Vergileme İlkeleri Çerçevesinde Vergiye Gönüllü Uyumun Analizi	Teyyare ve Dirican	Kocaeli'nde vergi mükellefi 589 katılımcıya anket uygulanmıştır.	Mükellefleri vergi sisteminin adil olmadığını düşünmeleri vergi uyumunu olumsuz etkilediği, vergiye gönüllü uyum sağlamaya teşvik için adalet ilkesi dikkate alınması gerektiği ve vergiyi kamu hizmetlerinin etkili bir şekilde devam ettirilmesinin gereği olarak algılamaları ve kamu hizmetlerinin sürekliliği için görev olarak bilmeleri uyumlarını artırmaktadır. Siyasi otoritenin, vergileme unsurlarını ve vergi sistemlerini hazırlarken vergiye gönüllü uyum düzeyinin artırılması için iktisadilik ilkesini dikkate almalıdır.
2022	Vergiye Uyumlu Mükelleflere Tanınan Vergi İndirimi Müessesesinin Bazı Anayasal Vergilendirme İlkeleri Işığında Değerlendirilmesi	Altun	Vergi indirimi müessesesinin 2017-2022 dönemine ait verilerin bazı anayasal ilkeler çerçevesinden değerlendirilmesi.	Vergi uyumu yüksek mükellefler için tanınan vergi indirimi uygulamalarının vergileme de eşitlik, belirlilik ve kanunilik, ilkelerine ters düşen hükümleri içerdiği tespit edilmiştir.

Tablo 1. (Devamı)

Yıl	Çalışma	Yazar	YöntemveTeknik	Elde Edilen Sonuçlar
2022	Kamu Harcamaları ve Vergi Gelirleri İlişkisinin Analizi: Türkiye Örneği (1972 – 2020)	Yıldız ve Demirkılıç	Vergi gelirleri ve kamu harcamalarının 1972-2020 yılları arasındaki ilişki 4 ana hipotez (mali uyum ve kurumsal farklılık, harcama-vergi, vergi-harcama hipotezleri) ele alınarak analiz edilmiştir.	Kamu harcamaları azaltılarak israf ve savurganlıktan uzak, etkin ve verimli harcama politikalarının benimsenmesi ve harcama artışı sonucu oluşacak vergi yüklerindeki artış baskısının azaltılması gerektiği,kamusal harcamaların vergi geliri düzeyinde belirleyici olduğu ve bu sebeple bütçe açıklarını azaltıcı maliye politikası uygulamalarında sadece vergi gelirlerini artırıp bütçe açığının azaltılmanın mümkün olmayacağını, bütçe açıklarını azaltmada kamusal harcamaları kontrol altına alınması gerektiği söylenebilir.
2023	Vergi Uyumuna Teorik Yaklaşım	Akdoğan ve Akdoğan	Literatür taraması yapılmıştır.	Siyasal iktidara duyulan güven, vergiyi vatandaşlık görevi olarak görmek, eğitim ve kültür seviyesinin yüksek olduğu,vergi moralinin yüksek olduğu ülkelerde, kamu harcamalarının şeffaf olduğu, ekonomik hakların kullanabildiği, yaşam kalitesini artıran güvenli ortamlarda,ekonomik özgürlüğün olduğu, etkin rekabet yasası ve caydırıcı cezaların uygulandığı ülkelerde vergiye uyumunun daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 1. (Devamı)

Yıl	Çalışma	Yazar	YöntemveTeknik	Elde Edilen Sonuçlar
2023	Vergi Dairesi Personelinin ve Mükelleflerin Vergi Karmaşıklığı Algısı: Trabzon Örneği	Aydoğdu Bozdağ ve Rakıcı	Trabzon’da vergi mükellefleri ve vergi dairesi personellerine anket uygulanmıştır.	Mükellefin demografik özelliklerine göre vergi karmaşıklığı algısının farklılıklar gösterdiği, mükellefler ve vergi dairesi personellerinin, ücret ve serbest meslek kazancı elde eden mükelleflerin ticari kazanç sahibi mükelleflere göre vergi karmaşıklığı algısının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.
2023	Çocuklarda Vergi Algısına Yönelik Kırıkkale İlköğretim Öğrencileri Üzerine Bir İnceleme	Güngüneş ve Uğur	Kırıkkale’ de 4.,5. ve 6. Sınıfta okuyan 9 ile 11 yaş aralığındaki öğrencilere anket uygulanmıştır.	Aile ve eğitimin öğrencilerde vergi bilincinin oluşumunda en önemli faktör olduğu tespit edilmiştir.
2023	Davranışsal Yaklaşım Perspektifinde nVergi Uyumu	Sonkur ve Kılıçaslan	Literatür taraması yapılmıştır.	Vergi denetiminin etkin kullanılması, cezaların ağır olması, mükelleflere ödedikleri vergi karşılığında bir kamusal hizmet aldığı algısının yerleştirilmesi, ödüllendirme mekanizmasının etkin işletilmesi, sosyal normların kullanılması ve vergi aflarından sonra bunun sıkı takibinin yapılacağından önceden bildirilmesinin vergi gelirlerinin artırıcı etkisi bulunmaktadır. Ancak vergi uyumunu, dolayısıyla vergi tahsilatı artışını en fazla etkileyen konu vergilemede mükellefler arasında adaletin sağlandığının hissettirilmesidir. Adalet duygusu davranışsal yaklaşımın da önemli unsurlarından birisidir.

Tablo 1. (Devamı)

Yıl	Çalışma	Yazar	YöntemveTeknik	Elde Edilen Sonuçlar
2023	Vergi Cezaları Açısından Çerçeveleme Kuramı: Türkiye-Rusya Örneği	Burçin vd.	Literatür taraması yapılmıştır.	Vergi cezalarının daha makul olduğu ülkelerin vergi gelirlerinin kamu bütçesi içindeki payının yüksek olduğu tespit edilmiştir.
2023	Vergi Bilinci ve Vergi Algısı: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama	Yanık ve Doğan	426 üniversite öğrencisine anket uygulanmıştır.	Öğrencilerin vergiyi zorunlu vatandaşlık görevi olarak gördüğü, verginin kamu hizmetlerinin karşılığı olduğunu ve ödedikleri vergiyi aldıkları kamu hizmeti ile kıyasladıkları, vergi bilinci ve algısının yüksek olduğu tespit edilmiştir.

4.4. Analiz ve Bulgular

Tez çalışmasının bu bölümünde örnekleme ilişkin bilgilere, anket uygulanması sonucu elde edilen veriler ile değişkenlere ilişkin güvenilirlik ve faktör analizlerine yer verilmiştir.

Ön Test Güvenirlilik Analizi Sonuçları

Cronbach's Alpha modeli kullanılarak güvenilirlik analizi yapılmıştır. Durmuş vd.(2018)'e göre "Cronbach's Alpha sorular arası korelasyona bağlı uyum değeridir. Cronbach's Alpha değeri faktör altındaki soruların toplamdaki güvenilirlik seviyesini göstermektedir. Cronbach's Alpha değerinin 0,70 üstü olduğu durumlarda ölçeğin güvenilir olduğu kabul edilir."

Tez çalışması kapsamında gerçekleştirilen 50 kişilik ön test gurubuna ait değerler 0,70 üzerinde çıktığı için ölçeğin güvenilir olduğu anlaşılmaktadır. SPSS programı sonucunda elde edilen güvenilirlik analizi sonuçlarına ilişkin tablolar aşağıda yer almaktadır.

Tablo 2. Ön test güvenirlilik analizi sonuçları

	Madde sayısı	Alpha katsayısı
Ekonomik-Mali Faktörler	15	0.916
Hukuki Faktörler	10	0.907
Sosyo-Kültürel Faktörler	9	0.931
Çevresel Faktörler	8	0.839
Toplam 50	50	

Güvenirlilik Analizi Ve Normallik Testi

Tez çalışması kapsamında gerçekleştirilen 932 kişilik test gurubuna ait Cronbach's Alpha değerleri Sosyal Bilimlerde kabul edilebilir değer olan 0,70 üzeri olduğu için ölçeğimizin güvenilir olduğu anlaşılmaktadır. SPSS programı sonucunda elde edilen güvenirlilik analizi sonuçlarına ilişkin tablolar aşağıda yer almaktadır.

Tablo 3. Güvenirlilik analizi ve normallik testi sonuçları

	Madde sayısı	Alpha katsayısı	Ortalama ($\bar{x}$)	Standart Sapma (SS)	Skewness	Kurtosis
Ekonomik-Mali Faktörler	15	,898	2,79	,848	-,162	-,126
Hukuki Faktörler	10	.906	3,05	,975	-,422	-,329
Sosyo-Kültürel Faktörler	9	.903	3,24	1,04	-,716	-,432
Çevresel Faktörler	8	.822	3,00	.918	-,476	-,140
Toplam	932					

Testin uygunluğuna bakmak için öncesinde normallik testi yapılmış ve likert tipi ölçülen ifadelerin normal dağıldığı tespit edilmiştir. Tabachnick vd. (2013)'e göre "Skewness ve Kurtosis (çarpıklık ve basıklık) katsayıları +1,5, -1,5 arası değer aldığı için normal dağıldığını" kabul edebilir.

Korelasyon Analizi

Skewness ve Kurtosis (çarpıklık ve basıklık) katsayıları +1,5, -1,5 arası değer aldığı için normal dağıldığı kabul edildiği için değişkenler arasındaki ilişki düzeyini belirlemek için Pearson Correlation analizine bakılmıştır. SPSS programından elde edilen aşağıdaki tablo incelenerek ilişki düzeyi tablonun altında ifade edilmiştir.

Korelasyon Analizi Hipotezleri

H1a: Ekonomik-Mali Faktörler ile Hukuki Faktörler arasındaki ilişki negatif düzeydedir.

H1b: Ekonomik-Mali Faktörler ile Hukuki Faktörler arasındaki ilişki pozitif düzeydedir.

H2a: Ekonomik-Mali Faktörler ile Sosyo-Kültürel Faktörler arasındaki ilişki negatif düzeydedir.

H2b: Ekonomik-Mali Faktörler ile Sosyo-Kültürel Faktörler arasındaki ilişki pozitif düzeydedir.

H3a: Ekonomik-Mali Faktörler ile Çevresel Faktörler arasındaki ilişki negatif düzeydedir.

H3b: Ekonomik-Mali Faktörler ile Çevresel Faktörler arasındaki ilişki pozitif düzeydedir.

Tablo 4. Korelasyon analizi sonuçları

Correlations					
		em_ort	hf_ort	skf_ort	çf_ort
em_ort	Pearson Correlation	1	,790**	,764**	,734**
	Sig. (2-tailed)		,000	,000	,000
	N	932	932	932	932
hf_ort	Pearson Correlation	,790**	1	,825**	,775**
	Sig. (2-tailed)	,000		,000	,000
	N	932	932	932	932
skf_ort	Pearson Correlation	,764**	,825**	1	,835**
	Sig. (2-tailed)	,000	,000		,000
	N	932	932	932	932
çf_ort	Pearson Correlation	,734**	,775**	,835**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	
	N	932	932	932	932

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tabloda yer alan **. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed). olan ilişki anlamında kullanılmaktadır. Yani, Pearson Correlation analizine göre p değeri $0,00 < 0,05$ olduğu için **H1a**, **H2a** ve **H3a** hipotezleri reddedilerek **H1b**, **H2b** ve **H3b** hipotezleri kabul edilmiştir. Ekonomik faktörlerin korelasyon katsayıları; hukuki faktörler ile .790, sosyo kültürel faktörlerle .764 ve çevresel faktörlerle .734 olduğundan değişkenler arasındaki ilişki pozitif düzeydedir.

4.4.1. Örnekleme İlişkin Temel Demografik Özellikler

Anket çalışmasına katılan öğrencilerin; cinsiyeti, yaş aralığı, aylık harcama, okudukları sınıf, Öğretim türü, ailenin ikamet ettiği bölge, babalarının mesleği, ailenizin aylık ortalama geliri, ailenin yaşadığı yer (kır, kent), herhangi bir işte çalışma durumu, vergi bilincinin yerleşmesinde okullarda vergi eğitimi verilmesi önemine ilişkin bilgileri, vergi mükellefi değilim, fakat vergi yüklenicisiyim sorularına verdikleri cevaplara ilişkin demografik değişkenlere ilişkin dağılımlar aşağıdaki tabloda ayrıntılı bir şekilde verilmektedir.

Tablo 5. Örnekleme ilişkin temel demografik özellikler

	Sıklık	Geçerli Yüzde
Yaş Aralığı		
18 yaşından küçük	3	0,32
18-25 yaş arası	771	82,72
26-35 yaş arası	103	11,05
36-45 yaş arası	43	4,61
46 ve üzeri	12	1,28
Cinsiyeti		
Kadın	522	56,00
Erkek	410	44,00
Eğitim Düzeyi		
Önlisans	415	44,52
Lisans	440	47,21
Yüksek Lisans	76	8,15
Okuduğu Sınıf		
1	406	43,56
2	234	25,10
3	95	10,19
4	113	12,12
Diğer	84	9,01
Ailenin ikamet ettiği bölge		
Akdeniz	142	15,23
Doğu Anadolu	108	11,58
Ege	36	3,86
G. Doğu Anadolu	167	17,91
İç Anadolu	108	11,58
Karadeniz	295	31,65
Marmara	76	8,15
Babanın mesleği		
Ücretli [Memur, İşçi, Emekli vb.]	546	58,58
Serbest Meslek Kazancı [Avukat, Doktor, Mali Müşavir, vb.]	55	5,90
Ticari Kazanç [Esnaf, iş adamı, sanayi erbabı vb.]	178	19,09
Zirai Kazanç [Çiftçi vb.]	153	16,41
Ailenin aylık ortalama geliri		
8500-9800	262	28,11
10000-15000	104	11,15
16000-23000	331	35,51
25000-30000	173	18,56
35000 ve üzeri	62	6,65
Aylık harcama		
200-1200	77	8,26
1250-2700	365	39,16
2750-4750	282	30,25
5000-7300	185	19,84
7500 ve üzeri	23	2,46
Ailenin yaşadığı yer		
Kent (şehir merkezi ve ilçeler)	688	73,81
Kır (köy, kasaba, mezra, belde vb.)	244	26,19

Tablo 5. (Devamı)

Annenin çalışma durumu		
Evet	132	14,17
Hayır	800	85,83
Çalışma durumu		
Evet	198	21,25
Hayır	734	78,75
Vergi bilincinin gelişiminde eğitimin önemi		
Evet	723	77,57
Hayır	209	22,43
Eğitim seviyesinin vergi bilincini artırması		
Evet	755	81,00
Hayır	177	19,00
Vergi mükellefi değilim, fakat vergi yüklenicisiyim		
Evet	542	58,15
Hayır	390	41,85
Toplam	932	100

4.4.2. Likert Tipi Sorulara Verilen Yanıtların Analizi

Ekonomik-Mali Faktörler

Anket çalışması kapsamında katılımcılara sorulan likert tipi sorulara ait veriler incelenerek frekans analizleri ve geçerli yüzde değerleri tespit edilmiştir.

H4a: Ekonomik ve Mali faktörler açısından yükseköğretim öğrencilerinin gönüllü vergi uyumu arasında fark yoktur.

H4b: Ekonomik ve Mali faktörler açısından yükseköğretim öğrencilerinin gönüllü vergi uyumu arasında fark vardır.

Tablo 6. Ekonomik-mali faktörlere ilişkin likert tipi sorulara verilen yanıtlar

Aşağıdaki tabloda Vergiye gönüllü uyuma etki eden ekonomik-mali faktörlerin frekans değerleri ve geçerli yüzdeleri yer almaktadır.	<i>Kesinlikle Katılmıyorum</i>	<i>Geçerli Yüzde</i>	<i>Katılmıyorum</i>	<i>Geçerli Yüzde</i>	<i>Ne Katılmıyorum Ne Katılıyorum</i>	<i>Geçerli Yüzde</i>	<i>Katılıyorum</i>	<i>Geçerli Yüzde</i>	<i>Kesinlikle Katılıyorum</i>	<i>Geçerli Yüzde</i>	<i>Cevapların Ortalama Değerleri</i>
<i>Ekonomik-Mali Faktörler</i>											
1. Türkiye’de vergi yükü çok yüksektir.	120	12,88	81	8,69	103	11,67	227	24,36	401	43,03	3,76

Tablo 6. (Devamı)

Aşağıdaki tabloda Vergiye gönüllü uyuma etki eden ekonomik-mali faktörlerin frekans değerleri ve geçerli yüzdeleri yer almaktadır.	<i>Kesinlikle Katılmıyorum</i>	<i>Geçerli Yüzde</i>	<i>Katılmıyorum</i>	<i>Geçerli Yüzde</i>	<i>Ne Katılmıyorum Ne Katılıyorum</i>	<i>Geçerli Yüzde</i>	<i>Katılıyorum</i>	<i>Geçerli Yüzde</i>	<i>Kesinlikle Katılıyorum</i>	<i>Geçerli Yüzde</i>	<i>Cevapların Ortalama Değerleri</i>
2. Türkiye’de kamu harcamalarında savurganlık yapılmaktadır.	121	12,9 9	10 4	11,1 6	14 5	15,5 6	22 6	24,2 5	33 6	36,0 6	3,60
3. Türk vergi sisteminin adil olduğunu düşünüyorum.	339	36,3 8	26 1	28,0 1	18 5	19,8 5	83	8,90	64	6,86	2,23
4. Vergiler devlet için zorunlu bir gelir kaynağıdır.	138	14,7 2	11 7	12,5 6	19 4	20,8 2	30 2	32,4 1	18 1	19,4 2	3,30
5. Vergi ödemek benim için ciddi bir sorundur.	111	11,9 1	21 8	23,3 9	27 8	29,8 3	20 0	21,4 6	12 5	13,4 2	3,01
6. Kamusal hizmetlerin artırılması ve iyileştirilmesi için daha fazla vergi ödenmesi gerekmektedir.	292	31,3 3	28 6	30,6 9	21 6	23,1 8	92	9,88	46	4,94	2,26
7. Bireyin geliri ne kadar artarsa kamu harcamalarına o kadar katkıda bulunmalıdır.	203	21,7 9	19 0	20,3 9	21 5	23,0 7	18 7	20,0 7	13 7	14,7 0	2,86
8. Devlet, gelir seviyesi düşük olan bireylere yardım ettiği için vergi ödemek doğrudur.	203	21,7 9	18 5	19,8 5	25 9	27,7 9	20 1	21,5 7	84	9,02	2,77

Tablo 6. (Devamı)

Aşağıdaki tabloda Vergiye gönüllü uyuma etki eden ekonomik-mali faktörlerin frekans değerleri ve geçerli yüzdeleri yer almaktadır.	<i>Kesinlikle Katılmıyorum</i>	<i>Geçerli Yüzde</i>	<i>Katılmıyorum</i>	<i>Geçerli Yüzde</i>	<i>Ne Katılmıyorum Ne Katılmıyorum</i>	<i>Geçerli Yüzde</i>	<i>Katılıyorum</i>	<i>Geçerli Yüzde</i>	<i>Kesinlikle Katılıyorum</i>	<i>Geçerli Yüzde</i>	<i>Cevapların Ortalama Değerleri</i>
9. Herkes vergi öderse, sonuç olarak tüm bireyler daha az ödeme yaparlar.	181	19,4 2	15 1	16,2 1	23 4	25,1 1	21 1	22,6 4	15 3	16,4 2	2,99
10. Vergi, vatandaşlar üzerinde kamusal bir yüktür	149	15,9 9	15 2	16,3 1	23 0	24,6 8	24 9	26,7 2	15 2	16,3 1	3,10
11. Vergi, devletin vatandaşlarına sunmuş olduğu kamu hizmetlerinin ve yaptığı kamu harcamalarının karşılığı olarak alınmaktadır.	185	19,8 5	11 8	12,6 6	23 9	25,6 5	25 7	27,5 8	13 3	14,2 7	3,03
12. Yaptığım her alışverişte, aldığım faturayı inceler, ödediğim vergi oranını kontrol ederim.	145	15,5 6	15 1	16,2 1	20 4	21,8 9	23 4	25,1 1	19 8	21,2 5	3,20

Tablo 6. (Devamı)

Aşağıdaki tabloda Vergiye gönüllü uyuma etki eden ekonomik-mali faktörlerin frekans değerleri ve geçerli yüzdeleri yer almaktadır.	<i>Kesinlikle Katılmıyorum</i>	<i>Geçerli Yüzde</i>	<i>Katılmıyorum</i>	<i>Geçerli Yüzde</i>	<i>Ne Katılmıyorum Ne Katılmıyorum</i>	<i>Geçerli Yüzde</i>	<i>Katılmıyorum</i>	<i>Geçerli Yüzde</i>	<i>Kesinlikle Katılmıyorum</i>	<i>Geçerli Yüzde</i>	<i>Cevapların Ortalama Değerleri</i>
13. Vergilerimizi tam ve zamanında ödediğimiz takdirde, kamu hizmetlerinin nitelik ve niceliğinin artacağını düşünüyorum.	221	23,7 2	17 5	18,7 8	23 3	25	19 1	20,5 0	11 2	12,0 2	2,79
14. Ödediğim verginin nereye harcandığını biliyorum. Bu nedenle vergimi tam ve eksiksiz ödemek istiyorum.	309	33,1 6	21 9	23,5 0	23 1	24,7 9	10 7	11,4 8	66	7,09	2,36
15. Ödenen vergilerin topluma etkin bir hizmet olarak geri döndüğünü düşünüyorum.	305	32,7 3	21 1	22,6 4	22 7	24,3 6	12 6	13,5 2	63	6,76	2,39

Anket çalışmasında yer alan ekonomik-mali faktörlere ilişkin ifadelere verilen cevapların ortalama değeri 2,91 çıkmış ve cevaplar incelendiğinde katılım sağlayan öğrencilerin %67,39' u Türkiye'de vergi yükünün çok yüksek olduğunu, %60,31'i Türkiye'de kamu harcamalarında savurganlık yapıldığını, %64,39' u Türk vergi sisteminin adil olmadığını düşünmekte, %51,83'ü Vergilerin devlet için zorunlu bir gelir kaynağı olduğunu, %34,88'i Vergi ödemenin ciddi bir sorun olduğunu, % 62,02'si Kamusal hizmetlerin artırılması ve iyileştirilmesi için daha fazla vergi ödenmesine

gerek olmadığını, %42,18' i Bireyin geliri ne kadar artarsa kamu harcamalarına o kadar katkıda bulunulmamasını düşünmekte, %41,64' ü Devlet, gelir seviyesi düşük olan bireylere yardım ettiği için vergi ödemeyi doğru bulmamaktadır, %39,06'sı Herkes vergi öderse, sonuç olarak tüm bireyler daha az vergi ödeyeceğini, %43,03'ü Vergilerin, vatandaşlar üzerinde kamusal bir yük olduğunu, %41,85'i Vergilerin, devletin vatandaşlarına sunmuş olduğu kamu hizmetlerinin ve yaptığı kamu harcamalarının karşılığı olarak alındığını, %46,36' sı her alışverişte, aldıkları faturayı inceleyip, ödenen vergi oranını kontrol ettiklerini,, %42,5'i Vergilerimizi tam ve zamanında ödediğimiz takdirde, kamu hizmetlerinin nitelik ve niceliğinin artmayacağını, %56,66'sı Ödenen verginin nereye harcandığını bilmediklerini, bu nedenle vergilerini tam ve eksiksiz ödemek istemediklerini ve %55,37'si Ödenen vergilerin topluma etkin bir hizmet olarak geri döndüğünü düşünmediklerini ifade etmişlerdir. Elde edilen sonuçlar Ömürbek vd.(2007) ile uyumaktadır. Ömürbek vd.(2007) 'e göre Yükseköğretim öğrencileri için; adil bir vergi sistemi oluşturularak vergi yükünde adaletin sağlanması, vergi gelirleri ile finanse edilen kamu harcamalarının şeffaf olması ve hesap verebilir bir yönetim vergi ödemeyi etkileyen önemli faktörler olduğu tespit edilmiştir.

Anket sorularına verilen cevaplar incelendiğinde **H4a** hipotezi reddedilerek **H4b** hipotezinin desteklendiğini ve ekonomik-mali faktörlerin bireylerin vergiye gönüllü uyum üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir.

Ekonomik ve Mali faktörler açısından yükseköğretim öğrencilerinin gönüllü vergi uyumu arasında fark yoktur.

Hukuki Faktörler

H5a: Vergi Hukuku konusundaki düzenlemeler veya caydırıcı özelliklerin bilinmesi açısından yükseköğretim öğrencilerinin gönüllü vergi uyumu arasında fark yoktur.

H5b: Vergi Hukuku konusundaki düzenlemeler veya caydırıcı özelliklerin bilinmesi açısından yükseköğretim öğrencilerinin gönüllü vergi uyumu arasında fark vardır.

Tablo 7. Hukuki faktörlere ilişkin likert tipi sorulara verilen yanıtlar

Aşağıdaki tabloda Vergiye gönüllü uyuma etki eden hukuki faktörlerin frekans değerleri ve geçerli yüzdeleri yer almaktadır.	<i>Kesinlikle Katılmıyorum</i>	<i>Geçerli Yüzde</i>	<i>Katılmıyorum</i>	<i>Geçerli Yüzde</i>	<i>Ne Katılmıyorum Ne Katılmıyorum</i>	<i>Geçerli Yüzde</i>	<i>Katılıyorum</i>	<i>Geçerli Yüzde</i>	<i>Kesinlikle Katılıyorum</i>	<i>Geçerli Yüzde</i>	<i>Cevapların Ortalama Değerleri</i>
Hukuki Faktörler											
1. Türkiye’de vergi denetimleri çok yetersizdir.	15 4	16,5 3	10 9	11,7 0	21 8	23,3 9	16 4	17,6 0	28 5	30,5 8	3,33
2. Türkiye’de vergi cezaları çok yetersizdir.	17 1	18,3 5	14 2	15,2 4	27 3	29,3 0	14 8	15,8 8	19 8	21,2 5	3,05
3. Bir kişi bir vergiyi adaletsiz olarak görse dahi, önce vergiyi ödemeli ve sonra gerekirse şikayet etmelidir.	18 8	20,1 8	15 2	16,3 1	24 7	26,5 1	19 5	20,9 3	15 4	16,5 3	2,97
4. Verginin en önemli özelliği karşılıksız olarak alınmasıdır.	19 3	20,7 1	17 9	19,2 1	29 2	31,3 3	15 6	16,7 4	11 2	12,0 2	2,81
5. Vergi, ödeme gücü göstergelerine sahip olan herkesten alınmaktadır.	17 9	19,2 1	12 4	13,3 1	23 5	25,2 2	24 0	25,7 6	15 4	16,5 3	3,07
6. Vergi mevzuatımızda yer alan vergi tür ve oranları hakkında bilgi sahibiyim.	17 4	18,6 7	20 4	21,8 9	29 5	31,6 6	17 5	18,7 8	84	9,02	2,78
7. KDV mal ve hizmetler üzerinden alınan bir vergidir.	11 8	12,6 6	10 8	11,5 9	21 5	23,0 7	29 5	31,6 6	19 6	21,0 3	3,36
8. Vergi devletin egemenlik gücüne dayanarak zorla alınmaktadır.	14 3	15,3 5	18 9	20,2 8	27 5	29,5 1	18 8	20,1 8	13 7	14,7 0	2,98

Tablo 7. (Devamı)

Aşağıdaki tabloda Vergiye gönüllü uyuma etki eden hukuki faktörlerin frekans değerleri ve geçerli yüzdeleri yer almaktadır.	<i>Kesinlikle Katılmıyorum</i>	<i>Geçerli Yüzde</i>	<i>Katılmıyorum</i>	<i>Geçerli Yüzde</i>	<i>Ne Katılmıyorum Ne Katılıyorum</i>	<i>Geçerli Yüzde</i>	<i>Katılıyorum</i>	<i>Geçerli Yüzde</i>	<i>Kesinlikle Katılıyorum</i>	<i>Geçerli Yüzde</i>	<i>Cevapların Ortalama Değerleri</i>
9. Vergi cezalarının caydırıcı ağırlıkta olmasının, vergi bilincini artıracağını düşünüyorum.	16	18,1	14	15,6	25	27,0	21	22,5	15	16,6	3,04
	9	4	6	7	2	4	0	4	5	3	
10. Çıkarılan vergi aflarının vergiye gönüllü uyumu olumsuz etkilediğini düşünüyorum.	14	15,5	12	13,6	26	28,8	18	20,2	20	21,6	3,18
	5	6	7	3	9	7	9	8	2	8	

Anket çalışmasında yer alan hukuki faktörlere ilişkin ifadelere verilen cevapların ortalama değeri 3,06 çıkmış ve cevaplar incelendiğinde katılım sağlayan öğrencilerin %48,18'i Türkiye'de vergi denetimlerinin yetersiz olduğunu, %37,13'ü Türkiye'de vergi cezalarının yetersiz olduğunu, %37,46'sı bir kişi bir vergiyi adaletsiz olarak görse dahi, önce vergiyi ödemeli ve sonra gerekirse şikayet etmeli, %39,92'si Verginin en önemli özelliğinin karşılıksız olarak alınması olduğunu, %42,29'u Verginin, ödeme gücü göstergelerine sahip olan herkesten alınması gerektiğini, ancak %40,56'sının vergi mevzuatımızda yer alan vergi tür ve oranları hakkında bilgi sahibi olmadıkları, %52,69'u KDV'nin mal ve hizmetler üzerinden alınan bir vergi olduğu, %34,88'i verginin devletin egemenlik gücüne dayanarak zorla alındığını, %39,17'si vergi cezalarının caydırıcı ağırlıkta olmasının, vergi bilincini artıracağını ve %41,96'sı çıkarılan vergi aflarının vergiye gönüllü uyumu olumsuz etkilediğini düşündüklerini ifade etmişlerdir. Elde edilen sonuçlar Uygun (2022) ile uyusmaktadır. Uygun (2022)'e göre Kayıt dışılığı özendirici ve teşvik edici durumların uygulanan vergi afları ile arttığı, vergi afları ile kısa vadede vergi idaresi ve yargının yükünü hafifletmekte, vergi gelir tahsilatını arttırmakta, ancak uzun vadede vergi ahlakı, vergi uyumu ve vergi bilincini azalttığı, vergilemede adalet ve eşitlik ilkelerini zedelediği tespit edilmiştir. Uygulanan vergi

aflarının olumlu sonuçlanabilmesi için tek seferlik olması gerektiği. Sık uygulanan vergi aflarının devlete olan güveni ve vergi kanunlarının emredici hükümlerine güveni azalttığı tesit edilmiştir. Böyle uygulamalar ile suç ve kabahatlerin tekrarlanmasını teşvik edilmekte, vergi cezalarının caydırıcılığı ortadan kalmaktadır.

Anket sorularına verilen cevaplar incelendiğinde **H5a** hipotezi reddedilerek **H5b** hipotezimizin desteklendiğini ve hukuki faktörlerin bireylerin vergiye gönüllü uyum üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir.

Sosyo-Kültürel Faktörler

H6a: Sosyo-Kültürel özellikler açısından yükseköğretim öğrencilerinin gönüllü vergi uyumu arasında fark yoktur.

H6b: Sosyo-Kültürel özellikler açısından yükseköğretim öğrencilerinin gönüllü vergi uyumu arasında fark vardır.

Tablo 8. Sosyo-kültürel faktörlere ilişkin likert tipi sorulara verilen yanıtlar

Aşağıdaki tabloda Vergiye gönüllü uyuma etki eden sosyo-kültürel faktörlerin frekans değerleri ve geçerli yüzdeleri yer almaktadır.	<i>Kesinlikle Katılmıyorum</i>	<i>Geçerli Yüzde</i>	<i>Katılmıyorum</i>	<i>Geçerli Yüzde</i>	<i>Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum</i>	<i>Geçerli Yüzde</i>	<i>Katılıyorum</i>	<i>Geçerli Yüzde</i>	<i>Kesinlikle Katılıyorum</i>	<i>Geçerli Yüzde</i>	<i>Cevapların Ortalama Değerleri</i>
Sosyo-Kültürel Faktörler											
1. Vergi kaçırın birini ayıplarım.	13 3	14,2 7	11 5	12,3 4	19 0	20,3 9	20 1	21,5 7	29 3	31,4 4	3,43
2. Fırsatını bulursam vergi kaçırırım.	44 7	47,9 7	20 4	21,8 9	16 9	18,1 4	63	6,76	49	5,26	2,01
3. Gelecekte vergi kaçırmayı düşünmüyorum.	19 8	21,2 5	94	10,0 9	15 0	16,1 0	18 6	19,9 6	30 4	32,6 2	3,32
4. Türkiye Cumhuriyeti devletine güveniyorum.	18 5	19,8 5	11 9	12,7 7	23 2	24,9 0	18 8	20,1 8	20 8	22,3 2	3,11

Tablo 8 .(Devamı)

Aşağıdaki tabloda Vergiye gönüllü uyuma etki eden sosyo-kültürel faktörlerin frekans değerleri ve geçerli yüzdeleri yer almaktadır.	<i>Kesinlikle Katılmıyorum</i>		<i>Katılmıyorum</i>		<i>Ne Katılmıyorum Ne Katılıyorum</i>		<i>Katılıyorum</i>		<i>Kesinlikle Katılıyorum</i>		<i>Cevapların Ortalama Değerleri</i>
	<i>Geçerli Yüzde</i>		<i>Geçerli Yüzde</i>		<i>Geçerli Yüzde</i>		<i>Geçerli Yüzde</i>		<i>Geçerli Yüzde</i>		
5. Topluma karşı sorumluluğu olan biri vergisini tam olarak ödemelidir.	13 7	14,7 0	92	9,88	17 8	19,1 0	23 1	24,7 9	29 4	31,5 5	3,48
6. Dini inancıma göre vergi kaçırmak günahtır.	14 6	15,6 7	82	8,80	18 5	19,8 5	19 4	20,8 2	32 5	34,8 8	3,49
7. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmaktan onur duymaktayım.	13 4	14,3 8	73	7,84	13 5	14,4 9	15 5	16,6 3	43 5	46,6 8	3,73
8. Vergi ödemek temel bir vatandaşlık görevidir.	13 2	14,1 7	96	10,3 0	17 4	18,6 7	25 8	27,6 9	27 2	29,1 9	3,47
9. Siyasi iktidarın kabulü vergiye uyumu etkiler	13 6	14,6 0	12 8	13,7 4	28 4	30,4 8	19 8	21,2 5	18 6	19,9 6	3,17

Anket çalışmasında yer alan sosyo-kültürel faktörlere ilişkin ifadelere verilen cevapların ortalama değeri 3,25 çıkmış ve cevaplar incelendiğinde katılım sağlayan öğrencilerin %53,01'i Vergi kaçıran birini ayıpladıklarını,%69,86'sı Fırsatı bulursa vergi kaçırmayacaklarını, %52,64'ü Gelecekte vergi kaçırmayı düşündüklerini, %42,50'si Türkiye Cumhuriyeti devletine güvendiklerini,%56,34'ü Topluma karşı sorumluluğu olan birinin vergisini tam olarak ödemesi gerektiğini, %55,70'i Dini inancına göre vergi kaçırmanın günah olduğunu,% 63,31'i Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmaktan onur duyduklarını,%56,88'i Vergi ödemenin temel bir vatandaşlık görevi olduğunu ve %41,21'i Siyasi iktidarın kabulünün vergiye uyumu etkilediğini düşündüklerini ifade etmişlerdir. Elde edilen sonuçlar Gürler Hazman (2009) ile uyusmaktadır. Gürler Hazman (2009)'a göre; Ekonomik konjonktürden kaynaklanan

faktörlerin, dışsal faktörler, sosyal yapıdan kaynaklanan faktörlerin, vergi sistemi ve yönetiminden kaynaklanan faktörlerin ve idari yapı kaynaklı faktörlerden, kamusal mal ve hizmet sunumunun yetersiz olması, politik başarısızlık ve şeffaflığın tam olarak sağlanmaması gibi faktörlerin vergi bilinci üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir.

Anket sorularına verilen cevaplar incelendiğinde **H6a** hipotezi reddedilerek **H6b** hipotezimizin desteklendiğini ve sosyo-kültürel faktörlerin bireylerin vergiye gönüllü uyum üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir.

Çevresel Faktörler

H7a: Çevresel (akran mükellef) özellikler açısından yükseköğretim öğrencilerinin gönüllü vergi uyumu arasında fark yoktur.

H7b: Çevresel (akran mükellef) özellikler açısından yükseköğretim öğrencilerinin gönüllü vergi uyumu arasında fark vardır.

Tablo 9. Çevresel faktörlere ilişkin likert tipi sorulara verilen yanıtlar

Aşağıdaki tabloda Vergiye gönüllü uyuma etki eden çevresel faktörlerin frekans değerleri ve geçerli yüzdeleri yer almaktadır.	<i>Kesinlikle Katılmıyorum</i>	<i>Geçerli Yüzde</i>	<i>Katılmıyorum</i>	<i>Geçerli Yüzde</i>	<i>Ne Katılmıyorum Ne Katılmıyorum</i>	<i>Geçerli Yüzde</i>	<i>Katılıyorum</i>	<i>Geçerli Yüzde</i>	<i>Kesinlikle Katılıyorum</i>	<i>Geçerli Yüzde</i>	<i>Cevapların Ortalama Değerleri</i>
Çevresel Faktörler											
1. Vergi kaçırdığım duyulursa çok utanırım.	14 7	15,7 8	11 1	11,9 1	181	19,4 2	18 7	20,0 7	30 6	32,8 4	3,4 1
2. Vergi kaçırmak yaygınsa vergi ödememek ahlaksızlık değildir.	32 1	34,4 5	21 0	22,5 4	205	22,0 0	11 2	12,0 2	84	9,02	2,4 0
3. Vergi kaçırmak hırsızlık gibidir.	13 9	14,9 2	11 0	11,8 1	163	17,4 9	19 1	20,5 0	32 9	35,3 0	3,4 9
4. Vergi kaçırmanın ahlaki açıdan yanlış olduğunu düşünüyorum.	12 9	13,8 5	96	10,3 0	152	16,3 1	19 5	20,9 3	36 0	38,6 3	3,5 9

Tablo 9. (Devamı)

Aşağıdaki tabloda Vergiye gönüllü uyuma etki eden çevresel faktörlerin frekans değerleri ve geçerli yüzdeleri yer almaktadır.	<i>Kesinlikle Katılmıyorum</i>	<i>Geçerli Yüzde</i>	<i>Katılmıyorum</i>	<i>Geçerli Yüzde</i>	<i>Ne Katılmıyorum Ne Katılmıyorum</i>	<i>Geçerli Yüzde</i>	<i>Katılıyorum</i>	<i>Geçerli Yüzde</i>	<i>Kesinlikle Katılıyorum</i>	<i>Geçerli Yüzde</i>	<i>Cevapların Ortalama Değerleri</i>
5. Mükellefin küçük miktarda vergi kaçırması normaldir.	39 4	42,2 8	24 5	26,2 9	172	18,4 6	68	7,30	53	5,69	2,0 8
6. Vergi kaçırınlar, diğer insanları da vergi kaçırmaya teşvik etmektedir.	16 9	18,1 4	11 9	12,7 7	204	21,8 9	20 2	21,6 8	23 8	25,5 4	3,2 3
7. Yakın çevreme baktığımda vergi kaçırın sayısının yüksek olduğunu görüyorum.	28 0	30,0 5	21 3	22,8 6	231	24,7 9	10 5	11,2 7	10 3	11,0 6	2,5 1
8. Vergi ödememek tüm topluma zarar vereceği için bir bireyin işleyebileceği en kötü suçlardan birisidir.	14 3	15,3 5	12 1	12,9 9	228	24,4 7	19 5	20,9 3	24 5	26,2 9	3,2 9

Anket çalışmasında yer alan çevresel faktörlere ilişkin ifadelerle verilen cevapların ortalama değeri 3,00 çıkmış ve cevaplar incelendiğinde katılım sağlayan öğrencilerin %52,91'i Vergi kaçırdıkları duyulursa çok utanacaklarını, %56,99'u Vergi kaçırmak yaygınsa bile vergi ödememenin ahlaksızlık olduğunu, %55,80'i Vergi kaçırmının hırsızlığa benzediğini, %59,56'sı Vergi kaçırmının ahlaki açıdan yanlış olduğunu düşündüklerini, %68,57'si Mükellefin küçük miktarda vergi kaçırmasının normal olmadığını, %47,22'si Vergi kaçırınların diğer insanları da vergi kaçırmaya teşvik ettiğini, %52,91'i Yakın çevrelerinde vergi kaçırın kişi sayısının düşük olduğunu ve %47,22'si Vergi ödememek tüm topluma zarar vereceği için bir bireyin işleyebileceği en kötü suçlardan birisi olduğunu ifade etmişlerdir. Elde edilen sonuçlar Akdoğan ve Akdoğan (2023) ile uyusmaktadır. Akdoğan ve Akdoğan (2023)'e göre, Siyasal iktidara

duyulan güven, vergiyi vatandaşlık görevi olarak görmek, eğitim ve kültür seviyesinin yüksek olduğu, vergi moralinin yüksek olduğu ülkelerde, kamu harcamalarının şeffaf olduğu, ekonomik hakların kullanabildiği, yaşam kalitesini artıran güvenli ortamlarda, ekonomik özgürlüğün olduğu, etkin rekabet yasası ve caydırıcı cezaların uygulandığı ülkelerde vergiye uyumunun daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Anket sorularına verilen cevaplar incelendiğinde **H7a** hipotezi reddedilerek **H7b** hipotezimizin desteklendiğini ve çevresel faktörlerin bireylerin vergiye gönüllü uyum üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir.

Eğitim Düzeyine İlişkin Analizler

H8a: Eğitim Durumu açısından yükseköğretim öğrencilerinin gönüllü vergi uyumu arasında fark yoktur.

H8b: Eğitim Durumu açısından yükseköğretim öğrencilerinin gönüllü vergi uyumu arasında fark vardır.

Tablo 10. Eğitim durumuna ilişkin frekans değerleri ve liker tipi sorulara ilişkin yanıt ortalamaları

Sıra No	Eğitim Durumu	Frekans	Ortalama
1	Ön Lisans	415	2,95
2	Lisans	440	3,08
3	Lisansüstü	76	3,20

Anket çalışması sonucu elde edilen verilere bakıldığı zaman Ön Lisans düzeyinde eğitime devam eden 415 öğrencinin likert tipi sorulara verdiği yanıtların ortalaması 2,95 Lisans düzeyinde eğitime devam eden 440 öğrencinin verdiği yanıtların ortalaması 3,08 ve Lisansüstü düzeyde eğitime devam eden 76 öğrencinin verdiği yanıtların ortalaması 3,20 çıkmıştır. Bu sonuçlara baktığımızda **H8a** hipotezi reddedilerek **H8b** hipotezimizin desteklendiğini ve eğitim durumu ile vergiye gönüllü uyum arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır. Elde edilen sonuçlar İzgi ve Saruç (2012) ile uyusmaktadır. İzgi ve Saruç (2012)'e göre; Yükseköğretim öğrencilerine vergi ahlakını artırıcı eğitimlerin yetersiz olduğu, denetimlerin ve ceza oranlarının yetersiz olduğu, dini inanç, vergi yükü, vergilemede adalet ve akran mükellef algısı, vatandaşlık bilinci ve devlete bağlılık düzeyi ile vergi ahlakı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Okunan Bölüme İlişkin Analizler

H9a: Okunan bölüm açısından yükseköğretim öğrencilerinin gönüllü vergi uyumu arasında fark yoktur.

H9b: Okunan bölüm açısından yükseköğretim öğrencilerinin gönüllü vergi uyumu arasında fark vardır.

Tablo 11. Okunan bölüme ilişkin frekans değerleri ve liker tipi sorulara ilişkin yanıt ortalamaları

Sıra No	Okunan Bölüm	Frekans	Ortalama
1	Vergi Bilinci Yüksek Bölümler	147	3,17
2	Diğer Bölümler	785	3,00

Anket çalışmamız sonucunda vergi bilincinin yüksek olduğunu düşündüğümüz İktisat, İnsan Kaynakları Yönetimi, İşletme, Maliye, Muhasebe ve Vergi Uygulamaları, Sağlık Yönetimi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi ve Yönetim Bilişim Sistemleri bölümlerinde okuyan 147 öğrencinin likert tipi sorulara verdiği yanıtların ortalaması 3,17 ve diğer bölümlerde okuyan 785 öğrencinin verdiği yanıtların ortalaması 3,00 çıkmıştır. Bu sonuçlara bakılarak **H9a** hipotezi reddedilerek **H9b** hipotezimizin desteklendiğini ve vergi bilincinin yüksek olduğu düşündüğümüz bölümlerdeki vergiye gönüllü uyum oranı daha yüksek çıkmış ve okunan bölüm ile vergiye gönüllü uyum arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır. Elde edilen sonuçlar Sağlam (2013) ile uyumaktadır. Sağlam (2013)'e göre; Gönüllü vergi uyumunu sağlamak için vergi bilinci ve verginin doğru algılanması, vergi aflarının vergiye gönüllü uyumu olumsuz etkileyeceği, eğitimin olumlu katkısı olduğu, vergi bilinci ve vergi algısını etkileyen faktörlerden öğrenim görülen bölümün etkili olduğu, kamu harcamalarının daha nitelikli ve şeffaf olması gerektiği, vergi kaçırma eğiliminde olan mükelleflerin cezalandırılması gerektiği tespit edilmiştir.

Cinsiyete İlişkin Analizler

H10a: Cinsiyet açısından yükseköğretim öğrencilerinin gönüllü vergi uyumu arasında fark yoktur.

H10b: Cinsiyet açısından yükseköğretim öğrencilerinin gönüllü vergi uyumu arasında fark vardır.

Tablo 12. Cinsiyete ilişkin frekans değerleri ve liker tipi sorulara ilişkin yanıt ortalamaları

Sıra No	Cinsiyet	Frekans	Ortalama
1	Kadın	522	3,035
2	Erkek	410	3,032

Anket çalışması sonucu elde edilen verilere bakıldığı zaman ankete katılan 932 kişiden 522'si kadın katılımcılardan oluşmakta ve sorulara verdikleri yanıtların

ortalaması 3,035 çıkmıştır. Erkek katılımcıların sayısı 410 ve sorulara verdikleri yanıtların ortalaması 3,032 olarak tespit edilmiştir. Bu sonuçlara bakılarak **H10b** hipotezi reddedilerek **H10a** hipotezimizin desteklendiğini ve cinsiyetin vergi uyumuna etkisi olmadığı anlaşılmaktadır. Elde edilen sonuçlar Taytak (2016) ile uyusmaktadır. Taytak (2016)'a göre; Cinsiyetin vergi algısında etkisiz olduğu, yaş ilerledikçe vergi algısının yükseldiği, eğitimin vergi kültürü ve vergi algısını arttırdığı, gelir vergisi yükümlülüğü ile vergi denetimi arasında bağ kurulamadığı tespit edilmiştir.

Sınıfa İlişkin Analizler

H11a: Sınıf açısından yükseköğretim öğrencilerinin gönüllü vergi uyumu arasında fark yoktur.

H11b: Sınıf açısından yükseköğretim öğrencilerinin gönüllü vergi uyumu arasında fark vardır.

Tablo 13. Sınıfa ilişkin frekans değerleri ve liker tipi sorulara ilişkin yanıt ortalamaları

Sıra No	Sınıf	Frekans	Ortalama
1	1.Sınıf	406	2,96
2	2.Sınıf	234	3,06
3	3.Sınıf	95	3,16
4	4.Sınıf	113	2,97
5	Diğer	84	3,21

Anket çalışması sonucu elde edilen verilere bakıldığı zaman ankete katılan 932 kişiden 406 öğrencinin 1.sınıfta okuduğu ve likert tipi sorulara verdiği yanıtların ortalaması 2,96, 2.sınıf öğrenci sayısı 234 ve likert tipi sorulara verdiği yanıtların ortalaması 3,06, 3.sınıf öğrenci sayısı 95 ve likert tipi sorulara verdiği yanıtların ortalaması 3,16 , 4.sınıf öğrenci sayısı 113 ve likert tipi sorulara verdiği yanıtların ortalaması 2,97 ve diğer kısmında yer alan çoğunluğunu lisansüstü öğrencilerin oluşturduğu kısımda öğrenci sayısı 84 ve likert tipi sorulara verdiği yanıtların ortalaması 3,21 olarak tespit edilmiştir. Analizler sonucunda öğrencilerin verdikleri yanıtların ortalamalarına bakarak **H11a** hipotezi reddedilerek **H11b** hipotezimizin desteklendiğini ve öğrencinin okuduğu sınıf ile vergiye gönüllü uyum arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğunu söyleyebiliriz. Elde edilen sonuçlar İzgi ve Saruç (2012) ile uyusmaktadır. İzgi ve Saruç (2012)'e göre; Yükseköğretim öğrencilerine vergi ahlakını artırıcı eğitimlerin yetersiz olduğu, denetimlerin ve ceza oranlarının yetersiz olduğu, dini inanç, vergi yükü, vergilemede adalet ve akran mükellef algısı, vatandaşlık bilinci ve devlete bağlılık düzeyi ile vergi ahlakı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

4.4.3. Hipotez Testi Sonuçları

Tez çalışması kapsamında oluşturulan hipotezler ve anket çalışması sonucunda elde edilen hipotez testlerine ait sonuçlar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 14. Hipotez testi sonuçları

Hipotez Türü	Hipotez	Test Sonucu
<i>Korelasyon Analizi Hipotezleri</i>		
1	H1a: Ekonomik-Mali Faktörler ile Hukuki Faktörler arasındaki ilişki negatif düzeydedir.	Reddedildi
2	H1b: Ekonomik-Mali Faktörler ile Hukuki Faktörler arasındaki ilişki pozitif düzeydedir.	Desteklendi
3	H2a: Ekonomik-Mali Faktörler ile Sosyo-Kültürel Faktörler arasındaki ilişki negatif düzeydedir.	Reddedildi
4	H2b: Ekonomik-Mali Faktörler ile Sosyo-Kültürel Faktörler arasındaki ilişki pozitif düzeydedir.	Desteklendi
5	H3a: Ekonomik-Mali Faktörler ile Çevresel Faktörler arasındaki ilişki negatif düzeydedir.	Reddedildi
6	H3b: Ekonomik-Mali Faktörler ile Çevresel Faktörler arasındaki ilişki pozitif düzeydedir.	Desteklendi
<i>Vergi Uyumuna Etki Eden Faktör Hipotezleri</i>		
7	H4a: Ekonomik ve Mali faktörler açısından yükseköğretim öğrencilerinin gönüllü vergi uyumu arasında fark yoktur.	Reddedildi
8	H4b: Ekonomik ve Mali faktörler açısından yükseköğretim öğrencilerinin gönüllü vergi uyumu arasında fark vardır.	Desteklendi
9	H5a: Vergi Hukuku konusundaki düzenlemeler veya caydırıcı özelliklerin bilinmesi açısından yükseköğretim öğrencilerinin gönüllü vergi uyumu arasında fark yoktur.	Reddedildi
10	H5b: Vergi Hukuku konusundaki düzenlemeler veya caydırıcı özelliklerin bilinmesi açısından yükseköğretim öğrencilerinin gönüllü vergi uyumu arasında fark vardır.	Desteklendi
11	H6a: Sosyo-Kültürel özellikler açısından yükseköğretim öğrencilerinin gönüllü vergi uyumu arasında fark yoktur.	Reddedildi

Tablo 14. (Devamı)

Hipotez Türü	Hipotez	Test Sonucu
12	H6b: Sosyo-Kültürel özellikler açısından yükseköğretim öğrencilerinin gönüllü vergi uyumu arasında fark vardır.	Desteklendi
13	H7a: Çevresel (akran mükellef) özellikler açısından yükseköğretim öğrencilerinin gönüllü vergi uyumu arasında fark yoktur.	Reddedildi
14	H7b: Çevresel (akran mükellef) özellikler açısından yükseköğretim öğrencilerinin gönüllü vergi uyumu arasında fark vardır.	Desteklendi
15	H8a: Eğitim Durumu açısından yükseköğretim öğrencilerinin gönüllü vergi uyumu arasında fark yoktur.	Reddedildi
16	H8b: Eğitim Durumu açısından yükseköğretim öğrencilerinin gönüllü vergi uyumu arasında fark vardır.	Desteklendi
17	H9a: Okunan bölüm açısından yükseköğretim öğrencilerinin gönüllü vergi uyumu arasında fark yoktur.	Reddedildi
18	H9b: Okunan bölüm açısından yükseköğretim öğrencilerinin gönüllü vergi uyumu arasında fark vardır.	Desteklendi
19	H10a: Cinsiyet açısından yükseköğretim öğrencilerinin gönüllü vergi uyumu arasında fark yoktur..	Desteklendi
20	H10b: Cinsiyet açısından yükseköğretim öğrencilerinin gönüllü vergi uyumu arasında fark vardır..	Reddedildi
21	H11a: Sınıf açısından yükseköğretim öğrencilerinin gönüllü vergi uyumu arasında fark yoktur.	Reddedildi
22	H11b: Sınıf açısından yükseköğretim öğrencilerinin gönüllü vergi uyumu arasında fark vardır.	Desteklendi

Yapılan çalışma sonucunda elde edilen verilen incelendiğinde öncelikle Pearson Correlation analizine göre ekonomik faktörlerin hukuki faktörler, sosyo kültürel faktörler ve çevresel faktörler arasındaki ilişkisi pozitif düzeydedir. Ayrıca Gümüşhane Üniversitesi'nde eğitim gören öğrencilerin vergiye gönüllü uyum sağlamaları açısından ekonomik ve mali özellikler açısından fark olduğu, vergi hukuku konusundaki düzenlemeler veya caydırıcı özelliklerin bilinmesi açısından fark olduğu, sosyo-kültürel özellikler açısından fark olduğu, çevresel (akran mükellef) özellikler açısından fark olduğu, eğitim durumu açısından fark olduğu, okunan bölüm açısından fark olduğu, ancak cinsiyet açısından fark olmadığı ve Sınıf açısından fark olduğu tespit edilmiştir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Devletlerin en büyük gelir kaynağı olan vergi toplum hayatında ve devlet düzeninde hayati öneme sahiptir. Söz konusu vergi gelirlerinin sağlanması konusunda bireysel vergi uyumu birçok kolaylık sağlamaktadır. Bireysel vergi uyumu ne kadar fazla olursa devletlerin vergi gelirlerini belirli bir düzen içerisinde elde etmesi ve kamu hizmetlerinin sunumu da bir o kadar düzenli olmaktadır. Bu nedenle vergi ödevlerinin zamanında ve eksiksiz yerine getirilmesi, vergi kayıp ve kaçaklarına sebep olunmaması, yani vergi uyumunun yüksek olması istenir.

Vergi mevzuatı ne kadar iyi düzenlenirse düzenlensin insan psikolojisinin ve davranışlarının göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Vergi uyumunun ölçülmesinde vergi denetim ve cezaları tek başına yeterli olmayıp, vergilemenin psikolojik sınırlarının da dikkate alınması gerekmektedir. Vergi sistemlerinin mükellef davranışlarına ve bu davranışları etkileyen etmenlere de uyumlu olması, suçluları cezalandırmaktan öte suç işlenmesini önleyecek yapı ve psikolojisinin yerleşmesi gerekmektedir.

Yapılan çalışmalara göre bir toplumda vergi uyumunun sağlanmasında vergi ödeme konusunda içsel bir motivasyon olan, vergiye gönüllü uyum oldukça önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmada da belirtildiği gibi vergiye gönüllü uyumu belirleyen faktörlerden bireylerin adalet algısı, birey ile kamu otoritesi arasındaki ilişki, devlete olan güven, dini ve kültürel faktörler, vergi aflarının mükelleflerde oluşturduğu algılar ve eğitim durumu, medeni durum, cinsiyet, yaş ve mesleki durum gibi demografik bileşenler incelenmiştir.

Vergi psikolojisi konusunda yapılan çalışmalar son dönemlerde giderek artmaktadır. Bireylerin vergiye gönüllü uyumunun sağlanması için öncelikle vergi uyumunu etkileyen faktörler belirlenmeli ve vergi yükümlülerinin vergi sistemi karşısındaki davranışlarının nedenlerinin analiz edilmesi gerekmektedir. Bu çalışmada, vergi mükellefi olmasalar bile vergi yüklenicisi konumunda bulunan yükseköğretim öğrencilerinin vergiyi algılama, vergi uygulamaları karşısındaki tepkilerini analiz etmek, vergiye uyumlarını etkileyen faktörleri ölçebilmek için anket uygulanmıştır. Yapılan araştırmalar neticesinde genel olarak aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

- Okudukları sınıf grupları açısından gönüllü vergi uyumu noktasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Literatür taraması sonucunda elde edilen bilgiler ışığında alan çalışmaları sonucunda yaş faktörünün vergi uyumu üzerinde etkisi olduğu söylenebilir. Öğrencilerin öğrenim seviyesi arttıkça yani yaş ilerledikçe pozitif yönlü

ilişki olduğu tespit edilmiş. Eğitim seviyesi yüksek olan daha üst sınıflarda okuyan öğrencilerin vergiye ödemeye daha uyumlu olduğu tespit edilmiştir.

- Okudukları bölüm açısından eğitim gören öğrencilerin vergi bilincinin farklılık gösterdiği ve okunan bölüm ile gönüllü vergi uyumu arasında pozitif-negatif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiş. Vergi içerikli ders gören öğrencilerin verginin devlet gelirleri arasındaki yeri ve önemini bildikleri için vergiye uyum konusunda daha bilinçli oldukları, tam tersi bu içerikte ders görmeyen öğrencilerin bilgi eksikliğinin olduğu ve uyum sorunu yaşadıkları tespit edilmiştir.

- Demografik unsurlar vergi uyumu üzerinde farklı etkilere sahiptir. Yapılan bazı araştırmalara göre, demografik unsurların bir kısmının vergi uyumuna etkili olduğu belirlenmiş olsa da, etkili olmadığını düşünen çalışmalar da mevcuttur. Genel değerlendirmelere göre, ileri yaştaki insanların, kadınların, evli kişilerin, eğitim düzeyi yüksek kişilerin vergi uyumlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ancak cinsiyete göre vergi uyumlarının farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

- Anket sonuçlarına göre öğrencilerin çok büyük bir kısmı vergi yükünü ağır hissetmekte ve vergi adaletsizliklerinin giderilmesi gerektiğini düşünülmektedir. Bireyler gerek toplumla, gerek devletle ilişkilerinde kendilerine adaletsiz davranıldığını hissederlerse, karşılıklı uyma eğilimleri zarar görecektir.

- Kamu harcamalarında savurganlık yapıldığı, adil bir Türk vergi sisteminin olmadığını düşünmekte, vergi ödemenin ciddi bir sorun olduğunu, daha fazla vergi ödemekle kamusal hizmetlerin artırılmasına etki etmeyeceği, bireysel gelir ne kadar artarsa kamu harcamalarına o kadar katkıda bulunulmamasını düşünmekte ve elde edilen gelirlerin daha verimli bir şekilde kullanılması gerektiğini ifade etmişlerdir.

- Kamu hizmetlerinin nitelik ve niceliğinin artmasının vergilerimizi tam ve zamanında ödediğimiz takdirde değişmeyeceğini, ödenen vergilerin nereye harcandığını bilmediklerini ve topluma etkin bir hizmet olarak geri döndüğünü düşünmediklerini ifade ederek vergilerini tam ve eksiksiz ödemek istemediklerini belirtmişlerdir.

- Vergi afları devletin kısa süreli nakit ihtiyacını karşılasa da sık uygulanması, vergi ödevini eksiksiz ve zamanında yerine getiren mükelleflerin içsel motivasyonlarını düşürecek, toplumdaki vergi uyumunu zamanla azaltabilecektir. Yapılan anket çalışmasına göre mükelleflerin aynı zamanda vergi afları ile vergi adaleti arasında anlamlı bir ilişki kuracak düzeyde cevaplar verdiği de tespit edilmiştir. Vergi aflarının dürüst mükellefleri cezalandırdığını düşünen katılımcıların çoğu vergi sisteminin adil olmadığını da düşünmektedir. Yani vergi afları mükelleflerin algısına göre vergi adaletini bozucu etkiye sahip olduğu düşünülmektedir.

• Vergi denetimlerinin yetersiz olduğu, vergi sistemimizde yer alan vergi tür ve oranları hakkında yeterli bilgilendirmenin yapılmadığı ve bu konudaki bilgilendirmelerin eksik olduğu belirtilmiştir.

• Siyasi otoriteye güven düzeyi arttıkça vergi uyumu da artma eğilimine gireceği düşünülmektedir. Çalışmada öğrencilerin devlete güven düzeyleri de ölçülmüş, devlete güveniyorum ifadesine katılmayan kişilerin aynı zamanda devletin vergileri etkin bir şekilde kullanmadığını düşündüğü belirlenmiştir. Öğrencilerin kamu harcamalarının etkin kullanılmadığı inancı devlete güven düzeyini de düşürdüğünü belirtmişlerdir.

• Vergi kaçırmanın yaygın olması durumunda dahi vergi kaçırma ifadesi ile dini inancım gereği vergi kaçırmanın yasak olduğu ifadesine verdikleri cevaplar arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Fakat din ve vergi ilişkisi her zaman vergi uyumunda belirgin bir etken olmadığına dair de yapılan çalışmalar da mevcuttur. İnanç düzeyleri yüksek olan kişilerin, dini inançları ile uyum sağlama da vergi kaçırması söz konusu olabileceğini ifade etmişlerdir.

• Vergi kaçırdıkları duyulursa çok utanacaklarını, vergi kaçırmak yaygınsa bile vergi ödememenin ahlaksızlık olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca vergi kaçırmanın hırsızlığa benzediğini ve vergi kaçırmanın ahlaki açıdan yanlış olduğunu düşündüklerini ifade etmişlerdir.

• Küçük miktarda vergi kaçırmasının normal olmadığını, vergi kaçırmanın başkalarını da teşvik ettiği, çevrelerinde vergi kaçırma kişi sayısının düşük olduğunu ve vergi ödememenin zararının toplumun tamamına zarar vereceği için birey tarafından işleyebilecek en kötü suçlardan olduğunu ifade etmişlerdir.

Çalışmada ulaşılan sonuçlar doğrultusunda yapılabilecek öneriler:

• Vergi içerikli derslerin eğitim-öğretim kademesinin tamamında sunulabilmesi vergi bilincini oluşturarak vergi uyumunu arttıracak düşünülmektedir.

• Vergi mevzuatının herkes tarafından anlaşılabilir olması sağlanmalı ve çok sık değiştirilmemesinin vergiye uyum düzeylerini artırılabilirliği düşünülmektedir.

• Vergi aflarının çok sık tekrarlanmaması vergiye uyum düzeylerini artırılabilirliği düşünülmektedir.

• Vergi oranlarının optimal (en iyi) seviyeye çekilmesi vergiye uyum düzeylerini artırılabilirliği düşünülmektedir.

• Kamu harcamalarındaki savurganlığın önüne geçilmeli ve harcamaların yapılırken şeffaf olunması vergiye uyum düzeylerini artırılabilirliği düşünülmektedir.

• Vergi denetimlerinin sıklığının ve cezaların arttırılması vergiye uyum düzeylerini artırılabilirliği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akbulut, İ. (2019). Vergi aflarının vergi mükellefleri açısından vergi uyumuna etkisi: Batman ili örneği, Batman Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Akdeniz, G. (1969). Az Gelişmiş Memleketler Ve Vergi Adaleti, İstanbul Üniversitesi Maliye Araştırma Merkezi Konferansları. 42: 45-59.
- Akdoğan, A. (1997). Vergilendirme Politikası, Gelir ve İkame Etkileri Açısından İzlenebilecek Gelir Vergisi Politikasının Değerlendirilmesi, Gazi Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 97-104.
- Akdoğan, A. (2005). Kamu Maliyesi, Gazi Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Akdoğan, T. (2022). Dijitalleşmenin vergi uyumuna etkisi: Sakarya ili saha çalışması, Sakarya Üniversitesi, Yayınlanmış Doktora Tezi.
- Akdogan, T. ve Akdogan, I. (2023). Vergi Uyumuna Teorik Yaklaşım. PressAcademia Procedia,16(1),44-49.DOI: 10.17261/Pressacademia.2023.1663
- Akgül Yılmaz, G. (2004). Kayıtdışı Ekonomi; Ulusal ve Küresel Boyutları ve Dinamiklerinin Analizi, Yaklaşım Dergisi, Sayı: 11, Haziran, 2004.
- Akkaya, Ş. (1988). Adil Vergileme ve Optimal Vergileme Yaklaşımlarına Genel Bakış. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası. 46, 347.
- Aktan, C. C., Dinleyici, D. ve Saraç, Ö. (2006). Vergilere Karşı Tepkiler ve Vergilerin Ahlakı ve Sosyal-Psikolojik Sınırları, Vergileme Ekonomisi ve Vergileme Psikolojisi, Seçkin Yayıncılık.
- Aktan, C.C ve Çoban H.(2006). Vergileme Ekonomisi ve Vergileme Psikolojisi Perspektiflerinden Vergiye Karşı Tutum ve Davranışlarını Belirleyen Faktörler, Vergileme Ekonomisi ve Vergileme Psikolojisi, Editörler: Coşkun Can Aktan, Dilek Dileyici, İstiklal Y. Vural, Seçkin Kitabevi, Ankara.
- Aktan, C.C. (2012). Vergi Psikolojisinin Temelleri ve Vergi Ahlakı , Çimento İşveren Dergisi, Ocak 2012.s:6.
- Alm, J., Mckee, M. and Beck, W. (1990). Amazing Grace: Tax Amnesties and Compliance. National Tax Journal, s: 23-37.
- Altuğ, F. (2010). Türkiye’de Vergi Bilinci: İstanbul Araştırması. Ed. Figen Altuğ, yay. haz. Murat Çak, Murat Şeker, Önder Bingöl, İstanbul: İSMMMO Yayınları. n.134.

- Altun, N., Gürdal, T. ve Beşel, F. (2017). Mükelleflerin Vergiye Karşı Tutum ve Davranışları: Sakarya İli Alan Araştırması. Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi, c. 3, s. 1, ss. 39-48.
- Altun, O. (2022). Vergiye Uyumlu Mükelleflere Tanınan Vergi İndirimi Müessesesinin Bazı Anayasal Vergilendirme İlkeleri Işığında Değerlendirilmesi, Ekonomi İşletme ve Maliye Araştırmaları Dergisi , 4 (1) , 1-15 .
- Andreoni, J. (1991). The Desirability of A Permanent Tax Amnesty. Journal of Public Economics, C:45, No:2, ss. 143-159.
- Andreoni, J., Erard, B. and Feinstein, J. (1998). Tax Compliance. Journal of Economic Literature. 36: 818-860
- Arıcı, F. (2007). Türk Vergi Sisteminde Dolaysız Vergilerin Etkinlik ve Adalet Açışından İncelenmesi, Sakarya Üniversitesi, Yayınlanmış Yüksek Lisans Terzi
- Arıman, Y. (2019). Kamu Harcamalarının Vergi Uyumuna Etkisi: Türkiye rneği, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Yayınlanmış Doktora Tezi.
- Armut, F. (2019). Mükellefin Vergiye Gönüllü Uyumunda Vergi Ahlakı Faktörünün Değerlendirilmesi (Amasya İl rneği), Sakarya Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Asıl, E. (2014). Demokrasinin Gelişmesinde Verginin Rolü, (Tarihsel Süreçte Vergilendirmenin Gelişimi), Vergi Müfettişleri Derneği Yayını, Eylül, 2014.
- Aşan, S. (2014). Mükellef ve Kamu Otoritesi Açışından Vergi Ahlakının Değerlendirilmesi, Journal of Life Economics , 1 (1) , 69-80 . DOI: 10.15637/jlecon.201416991.
- Atçeken, F. D., Altundemir, M. E. ve Turan, A. H. (2018). Vergi Aflarının Vergi Uyumuna Etkisi: Kocaeli rneği . Maliye Araştırmaları Dergisi , 4 (1) , 59-75.
- Avcı, M., Taşdemir, Y. ve Kılıç, . (2022). İşlam Ekonomisinde Vergi Uyumı: Dünya Değerler Araştırmasından Bulgular, İşlam Ekonomisi ve Finansı Dergisi (İEFD), 8 (1), 33-72. DOI: 10.54863/jief.1006142
- Aybay, S. (2021). Mali Sosyolojik Yaklaşıma Göre Vergi Bilincinin Vergi Uyumuna Etkisi: Antalya İli rneği, Akdeniz Üniversitesi, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- Aydın, Z. B. ve Akbelen, Z. (2020). Vergi Aflarına Yönelik Mükellef Görüşleri ve Sosyo-Ekonomik Faktörlere İlişkin Bir Analiz. Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi, 7 (1) , 215-234. DOI: 10.17541/optimum.595820

- Aydoğdu Bozdağ, C. ve Rakıcı, C. (2023). Vergi Dairesi Personelinin ve Mükelleflerin Vergi Karmaşıklığı Algısı: Trabzon Örneği. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 38, 181-197. <https://doi.org/10.18092/ulikidince.1209095>
- Aygün, R. (2012). Vergi Afları ve Vergi Uyumuna Etkisi, *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı.369, 2012,s.90.
- Ay, H. M., Şahin, Ü. ve Soylu, H. (2010). Mükellef ile Vergi Dairesi İlişkilerinde Yönetişimin Rolü ve Karaman İli Örneği, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, c. 11, s. 1, ss:271-288
- Başdağ, G. C. (2017). Vergi Bilinci ve Vergiye Bakış Açısı Bağlamında Gönüllü Vergi Uyum: Kilis 7 Aralık Üniversitesi İİBF Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma
- Batirel, Ö. F. (1996). “Vergi Kaçakçılığı ve Vergiye Gönüllü Uyum,” *Vergi Dünyası Dergisi*,” Sayı 175, (1996), s.53.
- Bayraklı, H. H., Saruç, N. T. ve Sağbaş, İ. (2004). Vergi Kaçakçılığını Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi ve Vergi Kaçakçılığını Önleme Yöntemleri, 19. Ulusal Maliye Sempozyumu, Antalya.
- Bayraklı, H. H., Sağbaş, İ. ve Ural, I. (2004). Vergi Kaçırma Eğilimini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi: Uşak İli Örneği Afyon Kocatepe Üniversitesi. İİBF Dergisi.
- Berksoy, T. ve Demir, İ. (2004). Politik Vergi Çevrimleri: Türkiye’de Vergi Yüğü Üzerinde Politik Etkiler. 19. Türkiye Maliye Sempozyumu Kitabı. Düzenleyen: Uludağ Üniversitesi İİBF Maliye Bölümü. Antalya. 10-14 Mayıs 2004. 520.
- Biberoğlu, E. (2006). Türkiye’de Gönüllü Vergi Uyum, Dokuz Eylül Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Bilgin, H. K. (2011). Vergi Ahlakının Teorik Çerçevesi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. Cilt 20, Sayı 2, 270-273.
- Bilici, N. (2016). Türk Vergi Sistemi, Savaş Yayınevi, Ankara.
- Biniş, M. (2012). Vergi Hatalarının Mükellef ve İdare Açısından Sonuçları ve Bu Sonuçları Saptamaya Yönelik Yapılan Bir Araştırma. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, c. 17, s. 2, ss. 485-508
- Bişgin, A. ve Ünlüer, S. (2019). Türkiye’de Muhasebe Meslek Mensupları ile Mükellefler Arasında Gerçekleşen Etkileşimlerin Vergi Uyumuna Bağlamında İncelenmesi. *Anadolu University Journal of Faculty of Economics* , 1 (1) , 45-57.
- Biyan, Ö. ve Altundal Biyan, N. (2022). Vergi Mevzuatındaki Sık Değişikliklerin İşletmelerin Karar Alma Süreçlerine Etkisinin Vergi Uyumuna Açısından

- Değerlendirilmesi. Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 20 (4) , 233-248
- Bulu, J. (2018). Vergi Farkındalığı ve Vergi Bilincinin Vergiye Gönüllü Uyum Üzerindeki Etkisi Gaziantep Üniversitesi Öğrencileri Özelinde Değerlendirme, Gaziantep Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Burçin, T., Dursun, G. D. ve Talaş, H. (2023). Vergi Cezaları Açısından Çerçeveleme Kuramı: Türkiye-Rusya Örneği, Sosyoekonomi,31(55),487-501.DOI: 10.17233/sosyoekonomi.23.01.24
- Canbay, T. ve Güneş Çetin, (2007). Vergiye Uyumu Belirleyen Bir Faktör Olarak Vergi Kültürü, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 5, Sayı 1, (2007), s.59.
- Cansız, H. (2006). Vergi Mükelleflerinin Vergiyi Algılama Hakkındaki Görüşleri: Afyonkarahisar Örneği. Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 8, 2.
- Cansız, H. (2015). Defterdarlık Çalışanlarının Vergi Algıları: Afyonkarahisar Örneği, Yönetim ve Ekonomi Dergisi, c. 22, s. 2, ss. 433-451.
- Casal, Sandro vd. (2016). “Tax Compliance Depends on Voice of Taxpayers”, Journal of Economic Psychology, 56, 141–150.
- Ciğerci, İ. ve Eğmir, R. T. (2022). Geçici Koruma Altında Bulunan Suriye Uyruklu Kişilerin Türk Vergi Sistemine Uyumu: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması. Sosyoekonomi, 30 (54) , 257-268. DOI: 10.17233/sosyoekonomi.2022.04.14
- Çağdaş, Y., Eralp, A. ve Şahin, S. (2020). Vergi Açığı Üzerinde Sosyo-Ekonomik ve Finansal Gelişmişliğin Etkisi: Bölgesel Bir Analiz, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 16(1) , 275-285.
- Çakır, H. (2010). Çocuklarda Vergi Bilinci Oluşturmaya Yönelik İnternet Sayfası Tasarımı. Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi.
- Çataloluk, C. (2008). “Vergi Karşısında Mükelleflerin Tutum ve Davranışları”, dergisosyalbil.selcuk.edu.tr/susbed/article/viewFile/364/346, s. 221-227.
- Çelik, E. (2022). Neoklasik İktisattan Davranışsal İktisada Doğru Vergi Uyumu: Ampirik Bir Analiz. Ekonomi İşletme ve Maliye Araştırmaları Dergisi, 4 (3) , 232-243.
- Çelikkaya, A. ve Gürbüz, H. (2008). Mükelleflerin Vergiye Karşı Tutum ve Davranışlarını Etkileyen Çeşitli Değişkenler Arasındaki İlişkinin Analizi. Sosyoekonomi Dergisi, 2008-2, ss. 23-54

- Çelikkaya, A. (2006). Mükelleflerin Vergiye Gönüllü Uyumunu Etkileyen Faktörler, İktisat İşletme ve Finans Dergisi, Cilt: 21, Sayı: 247, Yıl: 2006
- Çetin, G. (2007). Vergi Aflarının Vergi Mükelleflerinin Tutum ve Davranışları Üzerindeki Etkisi. Yönetim ve Ekonomi: Dergisi, c. 14, s. 2, ss. 171-187
- Çevik, S. (2012). Mükellefin Devlet ve Toplumla Etkileşimi, Bireysel Normlar ve Vergi Ahlakı, Maliye Dergisi, s. 63, ss. 258-289.
- Çiçek, H. G. ve Herek, H. (2012). Türkiye’de Vergi Suç ve Cezalarının Değerlendirilmesi: Antalya İli Örneği. Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi, c. 32, s. 1, ss. 311-342.
- Çiçek, H., Karakaş, M. ve Yıldız, A. (2008). Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Vergi Yükümlülerinin Vergiyi Algılama Tutum ve Analizi: Bir Alan Araştırması, Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Yayın No: 2008/381, Ankara.
- Çiçek, S. ve Sabbağ J. (2016). “Mükelleflerin Vergiden Kaçınma Algısı ve Demografik Belirleyicileri Üzerine Bir Araştırma: Isparta Örneği, Sosyo Ekonomi Dergisi, Cilt: 24, Sayı: 28, s. 47.
- Çimen, G. (2017). E-Maliye Uygulamalarının Vergilemede İktisadilik İlkesi ve Vergi Uyumuna Etkisi: Tokat İli Muhasebe Meslek Mensupları Üzerine Bir Araştırma. International Journal of Public Finance, 2 (1) , 93-108.
- Daştan, A. (2011). Muhasebe Meslek Mensuplarının Vergi Kayıp ve Kaçaklarının Önlenmesindeki Rolü: Doğu Karadeniz Bölgesine Yönelik Bir Araştırma, Atatürk Üniversitesi İİBF dergisi, c. 25, s. 2, ss. 181-206.
- Demir, İ. C. (1999). Mükelleflerin Vergi Karsısındaki Davranışları, Afyon İli Anket Çalışması, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Demir, İ. C. (2018). “Mükellef Perspektifinden Vergi Tarifeleri: Türkiye Örneği” Sosyoekonomi, Vol. 26(35), 11-26
- Demir, İ. C. (2013). Türkiye’de Vergi Yüğü Objektif ve Subjektif Yönleriyle, Dora Yayınları.
- Demir, İ. C. (2008). Vergi Ahlakı ve Belirleyenleri Ege Bölgesi Örneği. Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınlanmış Doktora Tezi.
- Demir, İ. C. ve Cigerci. İ. (2016). Vergi Bilincinin Oluşumunda Eğitimin Rolü: İlköğretim Öğrencileriyle Ampirik Bir Çalışma, Yönetim ve Ekonomi, c. 23, s. 1, ss. 127-143.

- Demir, M., Demirgil, B., Mazman İtik, Ü. ve Deniz, Y. (2016). Vergi Dairesi Personeli Açısından Vergi Aflarının Etkinliği: Sivas İlinde Bir Araştırma, C.Ü. İİBF Dergisi, c. 17, s. 2, ss. 275-302.
- Devrim, F. (1999). Kamu Maliyesine Giriş, 3. Baskı, Anadolu Matbaacılık, İzmir.
- Didinmez, İ. ve Seçilmiş, E. (2018). İdare-Mükellef İlişkilerinin Vergi Uyumuna Üzerine Etkileri, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi , 18 (2) , 105-128.
- Dökmen, G. ve Günel T. (2012). Vergi Uyumunun Sağlanmasında Duyarlı Regülasyon Sistemi: Avustralya Örneği, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt 8, s.47.
- DPT: 2597. ÖİK: 608. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Vergi Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, 2001.
- Doğan, G. (2021). Türkiye’de Gönüllü Vergi Uyumunun Etkileyen Faktörler, Adnan Menderes Üniversitesi, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- Durmuş, B., Yurtkoru, E. S. ve Çinko, M. (2018). Sosyal Bilimlerde SPSS’ le Veri Analizi, Beta Yayınları, 7. Basım, Sayfa: 89, İstanbul 2018
- Ecemiş, A. (2014). Vergi Aflarının Kayıt Dışı Ekonomi ve Uzun Dönemde Vergi Uyumuna Üzerine Etkileri: Vergi Barışı Kanunu özelinde Türkiye Örneği, Vergi Dünyası Dergisi, Sayı.395, 2014, s.112
- Egeli, H. ve Özcan G. (2018). Sosyal Kamusal Gelirin Teorik Çerçevesi, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 6, Sayı: 80, Ekim 2018, s. 269-282.
- Erim, M. (2003). Mali Affın Suç Psikolojisi Açısından Doğurduğu Sonuçlar ve Vergi Hasılatına Etkisi, Yaklaşım Dergisi, Sayı.4, 2003, s.18
- Feld, L.P. and Frey, B.S. (2001). Deterrence and Tax Morale: How Tax Administrations and Tax Payers Interact? Second International Conference on Taxation. Düzenleyen: Centre for Tax System Integrity of the Australian National University. Canberra, 10-11 Aralık 2001.
- Fırat, M. (2015). Türkiye’de Vergi Denetiminde Etkinlik Sorunları ve Özerk Gelir İdaresi, Türk Dünyası Araştırmaları, Sayı.216, s.171.
- Gelir İdaresi Başkanlığı, (2007). Mükellef Hizmetleri Temel Teknikleri Katılımcı Ders Kitabı, Ankara: Uyum Ajans, sayı.41 Ağustos 2007.
- Gerçek, A. (2005). Türk Vergi Hukukunda Vergi Sorumlusu Sorumluluk Halleri ve Türlerinin İncelenmesi, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Ss: 157-193.

- Gerçek, A. ve Yüce, M. (1998). Mükelleflerin Vergiye Yaklaşımı Açısından Türk Vergi Sisteminin Değerlendirilmesi, Bursa Ticaret ve Sanayi Odası, Bursa.
- Gergerlioğlu, U. (2014). Tütünli Ürün Ve Alkollü İçecek Vergilerinin Tutumlar Üzerindeki Etkilerinin Eğitim Faktörü Perspektifinde Ampirik Analizi İstanbul İli Örneği, Ekonometri ve İstatistik E-Dergisi, s. 21, ss. 47-68.
- Gökbunar, A. R., Selim, S. ve Yanıkkaya, H. (2007). Türkiye'de Vergi Ahlakını Belirleyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma. Ekonomik Yaklaşım, c. 18, s. 63, ss. 69-94.
- Gökbunar, A. R. ve Çetin, G. (2010). Mükellef Hakları ve Vergiye Gönüllü Uyum: Manisa Merkez İlçe Anket Uygulaması. Vergi Dünyası, s. 346, ss. 100-113.
- Göker, C. (2011). Yönlendirici Vergilendirme, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt: 17, Sayı: 3-4, Yıl: 2011, sayfa:12-21
- Göz, A. (2022). Mükelleflerin Otorite Algılar İle Vergi Uyumu Arasındaki İlişkiler: Ampirik Bir İnceleme, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Güney, G. (2018). Vergi Ahlakı ve Vergi Uyumu Açısından Yükseköğrenimin Rolü: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Örneği, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Gümüş, M. (2017). Vergi Mükelleflerine Yasalarda Tanınan Hakların Vergiye Gönüllü Uyum Sağlama Üzerindeki Etkisi, Vergi Sorunları Dergisi, S.341, s.101.
- Güngüneş, S. N. ve Uğur, A. (2023). Çocuklarda Vergi Algısına Yönelik Kırıkkale İlköğretim Öğrencileri Üzerine Bir İnceleme. Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 30 (1) , 93-112.
- Günay, H. F. ve Gürdal T. (2022). Vergi Uyuşmazlıklarının İdari Yolla Çözümünde Usul Adaletinin Gönüllü Vergi Uyumuna Etkisi, Maliye Dergisi, Ocak-Haziran 2022; 182:130-159.
- Günaydın, İ. (2004). Vergi - Harcama Tartışması: Türkiye Örneği, Doğu Üniversitesi Dergisi, s. 5/2, ss.178-179.
- Güney, G. (2017). Bir Vergiye Gönüllü Uyum Programının Geliştirilmesi: Mersin İli Örneği, Mersin Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Güngör Göksu, G. ve Saruç, T. (2012). Türkiye’de Vergiye Uyum: Mülakat Çalışması, Mevzuat Dergisi, sayı:176.
- Güngör, K. (2016). Vergi Yapısında Bir Reform Önerisi Olarak Vergi İndirimleri Politikası ve Türk Vergi Sistemi, AKÜ İİBF Dergisi, c. 13, s. 1, ss.144.

- Gür, E. ve Yıldız İ. (2017). Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin “Vergi Ahlakı ve Vergiye Gönüllü Uyum” (Medya ve İletişim İle Maliye Programları Özelinde), Kesit Akademi Dergisi, Yıl: 3, Sayı: 10, Aralık 2017, s. 692-714
- Gürdal, T. (1994). Türkiye'de Ücretlerin Vergilendirilmesinin Vergi Adaleti Açısından Değerlendirilmesi, Hacettepe Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Hazman, G. G.(2009). Vergi Bilincini Etkileyen Muhtemel Dışsal Etkenlerin Lojistik Regresyon Analizi İle Tespiti, Akademik İncelemeler, Cilt:4, Sayı:1, 2009, s. 57.
- Hazman, G. G. ve Aksu, Y. (2013). Vergilemenin Operasyonel Maliyetleri: Mersin Vergi İdaresi Başkanlığı Örneği, Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi, s. 11, ss.112.
- Herschel, F. J., “Tax Evasion and Measurement in Developing Countries”, Public Finance, Volume: 33, 1978.
- İncel, E. (2022). Türk Hukukunda Vergi Uyum ve Vergiye Gönüllü Uyumlu Mükelleflere Vergi İndirimi Müessesesi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- İpek, S., Aktaş, E. ve Kaynar, İ. (2012). Demografik Faktörlerin Vergi Affına Bakış Üzerindeki Etkileri: Trakya Bölgesinde Ticari Kazanç Elde Eden Yükümlülere Yönelik Bir Uygulama. İktisat Fakültesi Mecmuası, 62(2), ss.79-98.
- İpek, S ve Kaynar, İ. (2009a). Vergiye Gönüllü Uyum Konusunda Çanakkale İline Yönelik Ampirik Bir Çalışma, Yönetim ve Ekonomi Dergisi, c. 16, s. 1 ss, 173-190.
- İpek, S. ve Kaynar, İ. (2009b). Demografik Faktörlerin Vergi Uyumuna Etkisi: Bir Anket Çalışmasının Sonuçları, Maliye Dergisi, s. 157, ss, 116-130.
- İpek, S., Kaynar, İ. ve Öksüz, M. (2012). Vergi Aflarının Yükümlü Psikolojisi Açısından Değerlendirilmesi: Trakya Bölgesi Örneği, Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi, c. 4, n. 1.
- İzgi Şahbaz, K. ve Saruç, N. T. (2011). Sosyo-Kültürel Faktörlerin Vergi Ahlakı Üzerindeki Etkisi: Üniversite Öğrencileri İle Yapılan Anket Çalışması. Ekonomi Bilimleri Dergisi, c. 3, s. 2, ss. 133-142.
- İzgi Şahbaz, K. ve Saruç, N. T. (2012). Vergi Ahlakını Etkileyen Faktörler: Sakarya Üniversitesi Örneği, Sakarya İktisat Dergisi, c. 1, s. 4, ss. 57-81.
- Kargı, V. ve Yaygır, T. (2016). Küreselleşme, Vergi Rekabeti ve Türkiye’de Vergi Yükü. International Journal of Public Finance, 1 (1), 1-22. DOI:10.30927/ijpf.319847

- Kaynar, Bilgin. H. (2010). Vergi Ahlakı ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme. Çukurova Üniversitesi Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- Kaynar Bilgin, H. (2011). Türkiye’de Vergi Ahlakının Belirleyicileri, ODTÜ Gelişme Dergisi, s. 38, ss. 167-190.
- Karaca, C., Oktay, S. ve Yemez, İ. (2020). Vergi Uyumunun Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Belirleyicileri: Sivas İli Örneği. Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, Autumn Special Issue I/II (en) , 62-73.
- Keskin, N. (2018). Vergiye Yönelik Mükellef Tutum ve Tepkileri, Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 3, Sayfa: 69
- Korkmaz, M. (2015). Vergi Cezalarının Caydırıcılığını Etkileyen Bireysel Faktörler, Vergi Sorunları Dergisi, S. 325, s.100.
- Laffer, A. B. (2004). The Laffer Curve: Past, Present, and Future. Background, No:1765, ss. 1-16.
- Le, T., M., Moreno-Dodson, B., and Bayraktar, N. (2012). Tax Capacity and Tax Effort: Extended Cross-Country Analysis from 1994 to 2009. *World Bank Policy Research Working Paper* 6252, 3-50. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2167186>
- Ling, Sim Choon vd. (2016). “Goods and Services Tax (GST) Compliance among Malaysian Consumers: The Influence of Price, Government Subsidies and Income Inequality”, *Procedia Economics and Finance*, 35, 198 – 205.
- Moğol, T. ve Üyümez M. E. (2004). Vergi Suç ve Cezalarının Ekonomisi,19. Türkiye Maliye Sempozyumu, 10-14 Mayıs 2004, Antalya, s.596.
- Muter, N. B., Sakınç, S. ve Çelebi, K. (1993). Mükelleflerin Vergi Karşısındaki Tutum ve Davranışları Araştırması. Celal Bayar Üniversitesi, İİBF, Maliye Bölümü, Manisa.
- Mutlu, A. ve Taşcı, K. (2013). Vergi Dairelerinin Mükellefe Davranış Biçimlerinin Vergilemede Gönüllü Uyuma Etkisi: Malatya Örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, c. 12, s. 45, ss. 214-232
- Noyan, E. ve Samancı, M. (2022). Türkiye’de Vergilerin Kamu Finansmanındaki Rolü Üzerine Bir İnceleme. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 4(2), 44-156.
- Oktay, S. (2018). Vergi Uyumunun Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Belirleyicileri: Sivas İli Örneği, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.

- Organ, İ. ve Yegen, B. (2013). Vergi Bilinci ve Vergi Ahlakı Oluşumunda Muhasebe Meslek Mensuplarının Rolü: Adana Örneği, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, C.27, S.4, (2013), s.244.
- Ömürbek, N. , Çiçek, H. G. Ve Çiçek, S. (2007).Vergi Bilinci Üzerine Bir İnceleme: Üniversite Öğrencileri Üzerinde Yapılan Anketin Bulguları, Maliye Dergisi, S.153, (Temmuz-Aralık 2007), s.104
- Ömür, Ö. (2019). Türkiye’de Gelir İdaresinin Organizasyon Yapısının Vergi Uyumuna Etkisinin Analizi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- Özdemir, A. R. ve Ayvalı, H. (2007). Vergi Bilincine Sahip Bireylerin Fiş veya Fatura Alma Duyarlılığını Etkileyen Faktörler, Maliye Dergisi, s. 153, ss. 51-73.
- Öztürk, İ. ve Ozansoy, A.(2011). Ücret Gelirleri Üzerindeki Vergi Yükünün Analizi, Maliye Dergisi, Sayı 161, Temmuz -Aralık 2011.
- Öztürk, S. ve Ülger, Ö. (2016). Vergi Cennetlerinin Küresel Finansal Kriz Üzerine Ekonomik Etkileri: Vergi Kaçırma, Vergiden Kaçınma ve Kara Para Aklamadaki Rolü, Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Yıl: Ocak 2016 Cilt-Sayı: 9(1) ss:248-250.
- Öz Yalama, G. ve Gümüş, E. (2013). Vergi Kaçırma Eğilimini Etkileyen Faktörler: Eskişehir’den Bulgular, Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, c. 9, s. 20, ss. 77-97.
- Püren, S. (2012). Vergi Kaçakçılığının Farklı Niteliklerdeki Suçlar ile Karşılaştırılması: Zonguldak İlinde Bir Araştırma, Bülent Ecevit Üniversitesi, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- Sağbaş, İ. ve Başoğlu, A. (2005). İlköğretim Çağındaki Öğrencilerin Vergileri Algılaması: Afyonkarahisar İli Örneği, Afyon Kocatepe Üniversitesi, İİBF Dergisi.c. 7, s.2, ss. 123-144.
- Sağdıç, E. N. (2019). Vergi Gelirlerini Belirleyen Faktörlerin Bölgesel Analizi: Türkiye Örneği . Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi , (60) , 155-178 .
- Sağlam, M. (2013). Vergi Algısı ve Vergi Bilinci Üzerine Bir Araştırma: İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğrencilerinde Vergi Algısı ve Bilinci. Sosyo-Ekonomi, 19(19). ss. 316-334.
- Sağlam, M. ve Aytaç, D. (2015). Vergi Mükelleflerinin Vergi Denetimi Algıları: Çorum Örneği. Sosyo Ekonomi, 23(25), ss. 127-147.
- Sandalcı, U. ve Sandalcı, İ. (2017). Vergi Ahlakı ve Kayıt Dışı Ekonomi İlişkisi OECD Ülkeleri Özelinde Bir İnceleme, Sakarya İktisat Dergisi. c. 6, s. 1, ss. 70-93

- Saraçoğlu, F. (2008). Yaş-Cinsiyet-Medeni Durum ve Eğitim Durumunun Vergiye Karşı Tutum Üzerine Etkilerinin Anket Sonuçları Çerçevesinde Değerlendirilmesi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi İİBF Dergisi, Sayı: 15, 2008, s. 19.
- Saruç, N. T. (2015). Vergi Uyum Teori ve Uygulama. Seçkin Yayınları. Ankara. SS.15,ss:21.SS.30-31.
- Saruç, N. T ve Sağbaş, İ. (2003). Vergi Etiğinin Ölçümü: Türkiye Üzerine Ampirik Bir Çalışma, Afyon Kocatepe Üniversitesi, İİBF. Dergisi cilt. V. s. 1, ss.79-96.
- Saruç, N. T. ve Sağbaş, İ. (2004). Mükelleflerin Vergi Eşitliğini Algılaması Vergi Kaçırma Eğilimi İlişkisi, Finans-Politik ve Ekonomik Yorumlar s. 482, ss. 64- '74.
- Saruç, N. T. ve Yıldız, H. (2007). Mükelleflerin Algıladıkları Vergi Adaleti Ölçümüne Yönelik Bir Çalışma: Sakarya İli Örneği. V. Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi, Calalabat- Kırgızistan 11 - 13 Haziran 2007.
- Savaşan, F. (2006). Vergi Aflarına Mükellef Tepkisi: Türkiye'de Vergi Aflarından Kimler Faydalaniyor? Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, c.12, s.2, ss.149-171.
- Savaşan, F. ve Odabaş, H. (2005). Türkiye'de Vergi Kayıp Ve Kaçaklarının Nedenleri Üzerine Ampirik Bir Çalışma,S.Ü.İ.B.F. Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Cilt 5, Sayı 10, 2005, ss.1-28.
- Schmölders, G. (1976). Genel Vergi Teorisi. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Enstitüsü.
- Selen, U. ve Akbelen, Z. (2022). Tek Pencere Sistemi Kullanımının Gümrük Müşavirlerinin Vergi Uyumuna Etkisi: YEM Modeli ile Analizi. International Journal of Public Finance, 7 (2) , 447-462. DOI:10.30927/ijpf.1173022
- Serim, N. (2015). Gönüllü Vergi Uyumunu Arttırmada Kamu otoritesinin Düzenleyici Rolünün ve Mükellef Çevresinin Önemi: Sıralı Probit Model Yaklaşımı, Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi, c. 17, s. 1, ss. 141-156.
- Serinkan, C. ve Erdoğan, M. (2017). Vergi Bilinci Üzerine Ampirik Bir Araştırma: Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi Örneği, Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, (2017), s.527.
- Sivrekli, E. ve Ertuğrul, H. G. (2016). Misafirlikten Diasporaya Doğru: Suriye'li Sığınmacıların Vergi Algısı Üzerindeki Etkisine Yönelik Bir İnceleme. Yönetim Bilimleri Dergisi, c. 14, s. 27, ss. 491-518.

- Sonkur, G. ve Kılıçaslan, A. (2023). Davranışsal Yaklaşım Perspektifinden Vergi Uyum, Uluslararası Ticaret ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 6(2),57-64 . DOI: 10.30711/utead.1206114
- Şahin Duran, D. (2022). Uluslararası Vergi Kurallarının Yenilenmesi ve Bazı Çok Uluslu Şirketlerin Kazançlarına Küresel Asgari Kurumlar Vergisi Uygulanması, ODÜSOBİAD 12 (3), 1891-1918 Doi: 10.48146/odusobiad.1097049
- Şahin, M. (2011). Türkiye’de Vergi Uygulamaları ve Vergi Ahlakı İlişkisi: Trabzon, Giresun ve Gümüşhane İlleri Örneği, Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınlanmış Doktora tezi.
- Şahin, M. (2019). Kripto Para Yeni Bir Vergi Sığınağı Mı? Bilişim Teknolojilerindeki Gelişmeler Kapsamında Bir Değerlendirme. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi , (34) , 169-181.
- Şenel, K. (2014). Vergiye Karşı Mükellef Tepkileri Üzerine Bir Alan Araştırması, Pamukkale Üniversitesi, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- Şenyüz, D.(1992). Maliye Mükellef İlişkilerinde Karşılaşılan Sorunlar. Sayıştay Dergisi, 7(Ocak-Mart 1992):17-24)
- Şenyüz, D. (1995). Vergilemede Yükümlü Psikolojisi. Bursa.1995 ss.3-125.(SS:3,18-21,39-40,48-49,66,76-77,125).
- Şenyüz, D. (2000). Türk Vergi Sistemi, Ezgi Kitapevi, Bursa, Sayfa:4,271-272.
- Tabachnick, B. G And Fidell, L. S. (2013). Using Multivariate Statistics (6th ed.). Boston, MA: Pearson.
- Tak, P. (2023). Türkiye’ de Vergi Denetiminin Vergi Gelirlerine Etkisinin Değerlendirilmesi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Taş, S. ve İpek, S.(2022). Yükümlülerin Yerel Vergilere Uyumunu Etkileyen Faktörlerin Analizi: Çanakkale Örneği. Uluslararası Sosyal Siyasal ve Mali Araştırmalar Dergisi,2(2),1-24.
- Taşkın, Y. (2010). Vergi Psikolojisi Ve Vergiye Karşı Mükellef Tepkileri, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Araştırma Merkezi Konferansları 54. Seri, (2010), s.72)
- Taşkın, Y. (2012). Vergi Psikolojisi ve Vergiye Karşı Mükellef Tepkileri,Maliye Araştırma Merkezi Konferansları,(54),67-90.
- Taytak, M. (2010). İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinde Vergi Bilincinin Tespiti: Ampirik Bir Araştırma, Maliye Dergisi, s. 158, ss. 496-512.

- Taytak, M. (2016). Vergi Kültürünü Belirleyen Faktörler ve Mükelleflerin Demografik  zelliklerinin Vergi Kültürü  zerindeki Etkisi, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, c. 5, s. 7, ss. 1933-1957.
- Teyyare, E. ve Dirican, H. (2022). Adam Smith'in Vergileme İlkeleri  er evesinde Vergiye Gönüllü Uyumun Analizi, International Journal of Public Finance, 7(1),1-26.DOI: 10.30927/ijpf.978623
- Teyyare, E. ve Kumbaşlı, E. (2016). Vergi Bilinci ve Vergi Ahlakının Gelişmesinde Maliye Bölümü Eğitiminin Rolü, AİB  Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, c. 16, s. 4, ss. 1-29.
- Tolkun, S. ve Tekin, A. (2022). Türk Vergi Sisteminde Dijital Dönüşüm ve Vergi Güvenliği Etkinliği  zerindeki Rolü, Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi, 4 (2) , 290-314.
- Torgler, B. (2003). Tax Morale and Institutions. Crema Working Papers. 2003- 09, 26.
- Topkan, Z. (2016). Gönüllü Vergi Uyumunu ve Türkiye’de Gelir İdaresinin Rolü. Trakya Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Tosuner, M. ve Demir, İ. C. (2008). Ege Bölgesinin Vergi Ahlak Düzeyi, Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi, c. 10, s. 2, ss. 355-373.
- Tuay, E. ve Güvenç, İ. (2007). Türkiye’de Mükelleflerin Vergiye Bakışı, Gelir İdaresi Başkanlığı, Yayın No 51, Kasım, 2007, s. 21.
- Tunçer, M. (2002). Vergi Uyumunun Artırılması ve Türkiye. Marmara Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Tunçer, M. ve Arıman, Y. (2016). Aile ve  evre, Genel Ekonomik Görünüm ve Vergi Faktörlerinin Seçmenlerin Siyasi Tercihleri  zerindeki Etkisi: Trabzon İli  rneği, International Journal of Social Sciences and Education Research. c. 2, s. 1 ss. 268-283.
- Türkay, İ. (2013). Türk Vergi İdaresinde Mükellef Odaklı Yaklaşım-Mükellef Hakları-Vergiye Gönüllü Uyum Uygulamaları. Vergi Sorunları Dergisi.s. 299, ss.162.
- Uyanık, A. (2019). Vergi Bilinci ve Vergiye Gönüllü Uyumun Vergi Gelirlerine Etkilerinin Değerlendirilmesi, Maliye Dergisi, Temmuz-Aralık 2019; 177:354-386
- Uygun, U., Beşel, F. ve Gürdal, T. (2022). Vergiye Uyumun Ekonomik Büyümeye Etkisi: Türkiye  rneği, (İCPES). 13-15 Mayıs 2022, Sakarya- Türkiye, Bildiriler Kitabı
- Uygun, E. (2022). Türkiye’de Vergi Affı Uygulamaları ve Kayıtdışılığa Etkisi, Araştırma Makalesi, MHD - Cilt: 18/Sayı: 209/Yıl: 2022, s. 1039-1060

- Ünsal, E. (2013). Makro İktisat, 10. Baskı, Ankara: İmaj Yayınevi, 2013, s. 57
- Ünsal, Ş. (1987). Vergi Kaçakçılığında Sosyal Etmenler, İstanbul Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Öz Yalama, G. ve Gümüş, E. (2013). Vergi Kaçırma Eğilimini Etkileyen Faktörler: Eskişehir’den Bulgular, Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, Cilt: 9, Sayı: 20, 2013, s. 93.
- Yanık, A. ve Doğan, E. (2023). Vergi Bilinci ve Vergi Algısı: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2 (44) , 1-24.
- Yardımcıoğlu, M., Akpınar, Y. ve Günay, Y. (2014). Vergi Okuryazarlığı ve Vergisel Farkındalık: Kahramanmaraş Araştırması, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İİBF Dergisi, 4 (2), ss. 95-122.
- Yeniçeri, H. (2005). Vergi Yükümlülerinin Vergi Karşısındaki Tutum ve Davranışlarının Gelir Düzeyine Göre Karşılaştırılması. Sosyoloji Konferansları, (31), ss. 279-299.
- Yetkiner, E. (2001). Vergi Cennetleri ve Yabancı Sermayenin Vergi Cenneti Ülkeleri Seçme Nedenleri, Vergi Dünyası, Sayı: 235, 92-94, (2001).
- Yıldız, F. ve Demirkılıç, Y. (2022). Kamu Harcamaları ve Vergi Gelirleri İlişkisinin Analizi: Türkiye Örneği (1972 – 2020). Vergi Raporu, 273, (57-81)
- Yılmaz, G. (2009). Katma Değer Vergisinde Vergiyi Doğuran Olay Olarak Teslim, Yayınlanmış Doktora Tezi.
- Yolal, M. (2017). Verginin Tarihsel Gelişiminin ve Mali Fonksiyonun Geçmişten Günümüze Değerlendirilmesi. *Vergi Raporu*, 215, 9-27.
- Yurdadoğ, V. ve Coşkun Karadağ, N. (2017). Türkiye’de yapılan Ampirik Çalışmalar Işığında Vergi Aflarının Değerlendirilmesi, Avrasya İşletme ve İktisat Dergisi, Sayı.134, 2017, s.135.
- Yurdakul, A. (2013). Vergi Ahlakı ve Vergi Ahlakını Belirleyen Faktörlerin Analizi: Bursa İli Örneği, Dora Yayınları, Bursa.
- Yüce, M. (2004). Verginin Mali Amacı Açısından Kırgız Vergi Sisteminin Değerlendirilmesi, Mevzuat Dergisi, Sayı:78, Yıl:7, ISSN 1306-0767.

EKLER

Ek 1. Anket Örneği

Yürütülen anket çalışması ”Yükseköğretim Öğrencilerinin Vergiye Gönüllü Uyumu Üzerine Bir Değerlendirme: Gümüşhane Üniversitesi Örneği” konulu araştırma ile ilgili olup içeriği sadece akademik bir çalışmadır. Yanıtlayacağınız sorular doğru ya da yanlış cevap içermemektedir. Bu nedenle soruların tamamını yanıtlamanız araştırmanın sağlığı açısından oldukça önemlidir. Verilen tüm bilgilerin kullanımı makale çalışması ile sınırlı olup tam bir gizlilik içinde saklanacak ve bilimsel amaç dışında kullanılmayacaktır. Elde edilen bulgular istenildiği takdirde anketi cevaplayan kişiye ortamlar yoluyla e-posta yoluyla bildirilecektir. Katkılarınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Danışman: Doç. Dr. Muhammet ŞAHİN Araştırmacı Muhammed Enes ARSLAN

Demografik Faktörler							
1	Hangi bölümde okumaktasınız ?	[Lütfen belirtiniz]					
2	Kaçıncı sınıftasınız?	()1. Sınıf	()2. Sınıf	()3. Sınıf	()4. Sınıf		
3	Öğretim türünüz nedir?	()Normal Öğretim			()İkinci Öğretim		
4	Cinsiyetiniz nedir?	()Kız			()Erkek		
5	Kaç yaşındasınız?	[Lütfen belirtiniz]					
6	Aileniz hangi bölgede ikamet ediyor?	()Marmara	()Ege	()İç Anadolu	()Akdeniz	()Doğu Anadolu	()G.Doğu Anadolu
7	Babanızın mesleği nedir?	()Ücretli [Memur, İşçi, Emekli vb.]	()Serbest Meslek Kazancı [Avukat, Doktor, Mali Müşavir, vb.]		()Ticari Kazanç [Esnaf, iş adamı, sanayi erbabı vb.]		()Zirai Kazanç [Çiftçi vb.]
8	Ailenizin aylık ortalama geliri	[Lütfen belirtiniz]					

	ne kadardır?	
--	--------------	--

9	Aylık harcamanız ne kadardır?	[Lütfen belirtiniz]			
10	Ailenizin yaşadığı yer?	() Kent (şehir merkezi ve ilçeler)	() Kır (köy, kasaba, mezra, belde vb.)		
11	Anneniz çalışıyor mu?	() Hayır	() Evet		
12	Herhangi bir işte çalışıyor musunuz?	() Hayır	() Evet		
13	Vergi bilincinin yerleşmesinde okullarda vergi eğitimi verilmesi önemlidir	() Hayır	() Evet		
14	Bireylerin eğitim seviyesi artıkça vergi bilinci de artar.	() Hayır	() Evet		
15	Vergi mükellefi değilim, fakat vergi yüklenicisiyim .	() Hayır	() Evet		

Lütfen aşağıdaki her bir cümleye (soruya) ya da yargıya ne ölçüde katıldığınızı ya da katılmadığınızı 1 ile 5 arasında bir değer ile belirtiniz. Yanıtlarınızı ifade eden rakamı işaretleyiniz.

<i>Aşağıda yer alan sorular vergiye gönüllü uyum ile ilgili görüşlerinizi belirlemeye yöneliktir.</i>		<i>Kesinlikle Katılmıyorum</i>	<i>Katılmıyorum</i>	<i>Ne Katılmıyorum</i>	<i>Katıyorum</i>	<i>Kesinlikle Katılmıyorum</i>
<i>Ekonomik-Mali Faktörler</i>						
1. Türkiye’de vergi yükü çok yüksektir.		1	2	3	4	5
2. Türkiye’de kamu harcamalarında savurganlık		1	2	3	4	5

yapılmaktadır.					
3. Türk vergi sisteminin adil olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
4. Vergiler devlet için zorunlu bir gelir kaynağıdır.	1	2	3	4	5
5. Vergi ödemek benim için ciddi bir sorundur.	1	2	3	4	5
6. Kamusal hizmetlerin artırılması ve iyileştirilmesi için daha fazla vergi ödenmesi gerekmektedir.	1	2	3	4	5
7. Bireyin geliri ne kadar artarsa kamu harcamalarına o kadar katkıda bulunmalıdır.	1	2	3	4	5
8. Devlet, gelir seviyesi düşük olan bireylere yardım ettiği için vergi ödemek doğrudur.	1	2	3	4	5
9. Herkes vergi öderse, sonuç olarak tüm bireyler daha az ödeme yaparlar.	1	2	3	4	5
10. Vergi, vatandaşlar üzerinde kamusal bir yükür	1	2	3	4	5
11. Vergi, devletin vatandaşlarına sunmuş olduğu kamu hizmetlerinin ve yaptığı kamu harcamalarının karşılığı olarak alınmaktadır.	1	2	3	4	5
12. Yaptığım her alışverişte, aldığım faturayı inceler, ödediğim vergi oranını kontrol ederim.	1	2	3	4	5
13. Vergilerimizi tam ve zamanında ödediğimiz takdirde, kamu hizmetlerinin nitelik ve niceliğinin artacağını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
14. Ödediğim verginin nereye harcandığını biliyorum. Bu nedenle vergimi tam ve eksiksiz ödemek istiyorum.	1	2	3	4	5
15. Ödenen vergilerin topluma etkin bir hizmet olarak geri döndüğünü düşünüyorum.	1	2	3	4	5
Hukuki Faktörler					
16. Türkiye’de vergi denetimleri çok yetersizdir.	1	2	3	4	5
17. Türkiye’de vergi cezaları çok yetersizdir.	1	2	3	4	5
18. Bir kişi bir vergiyi adaletsiz olarak görse dahi, önce vergiyi ödemeli ve sonra gerekirse şikayet etmelidir.	1	2	3	4	5
19. Verginin en önemli özelliği karşılıksız olarak alınmasıdır.	1	2	3	4	5
20. Vergi, ödeme gücü göstergelerine sahip olan herkesten alınmaktadır.	1	2	3	4	5
21. Vergi mevzuatımızda yer alan vergi tür ve oranları hakkında bilgi sahibiyim.	1	2	3	4	5
22. KDV mal ve hizmetler üzerinden alınan bir vergidir.	1	2	3	4	5
23. Vergi devletin egemenlik gücüne dayanarak zorla alınmaktadır.	1	2	3	4	5
24. Vergi cezalarının caydırıcı ağırlıkta olmasının, vergi bilincini artıracığını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
25. Çıkarılan vergi aflarının vergiye gönüllü uyumu olumsuz etkilediğini düşünüyorum.	1	2	3	4	5
Sosyo-Kültürel Faktörler					
26. Vergi kaçırın birini ayıplarım.	1	2	3	4	5
27. Fırsatını bulursam vergi kaçırmam.	1	2	3	4	5
28. Gelecekte vergi kaçırmayı düşünmüyorum.	1	2	3	4	5
29. Türkiye Cumhuriyeti devletine güveniyorum.	1	2	3	4	5
30. Topluma karşı sorumluluğu olan biri vergisini tam olarak ödemelidir.	1	2	3	4	5
31. Dini inancıma göre vergi kaçırmak günahıdır.	1	2	3	4	5

32. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmaktan onur duymaktayım.	1	2	3	4	5
33. Vergi ödemek temel bir vatandaşlık görevidir.	1	2	3	4	5
34. Siyasi iktidarın kabulü vergiye uyumu etkiler	1	2	3	4	5
Çevresel Faktörler					
35. Vergi kaçırdığım duyulursa çok utanırım.	1	2	3	4	5
36. Vergi kaçırmak yaygınsa vergi ödememek ahlaksızlık değildir.	1	2	3	4	5
37. Vergi kaçırmak hırsızlık gibidir.	1	2	3	4	5
38. Vergi kaçırmanın ahlaki açıdan yanlış olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
39. Mükellefin küçük miktarda vergi kaçırması normaldir.	1	2	3	4	5
40. Vergi kaçırınlar, diğer insanları da vergi kaçırmaya teşvik etmektedir.	1	2	3	4	5
41. Yakın çevreme baktığımda vergi kaçırın sayısının yüksek olduğunu görüyorum.	1	2	3	4	5
42. Vergi ödememek tüm topluma zarar vereceği için bir bireyin işleyebileceği en kötü suçlardan birisidir.	1	2	3	4	5
Ekleme İstedğiniz hususlar					

Ek 2. Anket Ölçek Kullanım Onay Belgeleri

Prof. Dr. Emine KOBAN

Muhammed bey merhaba. Çalışmamızın anketini referans göstererek kullanabilirsiniz. Anketi kendinize göre de uyarlayabilirsiniz. Hazırladığınız anketi daha sonra benimle de paylaşabilirsiniz. Önerilerim olabilir. Çalışmanızda kolaylıklar diliyorum. Selamlar
Prof. Dr. Emine Koban

Doç.Dr.Emin BARLAS

☒ Anket çalışma izni hk.

Sayın Muhammed Enes Arslan,
Söz konusu tezdeki ölçekten istediğin şekilde kaynak vermek şartıyla dilediğiniz gibi yararlanabilirsiniz.

İyi çalışmalar.

2022-06-16 17:48, MUHAMMED ENES ARSLAN yazmış:

Prof. Dr. Emine Koban

ETİK KURUL KARARI

T.C.
GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU

Sayı : E-95674917-108.99-149216

Konu : Etik Onay

Sayın Doç. Dr. Muhammet ŞAHİN

**"YÜKSEKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN VERGİYE GÖNÜLLÜ UYUMU ÜZERİNE BİR
DEĞERLENDİRME: GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ"**

konulu etik kuru başvurunuz, Üniversitemiz Bilimsel araştırma ve Yayın etiği Kurulunun 27/12/2022 tarih ve 2022/7 sayılı toplantısında görüşülmüş olup, projenin yürürlükteki mevzuata uygun olduğuna oy birliği ile karara verilmiştir.

Bilgilerinize rica ederim.

Prof. Dr. Bayram NAZIR
Kurul Başkanı V.

ÖZGEÇMİŞ

Muhammed Enes ARSLAN Ortaöğretimini 2008 yılında Gaziantep Bayraktar Anadolu Lisesi'nde tamamlamıştır. 2015 yılında Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü' nü bitirmiştir. 2019 yılında Gümüşhane Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Maliye Bölümü'nde başladığı Lisansüstü eğitimini 2023 yılında tamamlamıştır. İş deneyimleri: 2016-2017, Gaziantep Organize Sanayi Bölgesi Okkiran Carpet-Personel Müdür Yardımcısı, 2017-2018, Gaziantep Organize Sanayi Bölgesi Atlantik Halı-Raportör, 2018-2019, Albaraka Türk Katılım Bankası Gaziantep Organize Sanayi Şubesi-Gişe Personeli, 2019-Devam Ediyor, Gümüşhane Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü-Bilgisayar İşletmeni, 2023-Yeni Atama, Van İl Milli Eğitim Müdürlüğü- Adalet Öğretmeni olarak atanmıştır.